

WWW.UNILIB

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

СВЕСКА IV. и V.

Сарајево, Април и Мај 1894.

год. VIII.

Власник: АЕМ. Консисторија.

Уредник: В. С. Поповић, протојереј.

ПРЕГЛЕД ЈЕВАНЂЕЛСКИХ ПРИЧА.

Слика јеванђелских прича о страдању Христа Спаситеља, почињући од часа, кад Га ухватише и метнуше под стражу, а свршујући се скидањем са крста и полагањем у гроб, чини на човјека упечаток, који потреса. Но ова слика изгледаће још јаснија и већа, а што је најглавније и прецизнија, кад осветлимо неке научне податке, који много помажу за схваћање многих појединости у причама јеванђелиста о последњим данима земног живота Господа нашег Исуса Христа.

Ми живимо у сасвим другим околностима и увјетима живота но што су били они, сред којих је благоволио живити на земљи и пострадали спасења нашега ради Син Божиј, који је постао човјек. Тадањи живот јеврејског народа био је много друкчији од нашег, почињући од домаћег уређења, а свршујући општим и државним устројством. И с тога

нам је сад много што-шта неразумљиво, не само у погледу појединости, но шта више често и у општем току догађаја јеванђелске историје.

У овај мах предузимамо да испитамо и колико је могуће расвјетлимо како општи ток, тако и најглавније појединости свега, шта се збило за вријеме суда над Христом Спаситељем, почињући од часа кад су Га узели под стражу у врту Гетсиманском¹⁾.

Потрудимо се да расвјетлимо мрачну слику безаконог суда над Спаситељем свијета: I.) код Ане — на предходном испиту; II.) код Кајафе, у првој сједници

¹⁾ При овом раду послужили смо се највише дјелом преосв. Теофана „Евангеликал историја о Богѣ Свѣтѣ, къ послѣдокончателноу порядку изложениа мѣстани икк. евангелистоу“ (Моск. 1885 г.: и истраживањем г. Макавејског „Ярология историји страданій Господа Исуса Христа“: („Труд. кiev. дух. акад.“. Дек. 1890 г. јануар, фебруар, март и април 1891 г.).

синадриона — ноћу; III.) у другој сједници синедриона — у јутру; IV.) код Пилата — први — пут; V.) код Ирода, и VI.) код Пилата — други пут. Све се ово збило у времену једне ноћи и једног за њом сљедећег дана.

Јудејским властима — синедриону, потребна је била формална тужба на Христа Спаситеља, тужба ма од кога, тужба на Њега, — као лажно законити изговор да Га ухвате и предаду суду. Такову тужбу да учини примио се за новце подмићени издајник — тужитељ Јуда Искариотски.

Издајник Господа јавио се у Гетсиманији да Га изда — са „слугама“ свештеничким, од старешина и од књижевника (т. ј. с полицајским служитељима синедриона:¹⁾ и са четом (т. ј. с одјелењем римских војника, који су били дати од римског управитеља за уређење синедриона; чета је је исто, што и кохорта састављена обично од 500—600 људи; вјероватно да не бјеше у овај мах у потпуном броју; (Јов. XVIII. 3, и 12). Ова свакако силна свјетина, која представљаше полицајске силе како синедрона, тако и римског прокуратора, дигла се ноћу кроз спавајући град са божанственим Сужњем у дом преосвештеника Ане, једног од отпуштених првосвештеника, какових је тада, за епохе римске владавине, било много (усљед честе њихове промјене од римских власти) и који су били чланови синедриона, и користиле се у опште врло видним и упливним положајем.

¹⁾ Мат. XXVI, 47; Марк. XIV, 43; Јов. XVIII. 3. Лука јеванђелист говори још (XXII, 52) о „конкодалих црквишких“. Ово су били вјероватно војводе стражарских звања храма. Код њега се једино говори, да су заједно са свјетином дошли и архијереји. Под архијерејима можно је разумијевати чланове првосвештеничких породица. Ови чланови такођер носиле име архијереја.

I. Код првосвештеника Ане бијаше Христос Спаситељ подвргнут, тако рећи, предходном испиту прије но што ће се јавити на суд великог синедриона. Већ на овом претходном испиту показало се прво нарушавање законитог правосуђа, које се почињало код Јевреја испитивањем не самог оптуженика, него свједока; на што је Христос Спаситељ и упозорио, кад је одговорио на питање првосвештеника Ане о Његовом учењу и ученицима. „Што питаш мене? Питај оне, који су слушали, шта сам им говорио; ево они знаду шта сам ја говорио“ (Јов. XVIII. 21). Ставивши се тим начином на земљиште законитог правосуђа, Христос Спаситељ учинио је Ану немоћним да продужи суд. Сазнавши законито захтјевање Оптуженога, Ана Га шаље Кајафи, официјалном заступнику и предсједнику синедрона.

II. Овдје, међу тим, у дому Кајафе, не пазећи што је доцкан у ноћ и наравно опет против закона, који заповиједа, да се суд држи само дању (од изласка до заласка сунчева), сабраше се преосвештеници и старјешине и књижевници (Мат. XXVI, 57, 59; Марк. XIV, 53, 55) или цио синедрион²⁾: 1) „првосвештеници“ т. ј. не само они, који су били у дужности но и отпуштени; 2) „старјешине“ т. ј. свјетовне народне војводе, представници породица и племена, који су свакако истраживали нека грађанска дјела; 3) „књи-

²⁾ Фаррар („Жизнь И. Христа“ Спб. 1885 г. ст. 407), описује сједницу код Кајафе сједницом не цјелог синедриона, но само једног дијела његовог „комитета“. Али таква предпоставка противу ријечи правом називу овог ноћног скупа код Мат. XXVI. 59 „синедрионом“ и уз то с додатком „цио“ (τὸ συνέδριον ἕλον:), не говорећи већ тадањој судској пракси — да се ријешења криминалних дијела у двије сједнице синедриона ријешавају. По Фаррару суд се над Ис. Христом свршио у једној сједници синедриона — у јутру.

жевници“, т. ј. законословци и правословци, који су били неопходни синедриону у судској дјелатности и од великог утјецаја код народа.

Законито правосуђе у криминалним дјелима одликоваше се у великом синедриону (у колико је можно пресудити по предањима, која су записана у Мшини, најдревнијем дјелу Талмуда) највећом опрезношћу; 1). ноћу, од заласка до изласка сунчева, нису се допуштале судске сједнице у криминалним стварима; 2). синедрион не могаше сам отпочети дјело оно се могло отпочети тек свједоцима, који подносе тужбу; 3). свједока је морало бити најмање два и то непосредних очевидаца престапа, а не таквих, који о пријеступу само слушаху од других; при испитивању ових свједока, мораху се очекивања њихова подврћи најмарљивијој критици; свједоци морали би бити одијељени и подвргнути испитивању сваки за себе, и тек усљед безусловног њиховог сагласија, добијаху им свједочанства законску моћ; 4). оптуженику су се остављала сва средства за оправдање и одбрану; 5) послје претреса дјела и подробног испитавања путем дебате чланова синедриона, коју су покренули, бројали су се гласови и састављано је ријешење; 6) завршно пак одређење пресуде остављало се до сутра-дан, с тога, да се даде времена претходном ријешењу, да се устоји и да постане јасно; судије, употребљујући мало јела, цио тај дан не пију вина; 7.) други дан у новој сједници синедриона опет се скупљаху гласови чланова и тек после два пут обновљене пресуде, оптужени се осуђује на казну.

Велики синедрион, који је био из 71. члана (осим предсједника) по историјским датима први пут постао је одређеним за времена Антиоха В. (223—187 до Р.

Хр.), у сво вријеме могао је само судити, али није имао права сам подвргавати смртној казни, и морао је поднашати своју пресуду на пријеглед и потврду римској власти — прокуратору.

Није тешко видети, у колико је сав суд синедриона над Господем био пун разних безаконја. Не говорећи већ о незаконитости времена му (дубоко у ноћ), не бијаше законитог тужиоца и правно способних свједока; предсједник суда (Кајафа), против закона јавља се у својству тужиоца, и присиљава опет противу закона, оптуженога на сопствено признање и то помоћу заклетве; најпослије незаконито је и то, што послје неколико сахата од првог суда, опет рано у јутру скупља се синедрион да доносе друго, завршно ријешење.

Јуда Искариотски, који је покренуо криминално дјело — јуридикки законити тужилац и главни свједок — очевидац свију дијела Христа Спаситеља и слушаца свију Његових ријечи — није присутан; њега не видимо ни на претходном испиту код Ане, ни у збору синедриона код Кајафе. Међу тим, суд се могаше почети с јуридикког гледишта само поднашањем тужбе овог свједока — тужиоца пред синедрионом, у присуству оптуженога. Истина у мјесто Јуде нађоше се „многи лажни свједоци“ и најпослије двојица (Мат. XXVI. 60—61), представивши важну, с јуридикког гледишта, тужбу — о тобожњем богохулетву. Али сви ти свједоци, не искључујући и последња два противуријечили су, јер су говорили за цијело по чувењу. Они су, можно је мислити, на брзу руку врбовани из свјетине од непријатеља Христа Спаситеља, из свјетине, која је пратила ноћу божанственог Страдалца на путу од Гетсџеманије до двора првосвештеника Ане. Ето

за што и сам синедрион није признао њихово свједочанство „једнако“ (*οὐδὲ ἄλλοτος ἰση ἦν ἢ μαρτορία αὐτῶν* - Марк. XIV, 59). После овога било би по закону да отпусте оптуженога, као лице, чија се тужба није доказала тачним свједочанствима. Али како је члановима синедриона, архијерејима, старјешинама и књижевницима да отпусте предмет огорчене злобе своје, кога су одавна у злобним срцима осудили на смрт?

У овом критичном часу предсједник синедриона најпослије притиче гријешном средству — клетви, да кроз њу изнуди сопствено признање Опуженога, и тиме да Га принуди на тобожњи пријеступ т. ј. да учини богохулство измишљено и на тај начин да имају узрок, т. ј. тобоже закониту основу да Га осуде. Првосвештеник није имао права: 1) да остане на сопственом признању Христа Спаситеља тим више 2.) помоћу заклетве. Цигло признавање пријеступника без доказа свједока не бјеше никако доста за његово осуђење. Законодавство Мојсеја сасвим не зна такове праксе и нигде се не позива на сопствено признавање оптуженога у својству доказаног средства, — тим више — намјерног доказа признавајући таковим само доказе свједока. Најпозније равинско право — такођер не зна за ту праксу. „Наш закон“, говори Мајмонид, „никога не осуђује на смрт на основу сопственога признавања“. Дакле ћерати на сопствено признање оптуженога, било би са законитог гледишта, неправично (свакако је било да Га пусте, шта више и у случају његовог сопственог признања), а да се добави такво признање помоћу заклетве „Бога живога“ било је шта више пријеступно — и јасно свакако. Нити по праву Мојсеовом, нити по равинском клетва,

која се тражила само у дјелима новчаним, није се никако допуштала у дјелима криминалним по врло тешким основима. Велики криминални преступник могаше, за спасење свог живота, да се ријешити дати лажно очитовање, шта више заклетвом, т. ј. да учини нов преступ, и на тај начин заклетва би га постицала на тај нов пријеступ, не доносећи никаквих других резултата. Кад је Господу Спаситељу нашем било ипак угодно да одговори на ово заклињање познатим сјајним ријечима, тада је без сумње злобна радост испунила ожучена срца Кајафе и његових другова, — радост, која се јасно и отворено показала лицемјерним ужасом њихових усклика. И одмах изређе се од синедриона предходна смртна пресуда над Христом Спаситељем: „повиненъ смѣрти“.

Ш. Преостајало је још мало часова од ноћи, скоро требаше сунце да се роди. Суд је био на горњем спрату дома Кајафина, јер Петар, чекајући исход суда, сјеђаше „кнѣ во дворѣ“ (Мат. XXVI, 69.) „на дворѣ кнѣ зѣ“ (Марко XIV, 66.). Одатле са горњег спрата, из горње собе дома Кајафина, гдје бијаше завршна сједница синедриона, био је Господ изведен доље, за то, да ту на дворишту под стражом чека осветак дана и коначни суд синедриона. Ту на дворишту био је Господ свједок одречења Петрова, „погледа“ на њега и Петар се „опомену ријечи Господње“ о трикратном одречењу од њега.

Домови Јевреја имађаху квадратни — четвороугални — облик, унутра бијаше двориште, једно или два, у које је водио уски пролаз, просјечен у једном од зидова здања. У богатом дому првосвештеника за цијело било је не једно, но два дворишта. Прво је одређено за домаћу стоку и за слуге, друго, одијељено

од првога каменим ѕидом са уским пролазом, било је као мали врт са чатрњом (Wasserbehälter) у средини и растењима, и било је пријатно мјесто за одмор домаћину. Христа Спаситеља довели су на прво двориште и ту Он „погледа“ на Петра, који Га се одрекао пред слугама. Ту се Он подвргао пљувању, приушкама и разним хулењима од слугу, који Га чуваху (Мат, XXVI, 66—68., упор. Лук. XX., 61—66.¹⁾).

Но јеврејском криминалном правосуђу, синедрион је требао да се састане ради одређења коначног суда не у ово, тако близу већ јутро, него остављајући један дан послје претходног ријешења, да би ово могло сазрети.

Али непријатељима Господа јако се журило, јер не преостајаше више од пола дана до наступања празника Пасхе, а преостало им још много да ураде; по овом оставивши тек неколико сахати, заиста не више о 3—4, после прве сједнице они опет, рано у јутру, сабраше се на вијеће: „Оутро же кыкшѣ соѣктѣ со-

¹⁾ Тешко се може допустити, као што то допушта преосвештени Теѳфан, двократно поругање Спаситеља: и у сједници синедриона и овдје на дворишту Кајафином. Код јеванђелиста Матеја и Марка говори се о хулењу одмах *послије* пресуде синедриона (покиньѣ смрти) и непосредно *пред* причом о одречењу Петра на двору доле тако, да је можно односити ово поругање и у сједници синедриона и на дворишту доле сред слугу. Но код јеванђелиста Луке прича се о овим бунтовним сценама тек после приче о отрцавању Петровом, а тиме се даде разумјети, да су се поруге над Спаситељем извршивале од слугу на дворишту а не од чланова синедриона још у сједници. Уз то код јеванђели. Луке (XXII, 63—65) стоји: људи, који држаху Исуса, ругаху му се и бијаху га. Шта више и код кеванђ. Марка има помена о „слугама“, који га бијаху по образима (Марк. XIV, 65). Може бити да су Спаситеља напали поругама при самом изласку из сједнице синедриона на степеницама које воде у двориште, — поругама, које се продужише и шта више о којима смо слушали на дворишту, сред слугу, чекајући до сванућа.

твориша вси архіереѣ и старцы людстѣи на Исуса акѣ ѡвити его“ (Мат. XXVII, 1). Овдје, у овој сједници опет се препираху ли на сопственом свједочанству оптуженога, опет говоре, да они не требају никаквих свједока [Лука XXII, 66—71], и донашају коначно ријешење; за тим одведоше Христа Спаситеља к Пилату ради потврде и извршења пресуде: „и свѣзавше его ведоша и предаша его понтійскому Пилату игемюну“. [Мат. XXVII, 2].

IV. Римски прокуратор Пилат живећи управо у Кесарији, но дошавши на празник Пасхе у Јерусалим, да пази на мир у метежном народу, који се сакупљао у престоницу на празник у великом броју, није се зацијело зачудио рано ме доласку Јудеја, пошто је могао дознати, ма у општим цртама, догађаје, који су се збили прошле ноћи, благодарећи учешћу римске страже у истој! Пилат ставља непријатељима Христовим формално питање, питање, које је као израз жеље да развиди дјело: „какву кривицу изнесите на овога човјека“? и добивши одмах општи и неодређени одговор („кад он не би био злочинац не бисмо га предали теби“), даје им разумјети, да ако неће они јасно и отворено казати тужбу, т. ј. криминалан пријеступ с римског државног гледишта, то нису имали за шта к њему долазити: „узмите Га ви и по закону својему судите му“. Чланови синедриона као што се види нијесу одмах у почетку усвојили тужбу с новим положајем, тужбу, коју су принуђени били дати ради успјеха у својем дјелу. Они тек сад увиђају јасно неопходност, да другим чим формулишу тужбу, из религијозног да је окрену у политичку. С том намјером давши тужби, коју су подастрли, криминални политички карактер, одговорише: „ми не смијемо никог *погубити*“ (Јов. XVIII, 29—31).

Послије такве изјаве Пилат приступа к разматрању дјела, а Јудеји — к излагању тачака, на основу којих га туже.

Тужба се сад обрће из религиозне у политичку. Христа Спаситеља туже: 1) да буну и квари народ; 2) да забрањује давати кесару данак; 3) да назива себе Христом — царем (Лука XXIII, 2), т. ј. туже га за најважнији и највећи политички пријеступ, за повреду не више цара небеснога, но цара земаљскога, римскога кесара. Ове двије пошљедње тачке биле су нарочито за то измишљене. Но разговор Пилата са божанственим Сужњем о царском достојанству у преторији у четири ока, далеко од раздражене свјетине, која није била у здању, него је остала пред домом, јасно је показао, како су биле далеко мисли Исуса Христа од свега земаљскога и у појединости од тражења земаљске царске власти (Јов. XVIII, 33—38). Послије овог разговора, изишав Пилат из преторије к свјетини Јудеја, јавља им, да не налази никакве кривице на њему. Из свјетине просуше се наново разне и многобројне тужбе (главари свештенички тужаху га врло — Мар. XV, 3) присиљавају Пилата по други пут (Мар. XV, 4) да уђе у преторију и поново пита Христа Спаситеља о тужбама, којима га туже, на које питање у овај мах Господ није благоволио одговорити.

V. Међу тим, за вријеме излажења к свјетини Јудеја (може бити у првом од ових излажења), сред разних и разузданих крикова, Пилат се опомену Галилеје, као родног мјеста Христа Спаситеља и као мјеста, гдје је тобоже Он почео бунити народ, продужујући то буђење у другим мјестима (Лука XXIII, 5). Римски управитељ намисли да се извуче из овог непријатног дјела, те шаље Сужња управитељу Галилеје Ироду Антипи, ра-

чунајући да ће тиме угодити овом пошљедњем.

Ирод Антипа, управитељ Галилеје, имајући своју резиденцију у Тиверијади и као Пилат дошавши на празник Пасхе у Јерусалим, јако се обрадовао овом послању не само за то, што је ово умекшавало ране његовог самољубља (не за дуго пред овим послањем Пилат је, против закона, који заповиједа, да се преступници суде по мјесту становања им, погубио многе Галилејце поводом повреде ризнице храма) но и за то, што је давно желио видјети великог чудотворца, о коме је много слушао, а и надао се да ће видјети од њега какво чудо (Лука XVIII, 8). Али наде Ирода не збише се; Христос Спаситељ не удовољи љубопитству му, хвалисању и жељи за чудесима. „Осрамотивши Га са својим војницима и поругавши Му се, обуче му *бијелу хаљину* и посла га натраг Пилату“, овим су се повратили међу њима пријатељски одношаји (Лука XXIII, 11—13). Облачење Христа Спаситеља у бијелу хаљину употребио је Ирод за цијело, као фину, по његовом мишљењу, и злу поругу, разумљиву Пилату, која је имала позабавити Пилата, а и видљиво представити своје — Иродово оштроумље. Свијетла, бијела хаљина, која је била код Јевреја, заједно с пурпурном, хаљином велможа и царева, код Римљана, бјеше обична хаљина кандидата на извјесне дужности. Христос је требао, по мишљењу Иродовом, да предстане Пилату као кандидат на звање цара јудејскога.

VI. По повратку од Ирода, Христа Спаситеља наново уведе у преторију. Пред преторијом бјеше доста простора, на ком се могаше смјестити велика множина народа. Пред улазом у дворане преторије било је узвишено мјесто, које је

платосано каменитим плочама — мјесто названо литостротон („камени под“), јеврејски пак гавата („високи под“). Осим тога при преторији бјеше особито мјесто за бичевање, за цијело у дворишту.

Кад наново доведоше божанственог Сужња у преторију, Пилат се обраћа главарима свештеничким и народу са овим ријечима: „доведосте ми овога човјека као, који народ одпађује, и ето ја га пред вама испитам и не налазим на овом човјеку ни једне кривице што ви на њега говорите; а ни Ирод, јер сам га слао к њему; и ето не налази се ништа да је учинио што би заслуживало смрт. Дакле да га избијем, па да пустим“ (Лук. XXIII, 13—15). Чудно противурјечје: очитовање невиности оптуженика и дрскост казнити Га! Ова дрскост казнити Га очито је незаконита и штетна милост, којом се свјетина, као што обично бива, не могаше задовољити, но само још више узбунити у својим жељама.

Можда је одмах послвије овог очитовања наредио Пилат да се приведе у дјело поменуто више „наказање“ над невиним Страдалцем („наказањем“ је мислио замијенити крсну смрт и задовољити раздражену свјетину) наиме заповиједи својим војницима да одведу Христа Спаситеља у нарочито одјелење преторије, можда у двориште, гдје је, као што предање казује, било мјесто за бичевање. Овдје римски војници не само да су били божанственог Страдаоца, свакако кожным бичевима, но су Му се и ругали, играјући улогу славног навјештења Му за цара јудејског; обукоше Га у багреницу, метнуше Му у руке треку, као скиптар, сабраше сав народ, клечаху пред њим и клицаху: „радѣна царю юдейскій“ *χαίρε β βασιλεος, ave caesar* (обично војничко поздрављање).

Међу тим Пилат још покушава неколико пута, да одврати народ од намишљеног дјела и да пусти Господа на слободу.

Прије свега покушава да се користи обичајем, који је био у томе, да се увијек о великом празнику одпушта један сужањ, — обичај, можно је мислити, уведен од Римљана, пошто ни у свештеним старо-завјетним књигама, нити у талмуду има трага и помена о таквом обичају. У три маха понавља предлог да отпусти Исуса (Лука XXIII, 22), али сваки пут налази на бијесну вику и дреку, која тражаше да отпусти хајдука-равбојника Вараву, а да распе Господа.

Покушава за тим да побуди саучешће и жалост у свјетини, кад види избијенога Страдаоца, заповиједа, да Га доведу са мјеста бичевања у преторију, изводи Га на узвишени под — гавату и показује Га народу с ријечима „ево човјека!“ Опет вика „— распни, распни Га, — служи му као одговор. Пилат још једном говори да не налази на њему никакве кривице. Јевреји викаху, да они чине и раде по закону: „ми имамо закон и по закону нашему ваља да умре, јер начини себе Сином Божјим“ (Јов. XIX, 7).

Чувши последње ријечи Пилат се поплаши, опет улази у преторију, гдје је био Христос Спаситељ, пита Га: одакле је Он, — но не добија одговора. Тиме не мање, изишавши народу, опет предлаже да отпусти Исуса, али у овај мах налази већ на пријетње, да ако отпусти Христа, то ће бити непријатељ кесару, јер сваки који себе царем гради противи се кесару (Јов. XIX, 13).

Малодушни страх да ће изгубити свој положај, а клеветам јудеја, можда, и живот од подозривог Тиверија, узима најпосле код рим. управитеља врхунац

над чувством праведности. Он се најпосле одлучује да потврди смртну пресуду и да ју приведе у дјело заузима своје судско мјесто на гавати, заповиједа, извести Исуса на поље из унутрашње дворане преторије, пере руке пред народом у знак своје невиности ради проливања невине крви и, показавши Исуса Христа још једном народу са ријечима: „ево цар ваш“, предаје га да га разапну. А они узеше Исуса и одведоше (Јов. XIX. 13—16).

Двојако се показује Пилат као преступник. Он поступа и чини како противу унутрашњег закона — гласа савјести, тако и противу спољашњег, писаног римскога закона, — XII. таблице: „не треба слушати лажну вику народа, кад она

захтијева оправдање кривца или осуђење невинога“.

Дакле сав суд над Спаситељем није ништа друго, но чудно ткање лажи и нарушавање закона, не само божанствених него и људских.

Заиста тешко је боље окарактерисати суд над Спаситељем, но ријечима свештене пјесме: „на Христа шатающею беззаконныхъ соборице советуетъ тщетна, оукити побъчатса, животь держащаго дланю: егоже вса тварь благословитъ, славащи во вѣки“ (трип'кснець на велики петак, црмос осме пјесме). „Глава долготерпѣнїю твоєму Господи“!

У Митровици 1894.

По руском:

Григорије А. Николић,
свештеник.

ХРИШЋАНСКЕ ВРЛИНЕ.

Намијењено православној српској младежи и сваком Хришћанину.

Превео и допунио:

Јован Петровић,

катихета и професор на кр. вел. гимнасији, кр. вел. реали, и учитељској школи у Загребу, витез црногорског ордена Књаза Данила I.

(Наставак).

15. Породичне врлине.

Док није свијет просвијећен био свјетлошћу Христове науке, врло се ријетко могао наћи код незнабожаца узоран породични живот. Боље је било код Јевреја, гдје није било допуштено многоженство; но као што код незнабожаца, тако исто и код Јевреја није имала жена личне слободе. Незнабожац није био удружен са својом женом никаквом религијозном свезом, а и Јевреј је могао раскинути брак са својом женом у свако доба, уручивши јој само „књигу распусници“. Тек са доласком Христа Спаситеља подигнут је брак на висину духовно-наравствене свезе,

која се не раскида. „Муж и жена, учио је Спаситељ — нијесу више двоје, него једно тијело. И тако, што је Бог саставио, човек да не раставља“ (Мат. 19, 6). Мужеви! учи апостол Петар, живите са својим женама по разуму, и поштујте их као слабији женски суд, и као сунашљеднице благодатни живота“ (1. Пет. 3, 7). А особито јасно учење о хришћанском браку раскрито је у посланицама св. апостола Павла. Св. апостол заповиједа мужевима да љубе своје жене а не да им господаре: „љубите своје жене као своја тијела“ (Ефес. 5, 28). Он назива брак „шћјном великом“ (Ефес. 5, 32). Кад су исповједници Христове

вјере, у прва времена хришћанства, за-
сјали чистијем, светијем, породичнијем жи-
вотом, пуним љубави и добријех дјела,
прекрасним васпитањем дјеце, братољуб-
љем, узорном наравственошћу, која је
привлачила к себи најбоље незнабошце
и Јевреје, — од тога доба сматра се за-
конити брак наградом богобојажљивог жи-
вота жениха и невјесте; у ствари је он
темељ друштва и државе.

Говорећи о законитом браку, не мо-
жемо а да не обратимо пажњу на благо-
слов, који даје брачницима света право-
славна црква. Врло је дирљиво појање
127-ог псалма код вјенчања, који нам изо-
бражава блаженство праведних људи, здру-
жених супрушком свезом. Но први услов,
да се достигне то блаженство, јест *страх*
Божји и ходeње пушевима његовијем. Ко
хоће да ступи у такав савез, мора про-
вести младост у невиности, и те невине
душе, које се нијесу уклониле с пута
закона, које су провеле младост у тјелес-
ној чистоћи, благосиља Господ, и црква
поји жениху: „*Жена је твоја као родна*
лоза усред дома твојега; синови твоји као
гране маслинове око стола твојега“. На
земљи нема за човјека веће среће, него
имати здраву, милу жену, матер здраве
добре дјеце, која са свију страна окру-
жују његов породични стб. Дивно срав-
њује псалмопјевац таку жену с виновом
лозом, на којој висе сочни, слатки гроз-
дови, који веселе поглед и срце човјека.
И супрузи гледају добру своју и бого-
бојажљиву дјецу, која расту и напредују
у мудрости, и од које се могу надати
благодарности и доброј слави.

„*Гле, тако ће бити благословен човјек*
који се боји Господа“.

Помисљајте на то, млади људи, у
данима младости ваше. Одвраћајте ваше
погледе, уши и срца од тјелеснијех иску-

шења, која обично рађају горкијем плодом
и одузимају вам благослов Божији, и која
често наносе срам и непоштовање онима,
који су пали у грјешне мреже. Живите
тако, да можете без гриже савјести при-
мити у цркви на главе своје вијенце не-
виности и поштења и да брак ваш буде
правим *хришћанским* браком. Тада ћете
подићи зграду будућег супрушког жи-
вота на самом чврстом темељу.

Ма како да је покварен данашњи
свијет, но ипак сретнијех бракова налази
се доста у нашем православном српском
народу. Налазе се они и међу богаташима,
а и међу сиротињом, која горким трудом
заслужује себи корицу хљеба. Но и бо-
гати и сиромашни супрузи подједнако
доживљају дане и године сретне и тешке.
У сретне дане дијеле супрузи један с
другим срећу у умјерености и без само-
љубља; у црне дане сносе заједнички и
међусобно олакшавају тешко бреме нужде,
крајње сиротиње, понижења и гонења од
непријатеља. Супруг, гоњен судбом, умо-
ран од тешкога труда, гдје ће наћи
утјехе у својој тузи и одмора, ако не код
куће, у друштву драге супруге и миле
дјечице? Тамо му пада камен са срца,
тамо се кријепи у нади, поштрава се на
рад, да би милим својима прибавио сред-
става за живот и по могућности осигу-
рао им будућност. Но така породична
срећа само је ондје, гдје се код супруга
срце са срцем, душа с душом сјединила
по Божијој вољи, а не човјечијој, — и
што је главно — гдје одјеком брачне
свезе није само тјелесна љубав, него гдје
је здружена душа с душом вишом нарав-
ственом свезом љубави духовне, која про-
истиче од вјере у Бога, Творца васноне,
који је створио мужа и жену као једно
цијело, да буду вијенац свију другијех
твари, — гдје су супрузи спојени међу-

собнијем дужностима ради поштеног, добродјетелног живота уз искрену нелицемјерну побожност, уз разборитост и марљивост, уз трпљење, које је спремно на сваку жртву једно за друго.

Како је лијепо видјети породицу, у којој све чланове њене веже свијетли и кротки дух наше православне цркве! У таквом дому све се започиње и завршује молитвом, тамо сви носе Бога у срцима својима, сви се уздају у његову помоћ и Бог их видљиво благосиља. Тамо је најмање дјетешце, прије него је у стању да проговори ма само једну ријеч, већ научено да сагне своју малу главицу пред иконом, да пољуби крет и икону; оно расте и подражава друге, који се моле, и тако молитва постаје за њега још из дјетињства неопходном потребом његове душе. Од такве дјеце постају красни људи, који ће знати и моћи у младости и мушком узрасту одољети искушењима ђаволскијем. Каку моћ имају ријечи и примјери добријех родитеља, нарочито добре матере, на невине душе маленијех, питајте, православни, сами себе, ако вам је Бог дао побожне родитеље, а нарочито крјепосну мајку.

Блажени Августин, велики учитељ цркве који је живио у IV. вијеку послје Христа, бивши епископом ипонијским, родио се од оца незнабошца, по имену Патрикија, и Хришћанке матере Монике. Отац његов бијаше злочест човјек, као незнабожац, није знао за Бога, нити га је везао икакав наравствени закон. У томе духу васпитан је и Августин, као што је сам признао у својој „исповиједи“. Но добра, вијерна мати његова, одвраћала је сина свога од грјешних страсти и усадила је у срце његово хришћанску истину. Без матере остао би Августин закорјелим незнабошцем, но сјеме, које му мати по-

сија у срце његово, побуди га да потражи истину и да се увјери о њој. Он ју је тражио код филозофа древнога свијета, али је тамо не нађе. Он пристаде уз безумну хришћанску секту манихејску и занесе се њеном глупости за неко вријеме, али је увидио, да нема код њих истине, него ју нађе само ондје, куда га је водило дјетињско васпитање, настава драге мајке — нашао ју је у светој апостолској православној цркви.

Није му било лако оставити незнабошки свијет с његовом раскопи и сваковрснијем свјетскијем задовољствима, крстити и одрећи се дјавола и свију слугу његовијех и сваке гордости његове, а примити јарам Христов: смијерност, љубав према Богу и ближњему, па и према непријатељу. — Нико други, већ само добра мати даде Хришћанству великога просвјетитеља незнабоштва, цркви најдостојнијег пастира. О матери својој пише Августин, да је још у дјетињству слушао од ње о загробном животу, да је он још у утроби материној био осјењиван светијем крстом, освећен сољу слова Божијега.

Добра је мати за дјецу у првом узрасту — све. У њезинијем рукама могло би се рећи, поћива њихова срећа и несрећа. Она учи непрестано ријечима или примјером. Ако је она побожна, чврста у вјери, трудољубива, вијерна у свему, ако је она добра господарица, неуморна, стрпљива — то је прави драги камен, који нађе њезин муж. Он одлази на своју дужност или посао и нема кад да се бави васпитањем малишана, али он одлази спокојно, јер оставља кућу и заслугу своју на бризи своје супруге. Она настоји да су дјеца чисто одјевена, да се Богу помоле и свако лати свога посла, из ране младости чува их од лијености и перада.

У кући њезиној, у господарству, све мирише на чистоћу и ред, све се ради кад треба, она се у све разумије и за све је готова да ради. А ако Бог пошаље какво искушење, она не губи присуства духа. Оболи ли ко, она га двори брижљиво, остаје уз њега по читаве ноћи, и употребљује све, само да спасе болесника уз помоћ свога мужа.

Таку супругу, такав главни ступ породице, похваљује цар Соломом. Прочитајте 31 главу књиге Прича:

Лемуилу цару говораше мати његова: „ко ће наћи врсну жену, јер вреди више него бисер. Ослања се на њу срце мужа њезина, и добитка не ће недостојати. Чини му добро, а не зло, свега вијека својега. Тражи вуне и лана, и ради по вољи рукама својим. Она је као лађа трговачка, из далека доноси храну своју. Устаје док је још ноћ, даје храну чељади својој и посао дјевојкама својим. Мисли она о њиви и узме је; од рада руку својих сади виноград. Опасује снагом бедра своја и кријепи мишице своје. Она види, како је добра радња, и не гаси јој се ноћу жижак. Рукама својима маши се преслице, и претима својима држи вретено. Руку своју отвара сиромасу, и пружа руку убогоне. Не боји се снијега за своју чељад, јер сва чељад њезина има по двоје хаљине. Покриваче сама себи гради, танко платно скрлет одијело јој је. Зна се муж њезин на вратима, кад сједи са старјешинама земаљским. Кошуље гради и продаје, и појасе даје трговцима. Одијело јој је крјепост и красота, и осмијева се на вријеме које иде. Пази на владање чељади своје и хљеба у лијености не једе. Синови њезини устају и благосиљају је, муж њезин такођер хвали је: „Многе су жене биле врсне, ала ти их надмашујеш све“.

Љупкост је пријеварна и љепота ташта; но жена, која се боји Господа, она заслужује похвалу. Подајте јој од плода руку њезинијех, и нека је хвали на вратима дјела њезина“!

Така је хвала доброј жени, супрузи и матери! Данас могли би додати још једну врлину, која је неопходна за срећу породице, нарочито раднога сталеза, а то је *шрезноћа*. Гдје ње нема, гдје је пијанство ушло у крв породице, тамо ћеш ријетко наћи породичну срећу. Гдје је муж пијаница, у тој су кући несретна и жена и дјеца. Заслугу добре жене и матере протече муж, отимајући често и пошљедњи залагај хљеба од уста дјеце да купи ракије. Погледаш ли на кућу пијанице, и она изгледа као рушевина; кроз све углове њезине провирује сиротиња. Мјесто молитве и тихога мира у такој кући не престају свађе, псовке, проклињања и тучњава. Ту породица не живи него се мучи. Кад се пијани отац породице понаша безобразно и говори скаредне ријечи, какав је то примјер за дјецу? Зар она могу поштовати такога оца, отимача и разоритеља породице? И колико жртава падне од такога живота! Зар ће дијете исисати здраву храну из груди матере, која увијек плаче? А како много невинијех бића, која се тек роде, умире усљед пијанка на бабинама, колико их, избавивши се смрти, живи кукавно не чујући од оца никада лијепе ријечи! Каква је тек жалост ондје, гдје муж и жена заједно пијанчују, непристојно се понашају, и морално и материјално руше породицу до темеља! Уроди на њивици нешто хране, возе ју и носе у град, док не опусте житница, а у пола зиме или још и раније глад и зима посјећују ту несретну породицу. Нема ништа да се скуха, испече, да се у што

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

обуче, нити чим да се огрије. Имао сам прилику видјети таку једну нужду, која је у мојој души оставила неизгладиви траг. На Богојављење уђох једном са светом водом у кућу пијанице. По зидовима мале собице виђаху се слојеви инџа. Мраз је био ужасан. Собица празна а оканце разбио. На кревету сједи мати, а поред ње троје дјечице. Дјеца се згурала око матере, да се колико — толико њезоном топлотом згрију. Сав собњи намјештај састојао се из једне старе поњаве у коју се замотаху ноћу. Лица блиједа, очи подбуле. Странно је било гледати те ужасне жртве ракије, те живе мртваце! Добри сусједи доношаху им кад-кад из милосрђа мало топла јела, а отац породице радио је код жидова у пецари, не долазећи нигда кући. Ту женску познавао сам ја прије као најморалнију, најбољу радилицу, но све, што би она горким трудом зарадила, одузимао би пијаница — муж, док није расуо све и пошљедњу хаљину, оставивши само четири празна зида. Код такве ужасне нужде морамо се запитати: зар је могуће такога оца породице звати Хришћанином? Може ли се он назвати и човјеком? Није ли он гори од дивље звијери? Грабљива дивља звијер, дочепав се пљена, сама гладна, носи га најприје својим младима. Гладна квочка не миче се с гњезда, гријући јаја, да се не разладе, а кад пађе зрно или првића, како ваби своје пилиће, заборављајући на себе, а човјек убија и физички и наравствено своју породицу, оставља ју да се мучи гладом и зимом, да задовољи своју нечисту страст, која му одузима памет и ставља га не само у ред са скотом, већ још и ниже испод скота. О, Боже мој, колико је код нас таквих несретних породица. Трећи дан Ускреса повратих се касно у вече кући

из Брода. Било је хладно, мутно вријеме. На путу на једанпут застадоше коњи. Кочијаш погледа и рече, да неко лежи на сред пута. Ми поскакасмо с кола и угледасмо жену, гдје лежи онесвијешћена, а на груди притиснула дјетенце, као лед хладно, које је слабим погледом јављало, да је још живо. Оставити их тако није нам било могуће. Ми узесмо дјетенце, доведосмо к свијести жену и тешком мукком подигосмо је на кола. Она као да се пробуди. Сад тек разабрасмо, да је муж њезин дрводјеља, из нашега села, да не прекидно ради у Броду, али јој није послао ни новчића за Ускрес, већ непрестано пијанчује у Броду, па је сирота пошла да га тражи; нашла га у гостионици, он ју почасту, купи јој два хљеба и касно у вече отпрати је пјешнице кући. И заиста, код ње нађосмо два хљеба. Једном је руком држала хљебове, другом несретно дјетенце, и од хладноће и умора пала је на путу, гдје је нађосмо — чудновато — *хвала кљусци*.

У таком случају није нам било могуће а да се не задубимо у тешке мисли, Шта више још смо дознали да су то дијете које смо ми замотали да се не смрзне сами родитељи намијенили да умре. Немојте га гријати, рече жена, „оно ће и онако умријети“. „То је већ двадесет и прво моје дијете, оно ће умријети, као и сва досадашња“. Помислите, дрводјеља заслужује дневно не мање, већ и нешто више од форинте, но он се ни најмање не брине за своју породицу. Његова жена шта више и не жали на њега, већ мисли, да тако мора бити; зарађене или позајмљене новце пропије. „А ми“, вели, „живимо од Божије милости, да често и по читаве недјеље не ложимо пећи“.

А кад сам јој ја казао, да је пијанство тежак гријех, особито на Ускрес, она

се зачуди. „А како“, вели, „да се на Ускрс не пије? Тога код нас нема“. За таку таму сматра се пијанство у празничне дане *обвезним*, тако рећи, религиозним чином своје врсти, заслугом пред Богом.

Какви ужасни појмови о опредјелењу човјека, о достојанству Хришћанина, који треба да је свјетлост свијету, со земљи — каква свијест о високом значају празничнијех дана, дана одмора, просвјећења душа и хвале Божије! Душа ме боли, кад се наиђе на таке призоре. А колико ли је такијех призора у нашем српском народу! Пијанство — то је ужасан порок, бич нашега народа, главни разоритељ породичне среће, оно понижава нашу вјеру, дајући прилике иновјерцима да нас исмијевају, оно је узрок безбројнијех другијех порока, оно је камен смутње за оне, који траже истину и спас у православној цркви. Срамота је сравањивати живот наш, православни, са животом иновјераца. Наша истина православља мора свијетлити свијету као сунце и привлачити к себи и незнабошце, као што је свијетлила она у првијем вијековима Хришћанства. Онда није прошло ни пуна три вијека, а Хришћанство се раширило од истока до запада, од Јерусалима до Шпаније и Галије, и обухватило је све, ко је само видио живот тадашњијех Хришћана, њихову побожност, њихову љубав, њихов породични мир и срећу. Данас се иновјерци не одушевљавају животом многих данашњих Хришћана, незнабошци код својијех идола, понајвише с тога, јер не виде код нас, код многијех милиона ни свјетлости, ни таког свијетлог породичног живота, какав је био у древности. И (страшно је и рећи!) наш је живот у многијем случајевима постао саблажњив за многе православне. Не треба

да кријемо наше душевне ране, ако желимо очистити наше душе и тјелеса. Угледајмо се макар на жидове. Субота је за жидова светиња, коју неће да наруши. Свуда је тишина; па и ватре се не види. Желудац се покорава законима духа. Јевреји се пред празнике перу, чисте куће и посуђе, у вече се моле, запаливши свуда свијеће. Сав се град свијетли. У јутру се обуку у свечаније одијело и иду у богомољу. Код њих нема неписменијех. Сваки Јевреј зна читати свето Писмо, почевши од књиге „Постања“ па до краја Библије. Дневне молитве и псалме зна сваки на изуст и разумије сваку ријеч. Помоливши се, одлазе кући, једу хладну храну умјерено, пију вино а каткад и ракију, но тако, да цијела породица испије само по једну чашицу. За тијем домаћин, извади свете књиге из ормара, па их сједећи код стола, чита и тумачи. И ријетко ће који жидов пријећи у Хришћанство, дочим се код нас нађе на жалост и такијех, који остављају своје лијепо православље, вјеру својијех праједова, и прелазе у инославље, — а то све за то, што ми волимо више мудровати, него учити се. А како је код нас? Каква је код нас свјетлост? Донесу дијете на свето крштење, и у цијелој парохији често се не може наћи такав кум, који би знао на питање свештеника: „одричеш ли се сатане и др.“ одговорити: „одричем се“ на славенском језику. А један мој парохијанин шта више довео је једном приликом за кума — жидова, кога сам ја, разумије се, одбио. Тако је, заиста. Између неколико стотина људи нема ни *једнога*, који би знао рећи „*ѡрицаѡса*“, а гдјекоји не може наћи за кума у читавом селу — Хришћанина, већ узме и жидова. Да не буде тако драга браћо!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Кад смо се ми крстили, одрекли смо се ђавола и слугу његовијех, обећали смо да ћемо вјеровати у Христа, обући се у његову одјећу, по ријечима апостола Павла, јер су нам и пјевали: „*Који се у Христа крстите, у Христа се обукосте*“.

Ево темеља за наш живот за наше породице! Христос, и нарочито само Христос и свуда Христос. Христос у мислима, Христос у ријечима, Христос у дјелима нашим. Икону Христову треба сваки од нас да има у кући својој, погледајмо на њу побожно, она ће нас сјетити, да је Христос с нама, да нас он види и чује. Не говоримо скареднијех ријечи, не чинимо грјешнијех дјела, а ако би се што грјешно нашло код нас из незнања, удаљимо од себе све, што је недостојно имена хришћанскога. Узмимо за примјер прве Хришћане. Узмимо за примјер и многе садашње Хришћане, који живе свето и мирно у кући својој и породици својој. Ма како да је данашњи свијет искварен, свјетлост Христова неће се нигда угасити, неће се угасити на вијеки. И међу пијанцима наћи ћете неколико породица тријезнијех, свијетлијех, поштенијех Хришћана, који се боје Бога — држите се њихова трага. Код њих је у кући свети мир, код њих је страх Господњи, код њих је љубав, код њих је марљивост, код њих је чистоћа и задовољство, а то с тога, што они не зацју свој труд. Њихова је храна једноставна, но здрава, а пиће вода, а каткад и мало вина, употребљено умјерено и с благодарношћу. Звоно црквено не навјешћује узалуд службу Богу; они очекују његов глас, и сви се скупљају у храм Божји. Они читају псалме, поју пјесме, узносе своја срца и дух к Створитељу васионе, захваљујући му за живот, за здравље, за насуптни хљоб. Нико

од њих не иде послѣ литургије у крчму нико и не мисли на пијанчовање. Једу, што је Бог дао, одмарају се од посведневног посла. Послѣ одмора слушају или сами читају спасителну за душу, или другу корисну књигу, из које се уче, какав је Божји свијет, како живе други народи на свијету, како су наши стари живјели. Упознају се са повјесницом нашом, како су се наши стари крстили, каква су јунаштва наши предци починили; из књига се уче познати:

„Српску славу и српске јунаке
Љуте битке, муке свакојаке“.

Из књига се може научити и најбољему господарству, како треба обрађивати земљу, како сијати ујејеве, како садити винограде, шљивике, воћњаке, како водити пчеларство, како одгајати стоку, једном ријечи, како треба обрађивати све оно, што носи корист и задовољство.

Ваша примјерна хришћанска породица привлачи друге. Грјешници ће видјети плодове вашег хришћанскога живота и приближиће вам се. Свагдје, гдје је само могуће, оснујте себи читаоницу. Тако је било у прва времена Хришћанства. Св. апостол Павле у првој посланици Коринћанима (14, 26) говори: „*Шта ће се дакле чинити, браћо? Кад се сабирате сваки од вас има исалам, има науку, има језик, има откривење, има казивање; а све да бива на поправљање*“, и даље (ст. 31) „*јер можете пророковати сви, један по један, да се сви уче да се сви шјеше*“. Ето то је боље, него ићи у крчме, непристојно се понашати, пјевати развратне пјесме, говорити саблашњиве ријечи, често се и потући, избити које око и разбити главу, као што се то пијанцима често догађа.

Одбаците богумрске незнабошке обичаје, пригрлите хришћански добродјетелни живот, научите и друге да иду с вама; градови, села и засјеоци ваши изгледаће са свијем друкчије, у породицама владаће Божји мир и Божји благослов; престаће подсмјеси иновјераца и истина Христова засјаће потпуном својом свјетлошћу, као што је сијала код првијех Хришћана, одгонећи таму незнабоштва.

16. Учтивост, пријазност и готовост помоћи ближњему.

Међу многоважнијем упуштвима, које је св. апостол Павле давао своме ученику Титу, епископу Критском, читамо и ово: „Опомињи их“, пише св. апостол Павле, „да буду покорни и послушни господарима и заповједницима, и готови на свако добро дјело; ни на кога да не хуле, да се не свађају, него да буду мирни, сваку кротост да показују свијем људима“. А то исто речено је — укратко у посланици Филибљанима: „Кротост ваша да буде позната свијем људима“ (4, 5).

Неучтивост, свађа, тучњава не доликује ни једном човјеку, нарочито изображеном Хришћанину, а учтивост привлачи срца свију. Читајте посланице апостолске, оне су препуне духа кротости и љубави, у њима се св. апостоли изражују и о непријатељима с већом љубави и снисходљивије. Апостол Павле не куне непријатеље, него моли да се живи у љубави са свима. Дух братољубља и учтивости провијава кроз посланице свију светих Отаца, нарочито посланице св. Василија Великога. У наслову својих писама назива он свакога, коме пише: „најсветији“ или „дивљења достојни“ или „најпобожнији муж“ и т. д.

Но љубав, која се показује као учтивост према свима, не треба да је дволична,

већ треба да потиче из убјеђења, да смо сви ми браћа и ученици онога, који се на крсту молио за своје непријатеље, који нам је оставио примјер безграничне љубави према свима. Сјетимо се ријечи апостола Павла (Рим. 12, 5—10): ми смо сви једно тијело, „а по себи смо уди један другоме“. Не добивамо ми од Бога разумне духовне дарове само ради себе, већ ради цијелога друштва хришћанскога. Ми имамо дужности не само према себи самом, према својој породици, него и према свима. Ми треба да један другоме служимо: „ако је ко учитељ, нека учи, ако је утјешитељ, нека шјеша; који даје нека даје просто; који управља нека се брине; који чини милост нека чини с добром вољом“. Дође ли к теби који треба поуке, прими га учтиво, не ускрати му савјета, не жали труда ни добријех ријечи. Ако видиш брата твога да је тужан због несреће, не реци: Бог с њим, већ иди к њему и утјеша га. Ако си ти био кадког тужан, онда знаш, како много вриједи искрени пријатељ, који ју дијели с тобом. Буди и ти такав и никада не ускрати ближњему твојему саучешћа. Ако твој брат треба помоћи или повчане или моралне, пружи му је „у простоти“, од срца, не ради таштине, — а најбоље је, да не зна левица, шта ради десница.

Живиш, на примјер, у задрузи на селу као пољодјелац. Колико несреће сналазе људе. Оболи и лежи у тешкој бољетици отац породице или мати удовица — хранитељка своје дјеце — сво господарство назадује. Не само болест, већ и брига за господарство мори страдалнике. Стока је без надзора, шеница несвежена, њиве непооране, а не може се из кревета никуд. Сва је кућа тужна, пошљедњу

WWW.UNILIB.RS
приштедњу однијеше љекари и апотеке, цијелој породици пријети нужда и глад. Хришћани, сусједи, браћо, зар се не ћете обазријети на таку породицу, која певино страда, зар се нећете договорити и притећи му у помоћ? Помислите, како би угодно било бономе Јовану, кад би чуо, да су сусједи његови Андрија и Нико, и Васо, и други послали своје плугове или копаче и бране, и њиве његове засејали, а други отишли у шуму и привезли му које дрво за огрјев. Така услуга боље би помогла болеснику него икакав лијек, така братска љубав није само на језику, него на дјелу. А како би за то била награда у срцу вашем?!

А што да вам кажем, православни? Зар није тако? На жалост бива врло често код *иновјераца*: код нас ријетко, морамо признати, врло, врло ријетко. Гори кућа сељака. Код куће је само бака и мала дјечица; а домаћин је са осталом чељади на њиви, сабира љетину. Гори, — праву истину приповиједам, — скупили се људи, стоје и гледају. Ево ти долази и јевреј, иновјерац, и даје примјер самарјанина, Он улети у огањ, разбија врата собна, спасава, што се може, но пожар је већ обухватио све. Касно је! А браћа — сусједи изгубише вријеме у разговору. Чудновато, да је све, што се могло спасти спасио јевреј. Како се често може то видјети! И што смо још видјели. У селу је пожар — људи су у пољу и виде га. Запитајте их: Срби браћо, за што не идете да гасите? „То је,“ веле, „далеко од нас, ми смо на другом крају села — и вјетар не ће до нас ватре донијети“, и мирно раде свој посао.

Ну, неко је погорео, све му се имање претворило у пепео. Јесен и зима на прагу. Он се осигурао само на стотину, а једна обична кућица стоји не мање од

четири стотине. „А што!“ запитај човјека, „хоће ли наши сељаци помоћи му да он сагради кућицу до зиме?“ Он ће те чудновато погледати. „Како ви то мислите?“ — „Ево како: једнога дана треба да се сви скупе и оду у шуму по грађу, он ће грађу платити, а ви ћете, — заједнички — свести!“ — „Тога“, рећи ће вам он, „нити је кад било нити ће бити. И ја сам исто тако прије двије године изгорио и тек сам овога љета доградио нову кућу. Колико сам се напатио! Једва сам нашао новаца за грађу, платио сам, али како свести? Ишао сам од сусједа до сусједа, молио сам и преклињао, нико се не смилова, однијеше ми и пошљедњи новчић. Колико је само коштала напојница! Да, код нас је такав свијет! И тај погорелац неће зимовати у новој кући, еј! еј! не ће“. И заиста не ће, могу вас увјерити.

Гдје је твој божански закон, Исусе, Спаситељу наш! Гдје је то братољубље, које си ти оцртао ријечима: „гладан сам био, и наранили сте ме; жедан сам био и напојили сте ме; наг сам био и заодјелили сте ме“? А ми гледамо, како наш брат без крова, без пећи у страху гледа на скору зиму са својом женом, старицом матером, с дјечицом, а ми гонимо наше волове и коње, да узалуд тумарају по пољу и жалимо један дан, да привеземо нашему брату грађу за кућу! Код нас је тако: док ти је добро, дај брате да се веселимо и загрлимо, а ако ти осиромашиш, Бог с тобом, шта нас се тичеш ти! О, како су сурови таки људи! Како мало знаду за јеванђеоску истину! Како је гордо звати се Хришћанином, кад се ни у мислима, ни у срцу, ни у дјелима нашим не јавља Христос човјекољубац. Освијестимо се, браћо! освијестимо се! Бићемо бољи, а не саблажњавајмо ино-

вјерце, код којих се често налази више љубави... Не гоните, не говите за увреду правду.

Св. апостол Павле пише у тој истој глави к Римљанима (12 гл. 10 ст. и даље):

„Брашском љубављу будите један к другоме љубазни“, увијек у срећи и несрећи, „Чашћу један другогаче већег чините, не будите у послу лијени, будите огњени у духу; дијелите потребе са светима; примајте радо шушнике, — радујте се с радоснима, и плачите с плачима“.

Са свима треба да живимо у љубави братски, без гордости, без гњева, свакога морамо штовати онако, како га иде, не клеветати, већ, по могућности, један другогаче уздизати у части. Треба да се старамо да помогнемо оне, који помоћи требају, и не титрајмо се са повјерењем другичјех! треба да имамо срца, љубави према свима. Не треба да жалимо жртве гдје је нужна за поједина лица, за хришћанска друштва; не треба да ускратимо гостољубља и хљеба госту, који дође у нашу кућу. Гдје се весели пристојно —

као хришћани, можемо се и ми веселити; гдје плачу, можемо и ми заплакати а наше искрене сузе биће утјеха за страдалнике.

Ријечи: „А шта ме се он тиче? — Ја немам ништа. — Бог с њим, нек себи гледа сам помоћи“, одбацимо као нехришћанске. Таково самољубље мрзи Бог. Ми смо православни Срби — чланови једнога тијела свете православне цркве. Ми не смијемо бити равнодушни према несрећи не само појединог нашег брата већ и цијелијех народа. И Србљи су увијек испуњавали свој хришћански позив, и свагда су пролијевали за браћу драгоцјену крв својих храбрих синова. Тијем више дужан је сваки између нас бити пријазан, љубезан, према сваком, спреман да помогне најближој браћи, нашим земљацама, сусједима, у опште, свима хришћанима, па и иноплеменицима, који у миру живе с нама и поштују нас, који требају нашега саучешћа и наше помоћи.

(Наставиће се).

ПРЕДОБРАЗИ ХРИСТОВОГ КРСТА У СТАРОМ ЗАВЈЕТУ.

Ко је пажљиво прочитао св. писмо старогаче завјета, могао је примијетити, да се у тим књигама ријеч „крст“ нигдје не спомиње. Узрок томе биће по свој прилици тај, што код Јудеја не бјеше обичај, да своје осуђенике на крсну смрт осуђују. Они у мјесто тога имађаху ове три смртне казне: сагорјевање огњем, вјешање и побивање камењем; а у вријеме царства додаше овим казнама још и једну четврту: посечење с мачем. (Овом смрћу уморио је и цар Ирод св. Јована Крститеља). Крсну пак казан, познаше Јудеји тек онда, када на Палестину са силном војеком удари римски војвода Помпеј и када под

римску власт покори цијелу Јудеју заједно са градом Јерусалимом. Тада Римљани, покорене, али немирне Јудеје осуђиваху на смрт и то највише по своме обичају: распињаху их на крет. То ће дакле бити узрок, што се ријеч крет у старом завјету нигдје не налази. Али на против, на врло много мјеста у старом завјету спомињу се таква дјела и ријечи, која су била пределике или предобрази новозавјетног крста, на коме се искупљење рода човјечанског имало извршити. Ево таквих главничјих предобраза:

Дрво живота, које је било на сред раја, предобразоваше крет Христов који имађаше бити

на сред земље. О томе св. Јован Дамаскин овако вели: „Свѣт чистный крѣтъ, предшкрази дреко жизни къ ри од Бога наладжено“. Те као што плод овога даваше нашим праоцима бесмртност тијела, тако је и крени плод — Христос, извор нашег вјечног живота душевног.

Нојев ковчег, који је био од дрва саграђен и који је род човјечански спасао од општег потопа, био је такође пределика крета Христовог, који је послужио људима, да се спасу од потопа грјеховног.

Дрва која је Исак на својим раменима понио, кад га је отац водио на жртву предобразоваху крст Господњи. О томе овако вели монах Јеврем: Исак носећи на гору дрва, ишао је као јагње на жртву, а исто тако иђаше јагње цијелога свијета — Христос на Голготу.

Мојсеова палица, са којом је чинио многа чудеса водећи свој народ из ропства мисирског, била је такође предобраз крета Христовог. Исто тако и „жезлъ Иршинокъ прозакшии“, предобразоваше Христов крст, као што и цјева православна црква: „Жезлъ ко окрзъ тайны прѣлигтъ: прозакшиемъ ко прѣдрозбждаетъ кащеники, неподаци же прѣде церкки, нынѣ процѣте дреко крѣта, къ держакѣ и ѡутвердениѣ.“

Оно дрво које је Мојсеј по божијој заповијести спустио у горку воду у пустињи и тиме је претворио у слатку и питку, такође је предобраз крета Христовог. На воздвиженије чесног крета у канону у четвртој пјесми овако стоји: Горкородныа прѣложи дреколѣ Ишѣи источники пѣтныи дрекле, крѣтомъ ко благочѣтѣ ѡзыккъ прокляа прѣложниѣ“. Исто тако и у петој пјесми предпразственог канона ово стоји: „Иоррейкиа шмаждала прѣде Ишѣи коды, знаменѣа дреколѣ тѣе чистный крѣте, нѣже младотѣ спашителнѣо челоуѣкѣмѣи икапалѣ еи“.

Јеврејски учитељи доказују, — а и наша црква у својим пјесмама доказује — да се то дрво, са којим је Мојсеј горку воду у слатку и питку претворио, назива аделфа, и које је по природи својој врло горко па шта више и смртносно. Црквени писци тумаче ово тиме, што веле, да је овим Свемогући Бог у напријед хтјео објавити, како ће се по времену горчина људског гријеха, још већом горчином Христових страсти опрати и искупити. О томе крстовданска катавасија овако пјева: „Горити ѡуќиеткенима, юже ѡ дрека, не штаккъ Господи, крѣтомъ ко сѣо ѡкершениш истрекилѣ еи: ишѣо ради и дреколѣ ѡуладн иногда го-

рѣтъ кодъ лиры (име воде) прошекрзѡщи крѣта дѣи-стко, еже ка илы некиѣа кличаетъ“.

Давидове гусле, помоћу којих је он и са својом умиљном пјесмом кротио свирјепо срце цара Саула, бјеху тако исто пределика крета Христовог, који је са својим пречистим тијелом слично гусалским струнама на дрвету разапет био, и који је као и Давид са овога дрвета — крета, блажио и праштао свирјепост својим мучитељима говорећи: „Отче шѡдѣти нѣтъ, не кѣдатъ ко что ткоратъ“.

Давидова палица и пет камичака са којима је пошао на дива Голијата, била је тако исто пределика новозавјетног крета, а пет камичака предсказиваху пет рана Христових, које му зададоше његови мучитељи.

Осим ових пределика, има у старом завјету још врло много таквих, гдје се ово предобразовање огледало у дјелима неких старозавјетних праведника. Тако је патријарх Јаков, благосиљајући своје синове Јефрема и Манасију, предсказао слику Христовог крета, положивши своје руке у накрет: десну на млађега Јефрема, а лијеву на старијега Манасију. О овој предслици овако поје наша православна црква на празник воздвиженија: „Рѣкъ прѣмѣниѣи патријарха Јаковѣ на благомоленѣи чадѣ, держакѣо крѣта ткѡиш прѣдклашѣ зналиѣи“.

Крв египатских јагањаца, којом је Бог заповиједио Јудејима намазати прагове својих домова да се од морије, коју је на Мисир послао — сачувају, знаменоваше новозавјетни крст, јер прагове своје по наредби Мојсеовој крстовидно мазаху: прво горњи дио прага, затим доњи и и послѣје једну и другу страну.

Мојсеово крстовобразно пресијецање првеног мора, бјеше предобраз крета Христовог, као што се из наших црквених пјесама јасно види: „Крѣтъ начертакъ Ишѣи крѣлѣш жезломъ черлноѣ (разумеје се море) прѣчѣ“, и даље: копрѣки напѣнакъ инокѣди-моѣ шрѣжи — т. ј. крст.

Три света старозавјетна мужа: Мојсеј, Исус Навин и пророк Јона, са подигнутим горе рукама молећи се Богу образоваху крст. О Мојсеју овако поје православна црква у стихирама на воздвиженије часног крета: „Чѣтнаш крѣта Хрѣте, дѣи-стко прошекрзѡщи Ишѣи, покѣди прѣтѣкѣнога Ямалика къ пѣтныи сѣанѣтѣи: егда ко прѣстирѣше рѣцѣ, крѣта шкразѣ ткора“ и т. д.

Слично овоме сједаден истога празника говори и за Исуса Навина: „Прешкржаше тинисткинош дрикле Индѣтѣ Накинѣ, крета шкрязѣ, егда рѣцѣ протрѣ кретокиднѣ спѣи мой, и ста голце дондеже крагн низложи“.

О пророку Јони, који је лежећи у риби својим тијелом крет образовао, и који је тиме предобразовао крет Христов, овако поје наша православна црква: „Воднаго зѣрѣ ко бутрокѣ, длни Исна кретокиднѣ рипротрѣ, плитинѣ стрѣтѣ прешкржаше лѣтѣ“. Тридневно пак лежање Јонино у риби предсказиваше Христово тридневно воскресѣње, као што се из наставка исте пјесме види: „Тѣмѣ триднекиѣ изшедѣ премѣрног кокринѣ прописашѣ“.

Пророк Данил, који је кретовидно запушио уста дивљих звјерова, и који се тим кретовидним знаком сачувао од страшне смрти на коју је осуђен био, предобразоваше крет Христов по свједочанству наших црквених пјесам: „Рѣцѣ рипротрѣ Данилѣ, лѣкѣтѣ зѣнанѣ кѣ рокѣ затчѣ“.

Устројење израиљских полкова на четири стране, бјеше тако исто пределика крета Христовог. О овоме четврта пјесма кретовданског канона овако поји: „Сѣинѣи шполѣаѣтѣ чѣткѣро-чѣстѣи лѣдѣи предходѣи: окразѣмѣ кидѣтѣмѣтѣи кинѣи, кретоокразѣнѣи чинѣи пролѣклѣнѣи“.

Осим овдје наведених предобраза крета Христовог, има у старом завјету још и много других, које све поменути било би врло тешко. Но мислимо, да ће и ово довољно бити да се сваки увјери, да је један исти Бог основатељ и једног и другог завјета, и да нови завјет није ништа друго, него испуњење оног Божијег обећања, које је Бог људима у старом завјету обећао.

Сомбор 1894.

Прерадио:

Жарко Ј. Поповић,
католикета.

СВЕТИ СЕДМОЧИСЛЕНИЦИ.

(Наставак и свршетак.)

Кнез Рагислав примио је св. браћу, Ђирила и Методија, с великом чашћу и нужном поштом. А народ је с правом љубављу и радошћу поздравио долазак истинитих учитеља и просвјетитеља. Но тешко је себи представити ону велику и силну радост, ону чудновату потресеност срдаца и одушевљење Славена, кад они у храму свом чуше прву литургију, коју св. браћа одслужеше на њиховом матерњем, народном језику. То бјеше необичан тренутак! „И отворише се, по пророчкој ријечи *уши глувих чуше мудре ријечи, и језик нијемога проијева*“. Тако говори о том великом догађају древни животописац св. Ђирила. То бјеше тренутак, када глуви прочуше, а ниједи проговорише. До тада Славени бијаху као глуви и ниједи зато, што су њемачки свештеници свршавали богослужење на — њима неразумљивом — језику латинском.

За кратко су вријеме св. браћа увели у богослужење цео црквени чин: вечерњу, повечерје, полуношницу и јутрењу и друге божанствене службе.

Тим бјеше ударен темељ независној славенској цркви. Но ради напретка и развитка тога великога дјела били су нужни помоћници

и трудбеници на њиви Божијој. Св. браћа показаше тада неуморну дјелатност. Они су обучавали у славенском писму ученике, које им даде кнез Рагислав, да из њих временом створе свештенике. И даље превађаху св. Писмо на славенски језик. Они освећиваху нове цркве и капеле. Св. Ђирило је год. 863. осветио цркву св. Петра у моравском граду Олмуцу и капелу св. Климента у Љутомишљу.

Народ, који се налазио у незнабоштву, гомилама се кретио, и слушао живу и јасну проповијед св. Ђирила и Методија. Славени оставише њемачке свештенике, њихове цркве, и њихов латински језик, јер се очигледно увјерише да се сродити немогу. Њемачки свештеници ушљед тога омрзоше на св. браћу, — и отпочеше своју борбу против њих не презајући ни од каквијех средстава.

С почетка се јавно окомише на св. браћу. „Ваше дјело“, говорили су они са страшним огорчењем, не служи на славу Божију. Славити Бога могуће је само на три језика: јеврејском, грчком и латинском, на којима је Пилат написао натпис на крсту Спаситељевом“. Лаж те измишљотине била је очигледна, и св. Ђирило

ју без по муке опроврже. За тим опазивши, да нијесу кадри ништа учинити, притекоше клевети. Они су писали у Рим папи Николи I. и потворише на св. Ђирила и Методија, да проповиједају јерес. Услијед тијех потвора ријеша се папа Никола I. да их позове к себи у Рим, те да их испита, да ли они правилно уче.

Св. браћа добише позив и одоше на пут: јер признаваху да је оправдан папин захтјев, пошто проповиједаху у оним земљама, које су биле потчињене власти његовој. Да би доказали своју невиност пред папом, узеше собом и књиге, које су они превели, и по којима су они свршавали богослужење. Понесоше собом такођер и дијел моћи св. Климента, папе римског. Тужећи због тога, што се морају оканути и оставити тек започети посао, те га принустити на милост и немилост њиховијех непријатеља, они се ипак ријеша да пођу у Рим. Сјем тога, непрестано и далеко путовање доста је шкодило здрављу св. Ђирила, који је и иначе био страшно уморан од непрестанијех научнијех и проповједничкијех подвига. Имали су путовати на југ: кроз Панонију и Венецију, т. ј. ваљало им је пролазити кроз мјеста, која су јако била насељена Славенима. Понешто је то и добро дошло дјелу просвјетења Славена.

У Панонији је св. браћу радосно поздравио кнез Коцељ. Сазнавши за ново славенско писмо и славенске књиге, тако им се обрадова, да се је сâм научио писму и дао им 50 ученика да их васпитају. У знак своје големе љубави и уважења сам их је пратио до границе својих земаља и праштајући се од њих, даваше им богате дарове. Св. браћа по свом обичају одрекоше се злата и сребра, но га замолише да заробљене пусти на слободу. На њихову молбу пустише на слободну ногу Рагислав и Коцељ 900 биједнијех и несретнијех људи, који су чампили у њихову ропству — далеко од своје отаџбине, и растављени од жена и дјеце своје.

Послије тога стигоше св. браћа у Венецију, богат и славан град, гдје се сакупљаху бродови, натоварени робом, са свију страна свијета и гдје је било много римскијех свештеника и монаха. Они насрнуше на св. Ђирила, као „гаврани на сокола“, и опет са својом старом измишљотином — с тријезичном јереси. Опколивши светог Ђирила са свију страна, стадоше викати: „Кажу нам, како си смио измислити Славенима слова, те

учиш по њима, кад их прије нико не измисли, — ни апостоли, ни римски папа, ни Григорије Двојеслов, ни Јероним, ни Августин, ни други св. оци; ми знамо само три језика, на којима је дозвољено у књигама славити Бога: јеврејски, грчки и латински“.

Св. Ђирило философ, који се ни најмање није тијем збунио, него је вјеровао у праведност свога великога дјела, одговори: „Зар Господ не шаље своју благодатну дажду на све подједнако? Зар сунце не сија свјема подједнако? Зар ми сви не удишемо један те исти ваздух? Како се ви не стидите бранити само та три језика, а осталим народима и племенима као да велите да су слијепи и глуви. Реците сад: зар не значи то по вашем тумачењу, да је Бог немоћан за то, што он тобоже не може да им да то? Или зар, то не значи, да је он завидан за то, што им тобоже неће то да да? — Та ми знамо многе народе, од којих сваки има своја слова и сваки слави Бога на свом језику; на пр. Арменци, Перзијанци, Готи и многи други. Ако вам је мало тих доказа, а ви узмите књиге у руке. Давид говори: „Копайте Господски брѣнѣ ноѣѣ, копайте Господски крѣ зѣмља“ (Псал. 95, 1.). „Крѣ зѣмља да поклонитѣ текѣ и портѣ текѣ, да портѣ же илини Ткоелѣ, Вмшнѣи“ (Псал. 65, 4.). А Спаситељ вели: „Шѣдше, наѣчите крѣ ѣзѣки“ (Мат. 28, 19.) Но зар је могуће убиједити оне, који неће ни да знаду за истину, те се препиру са свијем из других разлога! Св. браћа оставише Венецију, те се упутише у Рим. У то вријеме, кад су они били на путу, умрије у Риму папа Никола I., који их је позвао из Моравске. За наслѣдника му буде изабран Адријан II., који изађе у сусрет св. браћи.

У вријеме њихова доласка у Рим, одношаји међу цариградским патријархом и римским папом постадоше пријатељскији. У Цариграду бијаше мјесто умрлога императора Михајила већ други император Василије Македонац, а умјесто патријарха Фотија, који је сишао са свог пријестола, бијаше патријарх Игњатије. Борба, коју је подигао жестоки и горди папа Никола I. понешто се утишала. Благодарѣћи тој промјени, папа Адријан II. прими врло ласкаво и свесрдно св. браћу. Кад су они били већ на догледу града Рима, сам папа, окружен многобројним свештенством у раскошним и свијетлим одјећама, које су се блистале од силна сребра и злата,

изађе им у сусрет. Силан народ, депршајуће се литије и барјаци, запаљене свијеће у рукама свију и радосни узвици свију грађана, — све је то поздрављало пренос моћи св. Климента, напе римскога, које су собом носили св. Гирило и Методије. Андрија II. побожно прими од њих св. моћи, а и према славенским књигама понесе се снисходљиво. Књиге те освети папа и положи их у цркви св. Марије; по њима су биле одслужене литургије у свијем црквама града Рима. Чинило се је на први поглед, да је папа Адријан II., који је тако лијепо примио св. браћу, тако поступио у духу велике љубави. Но њега су могле руководити овђе и мисли о својој власти и користи. С једне стране, он се чувао да не увриједи грчког императора Василија и патријарха Игњатија јер је држао, да ће помоћу добријех одношаја с њима моћи постићи друге цијели: била му је нужна њихова помоћ. С друге стране, он се такође још бојао, да неби славенски кнежеви, Растислав и Коцелъ, сасвим отпали од њега и не потпали под власт цариградеког патријарха, чиме би изгубио велик број своје духовне дјеце, а без сумње да би му се умалило његово папско достојанство и блијесак његове власти. Зато Адријан II. у дубљини душе мало сачувствујући св. браћи, под разним изликама, задржаваше их у Риму. А међу тим су они врло тужили, што им ту вријеме пролази без икакве користи а тамо им духовна дјеца њихова — Славени, остају без свакога духовнога руководства.

Св. Гирило, одирије већ слабуњав, почео је овђе у Риму још више малаксавати, него прије. Пошљедни часови његови живо су описани у древном његовом животопису. Болест је полако и нештедимице подгризала здравље св. Гирила. Па кад је осјетио, да му се приближује крај живота, поче пјевати псалом Цара Давида: *Возвелихъ ѡ ркшихъ лицъ: къ долъъ Господнъ поидиъ* (Псал. 121, 1). Тога дана бијаше срце његово пуно тихога весеља и лице његово дисало је небесном радошћу. Спокојно и неустрашиво очекивао је он крај свога земнога живвта. И праптајући се с овијем свијетом рече: „Од сада нисам ни цару слуга, ни комегод другом на земљи, но само Богу Сведржитељу, као што сам био, и као што сам навјек“. Сјутра дан изјутра прими схиму и доби име Гирила за знак да се је сасвијем одрекао од свијета.

Брат његов, св. Методије, и ученици стајаху около њега погружени чувством тешке туге и жалости, мотрећи га сузницем очима и помњиво слушајући његове пошљедне ријечи. Прође још педесет дана и час смрти наступи. Св. Гирило се журио, да саопшти брату свом жеље и мисли о православно-славенском дјелу. Са своје самртне постеље, слабым и готово нечујним гласом, рече брату: „Брате мој! Нас двојица смо били као пар волова, који заједно упрегнути, ору једну и исту бразду. И ево ја падам на бразди, свршио сам дан свој, а ти, знам, силно љубиш твоју гору Олимп, но ради ње не напуштај свога учења међу Славенима: тим ћеш сигурније спасти душу“. Затим је још пошљедни пут поучио своје ученике, како и што треба радити, и молио се Богу за умножење цркве Христове и утврђењу вјернијех у слози и православлу.

А помишљајући на Славене и подижући руке своје према небу, гушећи се у сузама рече: „Госпoде Боже мој! како си створио све анђеоске чине и безтјелесне силе, послушај молитву моју, и вјерно стадо Своје, које си мени повјерио, сачувај, и избави га од сваке поганске злобе, и од брбљавога и гаднога језика, који тебе хули; и уништи тријезичну јерес, а умножи цркву Своју, и све људе сложи, учини их добрима, да једнако право вјерују у истиниту и праву вјеру твоју! Надахни срца њихова рјечју Твоје науке, јер је то Твој дар! Ако си нас недостојне изабрао да им проповједамо Еванђеље Христа Твојега, које упућује на добра дјела и учи како се Теби може угодити, то оно, што си мени дао, као Твоје предајем Ти, сачувај их сиљном Твојом десницом, покри их сјеном крила Твојих, да би сви хвалили и славили име Твоје, Оца и Сина и светога Духа на вјеки!“ Након тога умирући Гирило ижљуби све присутне и проговори: „Благословен Бог наш, који нам не даде да будемо плијеном зуба невидовних непријатеља наших, него се замка њихова покида, те нас избави од трулежа њихова“.

Уред дубоке тишине, суза и уздаха, пресели се св. Гирило у небесне обитељи, гђе нема ни плача, ни туге, ни уздисања. Смрт његова збила се 14. фебруара 869. године.

Док се све то догађало у Риму, налазили су се славенски кнежеви у сиљној бризи за својима милима учитељима и просвјетитељима. Они

Усу е нестрпљењем очекивали њихов повратак. Но њихово очекивање бијаше узалудно. Њих то мучи; и најпослије љубав, коју су они гојили према св. браћи, побуди Коцеља, те оправи у Рим посланике, да умоле папу да им поврати св. браћу. Адријан II. појми сву дубљину и силу те наклоности и љубави, те отпусти св. Методија. Заједно с њим пошље од своје стране и посланике славенскијем кнезовима Рагиславу, Коцељу и Светопуку. Папа, желећи да сталније утврди своју власт над њима, па желећи због тога јасније исказати своје расположење према њима, писао је Коцељу: „Не само теби једном, него у све земље славенске шаљем учитеља од Бога и св. Петра првога намјесника и кључара царства небеснога“. А свијема кнежевима заједно писао је папа: „Адријан“ епископ и слуга Божији к Рагиславу, Светопуку и Коцељу. Слава на висини Богу и на земљи мир, а међу људима добра воља! Ми смо чули то, што смо страстно желели и о чему смо се молили ради вашег спасења, наиме, да је Господ покренуо ваша срца да Га тражите, те вам је показао, да се не приличи само вјером, но и добрима дјелима служити Му. Јер је вјера без дјела мртва, и они се варају, који мисле да познају Бога, а дјелима својима одмећу се од њега. Ви сте молили себи учитеља не само од нашега светитељскога пријестола, но и од благовјернога цара Михајила. И он вам посла блаженога филозофа Константина (Гирила) и брата прије, него вам ми могосмо ма кога послати. А они знајући, да ваше области припадају нашем апостолском пријестолу, — не учинише ништа противна канонима, но дођоше к нама са св. моћима Климентовима. Ми смо ријешили, да вам пошљемо Методија с његовијем ученицима, да би вас он, преводећи књиге на ваш језик, упутио у сваком црквеном обреду и светом богослужењу“. Испраћајући папа Славенима такву ласкаву посланицу, шаље у исто вријеме Методија, свеједно као и друге ученике, само у свештеничком чину; затим, макар и да дозвољава да се богослужење свршује на славенском језику, то ипак захтјева, да се Апостол и Еванђеље на литургији најприје чита на латинском или грчком језику, а потом тек на славенском, једном ријечју, папа је у главном гледао да попусти што мање.

Велика туга обузе срца Славенâ, кад су сазнали за смрт Гирилову. Услијед тога с већом

љубављу и добродошлицом предуслетеше св. Методија, на кога је пала сва тежина борбе с непријатељима славенске цркве. Св. Методије, испуњавајући завјет свога брата, није отишао на своју љубљену гору Олимп, но са самопрегорјењем узе на себе свој тешки крст и завјетова се да буде проповједником и продужитељем дјела Гирилова, предаде себе на живот страдаоца и подвижника на корист цркве славенске.

Св. Методије, повративши се 870. године Славенима, настани се у Панонији, гдје је кнезовао Коцељ. А Рагислав, кнез моравски, бјеше у то вријеме забављен ратом, кога је водио с њемачким царем Лудовиком и који је помоћу божијом сретно свршио 870. године, закључивши с њим мир. У то се вријеме налазио он на врхунцу своје славе. Чинило се, као да је све ишло на руку дјелу св. Методија; чинило се, као да му више ништа неће сметати нити узнемирити његово спокојство и апостолску службу међу славенскијем народима.

По жељи кнеза Коцеља наново је он путовао у Рим и буде 870. г. посвећен за епископа Панонскога тако, да је могао самостално управљати дјелима славенске цркве. Дјелатност његова бјеше велика и благотворна. Он је настављао ученике и приправљао служитеље црквене, надаље превађао књиге св. Писма, распростирало их умноживши њихове преводе, успјешно се борио против јеретика и непријатеља православног славенског дјела и заштићавао праву науку о исхођењу св. Духа, — усупрот учењу римске цркве тврдио је, да Дух свети исходи не заједно од Бога Оца и Бога Сина, но само од јединог Бога Оца.

Наскоро опет наступише немири. Кнез Рагислав, тај знаменити славенски владалац, који прије у крвавим биткама не паде од мача, сад погибе од невјерничке и издајничке руке. Синовац његов Светопук вјероломно га је ухватио и предао га у руке Нијемцима. Ови извадише несретному Рагиславу очи те га затворише у један њемачки манастир. Искушења су чекала и св. Методија.

Светопук, човјек слабога ума а неморалац, који је само мислио о себи и својој личној користи, није ни налик био свом стрицу Рагиславу. Он није појмио потпуне важности и величине тога дјела, које је имао да сврши св. Методије. Светопук је више цијенио њемачко

свештенство зато је одрекао помоћ св. Методију. Непријатељи његови, који су за вријеме били заћутали, видећи сада, у каквом се растројству налазе ствари у Моравској услјед пропасти Ра-стиславове, — наједаред се подигоше на њ свом силом.

Њемачки епископи, присвајајући себи право управљати и панонском црквом, нијесу трпјели најтежања тим више, што им св. Методије није сасвим био сродан по духу. У свом гњеву и раздражености дођоше они дотле, да су били готови употријебити сва ерества, каква су год могли. И ето архиепископ салцбуршки Адалвин, фрајсингенски Ханон и пасавски Ерменрих, по међусобном договору, ријешеше чак да ухвате св. Методија и да га прогнају у њемачку земљу у затвор. Они га лишеше пријестола, забранише свештенодјејствовати, те га бацише у тамницу. Ту су га на све могуће начине мучили и патили, тукли батинама и подуље држали на студени и на киши усред љуте зиме. Готово три године чамео је св. Методије у тешком тамничном затвору, као прави страдалник и мученик. Њемачки епископи поступали су с њим сурово, а суровост та њихова превазилазила је суровост звјерску. У свом бијесу нијесу имали обзира ни на његов епископски сан, ни на његову дубоку старост. Узалуд их је св. Методије молио, да га пуште у Рим, да се жали папи и да од њега тражи суда, они га не пустише. Он се жалио преко посланика између својих оданијех ученика и преко писама; но све жалбе врло дуго, готово за пуне три године, не успјеше. Готово три године страдања без заштите, жаоба без хасне и мољакања са стране св. страдаоца! Папа бјеше на страни Нијемаца, на страни силе, те бјеше равнодушан према православно-словенској цркви и њезином архиепископу.

У вријеме тихех страдања Методијевијех умрије папа Адријан II. и за прејемника би му изабран Јован VIII. истом се тај папа заузео за учитеља и апостола славенскога. Сазнавши он за самовољно поступање њемачких архиепископа, јако се наљути. Брнећи не само своје наредбе, но и најстарија своја права, забрани папа тијем архиепископима свештенодјејствовати, ако не пуште св. Методија на слободу. Невини страдалник бијаше ослобођен 874. г. а његове противнике постиже казна Божија. Ускоро и готово у исто вријеме сви цомријеше.

Око тога времена Светопук, кнез моравски потуче Нијемце, и стаде управљати својим књажевством самостално, по својој вољи. И у то вријеме могао се је примјетити у моравских Словена силан презир и мржња против њемачког свештенства. Они су сада већма, него икада досле, осјетили сву неоправданост тих тежња, с којима се стараху да их покоре под своју власт њемачки епископи. Славени их све протјераше из својих земаља те закључише да замоле папу, да им умјесто овијех поврати архиепископа и учитеља св. Методија, који је до пошљетка био ослобођен тамнице. Невјерни и немирни Светопук, стекавши себи пријеваром и неправдом власт, указа св. Методију своје особито повјерење: даде му управу над цијелом моравском црквом. И од тада дјело Божије брзо напредује, број славенских свештеника и у сели и градови расте и незнабошци прелазе у Хришћанство. А Моравска земља стаде се ширити на све стране и Славени почеше побјеђивати своје непријатеље Нијемце.

Слава о св. Методију, као о светом и великом учитељу, проијела се међу Славенима по свјема крајевима њиховијех земаља: од Баварске до данашње Русије, од Моравске до Јадранскога мора име св. Методија кретило се славом и уважењем. Но злоба и мржња њемачкијех епископа не оставише св. Методија усред његових благотворних трудова. Они употријебише сву своју лукавштину и сплетке, да протјерају Методија из Моравске. Они намислише подићи папу противу њега, да би му забранио славенско богослужење. Да то постигну, стараху се да представе папи дјело св. Методија тако, као да он не жели бити у зависном положају од римске столице те зато распростире славенско богослужење.

Папа Јован VIII. повјерова тој клевети. А пошто се тијем вријеђале, управо свете и тајне његове цијељи и жеље, то он ријеша да забрани славенско богослужење, а св. Методија да позове у Рим, да испита његову праву вјеру. „Ми смо чули, писао је Јован VIII. св. Методију 879. г., да ти појиш литургију на варварском (т. ј. славенском) језику и зато смо ти граматом нашом забранили свечано свршивати св. службу на том језику, можеш је свршавати само на латинском или грчком језику, као што чини црква Божија, која је распрострањена по цијелом свијету, по свијем народима; а на језику славенском слободно ти је проповиједати или држати бесједе

народу". Папа је писао оштро, смјело и одлучно. У то исто вријеме испраћа он посланицу и Светопуку, гђе вели, да позива св. Методија у Рим да га испита: да ли он тако вјерује и учи, као што је обећао апостолском пријестолу. Године 880. Методије путује по трећи пут у Рим.

Свети старац изађе пред папу Јована VIII. с лицем напаћеним и измученим непрестаном борбом за свету ствар, са смјелим погледом, у ком је горио свети огањ одушевљења и преданога служења Богу и истини, с отвореним и искреним говором, који је подражавао силом дубоке вјере у праведност дјела, које је на се узео. Папа је одмах увидио, да тај човјек није „*unus mundi*", да он не тежи ни за влашћу, ни за самосталним господством у цркви, која му је повјерена, да је цијељ свега његовога живота и рада — спасење повјерене му Богом дјеце и обраћење њихово к правој Богу. Папа је увидио, да тај смирени старац, апостол Христов међу Славенима, не тежи да нанесе уштрба његовој власти и његовим себичним тежњама; а о његовој истинској вјери увјерио се папа тада, када је св. Методије пред сабором римскијех епископа исповједио православни Символ вјере.

Тада је Јован VIII. промијенио своје мишљење о дјелу св. Методија и измијенио своје осјећаје према њему. Отпустивши св. Методија с поштом и уважањем у Моравску, дозволи папа славенско богослужење и одобри славенско писмо. „Ми одобравамо, пише он Светопуку, славенска писмена, која је изумио некакви филозоф Константин (с таквим очевидним незнањем говори папа о св. Кирилу!) којима се на достојан начин одаје хвала Богу, и заповиједамо, да се на том језику прослављају и проповиједају дјела Господа нашег Исуса Христа зато, што нас наука св. Писма упућује, да имамо не само на три, но и на свима језицима славити Бога. Зато ни најмање није противно правој вјери и науци свршавати на том језику литургију, читати Еванђеље и цео стари и нови Завет, који је прекрасно преведен и протумачен, и све остале службе појати на том језику зато, што је тај исти Господ, Који је створио главна три језика: јеврејски, грчки и латински, — створио и све остале језике на Своју славу и похвалу“.

Папа дозвољавајући тако да се славенски језик употријебљује у црквеној служби, тај језик, који је прије годину дана био забрањен, ипак

нешто посумња у то и трже се натраг. А то се види из његова писма, у ком он наставља овако: „Заповиједамо, надаље, да би се у свјема црквама у твојој земљи, ради веће славе, Еванђеље најприје читало латински, а потом за вољу народа, који не разумије латинског језика, славенски, као што, чини ми се, бива по некијем црквама. Но ако је теби угодно, и ако се то слаже с твојом жељом, — да слушаш литургију на латинском језику, то ми наређујемо, да се за твоју љубав служи литургија на латинском језику“. Из пошљеднијех ријечи види се, да је папа ипак више претпостављао и наметао латински језик, а славенски дозволио само за случај нужде и нерадо.

И тако гонење, које су на св. Методија подигли њемачки епископи, у тој прилици не пође за руком. Но они већ друго нешто смислише. Они су гледали да заваде св. Методија са Светопуком, а то су лако постигли. Кнеза Светопука, који је био слаба карактера, неморалан, који је у Хришћанству живио као незнабожац, који бјеше ограничен умом, св. Методије је често због тога корио и предбацивао му. А њемачки епископи попуштали су гнуснијем и нискијем похотама кнежевијем а на гријехе његове гледали су кроз прете. Светопук се дакле могао прије сложити с њима, него са св. Методијем човјеком строгим, добродјетелјним и праведним. Међу њемачким свештенством нашао се један препредени и лукави свештеник, по имену Вихинг, који је био по ћуди Светопуку, — те он буде на молбу кнежеву од папе постављен за епископа њитранскога и пристављен св. Методију за помоћника. Но он није помагао њему него му је само сметао и шкодио светој ствари његовој. А то је и хтјело њемачко свештенство. Вихинг је чинио све, што се је могло у корист Нијемцима и нехотице уносио страشان неред у црквене послове. Његово несавјесно поступање толико је разгњевио св. Методија, да га је предао анатема а 880. године пожали се папи. Но папа, чувајући своју властиту корист, не обрати никакве пажње на жалбу Методијеву. Он се ограничио само тиме, што је гледао да умири Методија разним похвалама и добрим жељама. Но и то бјеше њемачком свештенству мало. Њихова намјера бјеше — да прогнају св. Методија и да с њим заједно сасвијем униште и истријебе славенско писмо и то велико дјело хришћанскога

просвјетења Славена у духу православне цркве, за које се је неуморно старао св. Методије.

Њемачко духовенство распростраило је по народу глас, да се на св. Методија јако љути византијски цар Василије: и да је он тобоже тако раздражен против св. Методија, да ће га усмртити, ако му се пружи прилика, да га ухвати. Све је то била несавјесна лаж. Св. Методије је у истину примио из Цариграда од императора писмо, у којем му је изразио само своју благонаклоност. То бијаше грамата, којом га цар позиваше к себи. Император Василије писао је Методију: „Човјече Божији јако сам те жељан видјети. Учинићеш добро дјело, ако се потрудиш те нам доћеш, да те још једном видим и примим твоју молитву“.

Године 881. оде св. Методије у Цариград, гдје је био свечано примљен. Ту му изиђе у сузрет патријарх Фотије, онај исти, који је њега и његова брата Ђирила испратио својим благословом на проповјед Славенима, и који му је и овом приликом показао своју љубав и искрену симпатију. А тако се према њему понио и император Василије. То је обрадовало и ободрило св. Методија, који је наскоро послје тога похитао да се врене натраг у Моравску. Но мало по мало па се надвише црни облаци над његовом главом, над славенском црквом и над самима моравским Славенима.

Св. Методије бивао је сваким даном слабији те је с тугом помишљао, што ће бити послје његове смрти са дјелом просвјетења Славена. Но тврдо вјерујући то, да истина никад не умире, да се праведно и божанствено дјело не може истребити и уништити никаквим људским лукавством, трудио се он усрдно и на даље на њиви славенске цркве. Предвиђајући нова искушења за Славене, а и конач свога живота, хитио је он да што боље утврди и укријепи своје свето и велико дјело. У ту сврху нужно је било, да се на славенски језик преведу и оне свештене књиге, које још нијесу биле преведене, а оне, које су већ преведене, да се умноже што већим бројем преписа. Те се он тим и занимао а помагаху му у том послу два ученика његова, свештеници — брзописци. Тај посао који је трајао шест мјесеци, брзо је напредовао. 26. октобра св. Методије сврши са ученицима својима свечану службу Божију и захвали Господу и св. великомученику Димитрију Солунском, кога су осо-

бито штовала св. браћа, што су с успјехом свршили свој посао. Пошљедне дјело св. Методија бијаше освећење храма св. Петра и Павла у Берну 29. јуна 884. године.

Ученици св. Методија а и он сам, окружени непријатељима, с великом су бојазни погледали у будућност. Они су виђели слабост и скору смрт свога љубљенога учитеља. У бризи о том, што ће бити послје његове смрти, и жељећи знати његову пошљедну вољу, питаху они св. Методија: „Кога мислиш, оче и учитељу наш, да буде намјесником твоје столице послје тебе и продужитељем твојега учења?“ Св. Методије указа претом на Горазда. „Горазд је, рече св. Методије, Моравца. Он је проповједник и добро зна латинске књиге. Нека буде над њиме воља Божија, и ваша љубав с њим као и моја!“

На Цвијети 885. год. је св. Методије пошљедни пут био у цркви и онако болан разговарао је са својом љубљеном, послушном паством, која је са сузним очима мотрила свога великога учитеља и са превеликом тугом слушала његову пошљедну ријеч: „Вазљубљена дјецо моја, говораше он, ви знате, како су јако зловни јеретици; ви знате, како они, изврћући ријеч Божију, настоје да ближње своје напоје учењем лажним, нечистим; ви знате та средства која они употребељују — убјеђење за незналице, окрутност за бојажљиве. Ја се уздам у вас и молим се за вас; молим вас, устрајте против тијех средстава; надам се, да се ви, утврђени на камену апостолскога учења, на ком је основана и сама црква, неће те занијети убједљивошћу њихових ријечи; не саблазните се лажеју, не уступајте пред страхом окрутности; сјетите се ријечи св. Писма: „Не оукойте ѿ оуккающихъ тѣло, дѣши же не могѣщихъ оукити“ (Мат. 10, 28). Ја говорим и претходим вам, и ви ћете тако бити одговорни за грјех, о ком сте били предупријеђени. Ја више нијесам крив за вашу крв; ја нијесам хитао због страха; ја сам свагда стајао на стражи, а сад говорим вама, будите опрезни; чувајте срца ваша и браће ваше, на вас ће се ковати сплетке. Моји су дани избројани; послје моје смрти доћиће вам љути вуци, који ће гледати да саблазне народ; но ви им се одуприте, будите тврди у вјери: то вам на срце меће св. апостол Павле кроз моја уста. Свемогући Бог Отац, и од Њега превјечно рођени Син, и св. Дух, који од Оца проиходи, нека вас научи свакој истини

WWW.UNILIB.RS

и сачува од гријеха“. То је била пошљедна ријеч св. Методија својој пастви; он је храбрио, де се тврдо држи науке православне цркве, коју су још при његовом животу а затим и после смрти његове ради били уништити непријатељи — јеретици и хулитељи православља.

Св. Методије је предао своју душу у руке Божије 6. априла — у уторник страсне седмице. Ученици га опојаше свечано на три језика: славенском, грчком и латинском, и с плачем и тугом сахранише тијело његово у Велеграду у саборној цркви св. Богородице. И тако Господ насели у своје небесне обитељи и другога праведника, пријатеља и апостола Славена св. Методија. После његове смрти још више, него за његова живота наступаше искушења на његову славенску паству.

Горазд, кога је св. Методије одабрао за свога прејамника на архиепископску столицу, *Климентш, Наум, Сава и Анђелар* бијашу ревносни помоћници св. првоучитеља славенских. Они продужише њихово дјело, проповиједајући Ријеч Божију међу Славенима. После смрти Методије, бијашу они принуђени пријећи у Бугарску; латинско-њемачко свештенство, завидећи њиховој апостолекој ревности и успјеху православне проповиједи, употрејеби све силе, да их лиши могућности, да остану и надаље у Моравској. Нијемци увјераваху моравског кнеза Светопука, да ученици Методијеви уче лаж и раде против његове власти. Светопук, повјерује клеветницима и даде Нијемцима право, да поступи с проповједницима хришћанске истине, како хоће. Нијемци ухватише Горазда и његове сатруднике (Климента, Наума, Анђеларија и др.), те их бацише у тамницу; но после неколико времена, после многих чудеса, која се догодеше у тамници, пустише их и, под стражом прогнаше их преко Дунава.

„Слиједећи примјеру Спаситељеву, — вели се у житију св. Климента, — који је заповједио апостолима, да, ако их истрјерају из једног града, иду у други, проповједници се упутеше у Бугарску. Климент, Наум и Анђелар, ударише преко Биограда, а Сава и Горазд, другим путем, такођер дошође до области бугарскога кнеза Бориса“. Ту, у Бугарекој, они су поглавито утврђивали православље и распростирали хришћанску просвјету.

Св. Климент, епископ велички.

(† 916. г.).

Свети Климент бијаше поријеклом Бугарин. Још од дјетињства свога бијаше он пратилац и ученик Методијев. Пошто је после смрти Методијеве прогнан из Моравске, дође са својим сатрудницима у Бугарску, те се поче ревносно трудити око просвјећења Бугара у духу источног православља. Проповиједаше ријеч Божију, осниваше школе, те сам учитељеваше у њима, подизаше храмове и манастире. Бугарски кнез Борис, који већ бијаше крштен, прими Климента с великом почашћу и наскоро га постави за епископа Бјеличкога¹⁾. Он је живљео такође и у Охриду и у Главници, гдје је оставио и споменике свога рада. У Охриду је он, међу осталим храмовима, подигао обитељ св. Пантелејимона.

На новом мјесту своје службе он не знађаше, шта је то одмор. Паства његова бијаше многобројна, те му задаваше много бриге. Писац његовог житија црта рад Климентов овим ријечима: „у сваком котару своје пастве, имађаше по неколико људи, одабраних између броја осталих, а при том врло многих — на броју их до 3550 душа, те је он већим дијелом с њима бесједио и тумачио им тежа мјеста из св. Писма; а нас смирене и недостојне, по милости и доброты својој, међу свима другима учинио себи најближима, те смо се ми у свако доба налазили код њега, слиједећи оном, што је он радио, што је говорио, и чему је, посредством овога или онога, учио; и тако га ми никад не видјесмо беспослена; на против, он је или учио дјецу, и то различито: једнима је показивао облик слова, другима је тумачио смисао онога, што је написано, а треће је руководио и учио писању, — или се молио, па не само дању но и ноћу; или се бавио читањем, или писањем књига, а кад што је у једно и исто вријеме радио два посла, пишући и учећи дјецу каквој науци; јер је он знао, да беспослица води сваком злу. Његови ученици и помоћници — бијашу најбољи од свију и трудише се по примјеру свога оца и учитеља, приносећи службу Богу“.

¹⁾ Овако стоји у књизи, из које преводим ово. Али бугарски писци, нарочито Палаузов, побијају чешке, руске и неке бугарске писце, те веле, да Климент није био Бјелички, него Велички (Велика код Охрида) епископ.

Св. Климент је предао Бугарима цијело св. Писмо на њихову језику (т. ј. преписао га је, а по нешто и превео) и написао „своја тумачења на исто, животописе многих светитеља, пјесме црквене, у опште све, што се односи на цркву, чиме се слави успомена Господа Бога и Његових светитеља, и чиме се душе побуђују“. Неки веле (Унголски), да је Климент написао и „Житије св. Ђирила и Методија“.

Као пастир, који је био пун љубави и који је обраћао пажњу на потребе ближњих, Климент је био „Отац сиротиње и удовица: врата његова бијаху увијек отворена сваком сиротану“. Тако је он управљао својом паством до конца свога живота, не гледећи на слабост у старим данима својима, — уз помоћ другог Седмочисленика, Наума, којему је пред своју смрт повјерио управу. Св. Климент је познат под именом „Св. Климент Охридски“. Као епископ Велички био је пуних 28 година. Умро је 27. јула 916. год. и погребен је у Охриду. Кад је осјетио, да му је конач живота близу, пресели се из Велике у Охрид; жеља га је вукла, да у Охриду умре и да ту буде у једном од њега основаних манастира сахрањен. Умро је од прилике у старости од 78 година. Његове моћи још се и данас налазе у том Охридском манастиру покрите каменитом плочом са славенскијем натписом.

Црква православна слави његову успомену 26. и 27. јула и 22. и 25. новембра.

Св. Горазд.

(† концем IX. вијека).

Св. Горазд, родом Моравац, бијаше један од најревноснијих сатрудника св. првоучитеља славенскијех и прејамник Методијев на његовој епископској столици у Моравској. Он је потпуно владао језиком: славенским, грчким и латинским, једном ријечју: бијаше знаменит човјек. По смрти Методијевој, већ као администратор велико-моравске архиепископије, постаде Горазд предмет страшне мрзње код својих непријатеља — латинско-њемачкога свештенства, које га ухвати, баца у тамницу, па пошто га нанати глађу и бојем, прогна га из Моравске заједно с другим његовим сатрудницима. Гдје је Горазд живљео и подвизавао се послје изласка из Моравске, не зна се, но мошти његове почивају у Биограду албанском. Поуздано се не зна, ни кад је умро. Црква слави његову успомену 27. јула. — Пред-

поставити се може, и ако нигдје ништа записано нема, да је и Горазд као тако учеван човјек штогод написао. Шафарик вели, да је можда он написао најстарију леђенду о св. Методију.

Св. Сава.

(† концем IX. вијека).

О св. Сави ништа се не зна, осим то, да је и он с осталим Седмочисленицима по прогонству из Моравске дошао у Бугарску. Могуће је претпоставити, да се је св. Сава заједно са Гораздом подвизавао у југозападном дијелу Балканскога Полуострва, а главно његово подвизавање спадаће у Моравску и Панонију.

Св. Наум чудотворац.

(† концем IX. вијека).

Св. Наум, најмлађи између Седмочисленика, уердно се је трудио на просвјећењу Бугара, заједно са својим наставницима — св. првоучитељима и њиховијем ученицима. И он је с њима подносио прогонства од непријатеља, те се увијек називао „робом и слугом св. првоучитеља славенских“. Наум је дјеловао у Бугарској заједно с Климентом.

Животопис св. Наума говори, да је „Божанствени Климент, узео собом чудноватог Наума, који се њему уподобљавао у ријечи и животу, те стао ићи из мјеста у мјесто, и сијао ријеч благочашћа и правом вјером просвјеђавао различите градове и крајеве“. Кад је Климент на крају живота свога осјетио да је врло слаб, повјери Науму управу над својом паством, који му је у свему помагао. По смрти свога наставника, Наум је утврђивао у православној вјери оне, који су живљели с ону страну Охридскога језера — у Деволи. Послије многог труда и подвига умрије Наум „у светости и благочашћу“. Тијело његово почива у манастиру „Дијават“-у.

Нагађа се, да је и св. Наум превађао и преписивао свештене књиге, али о томе нема писменог споменика.

Православна црква слави његову успомену три пута преко године и то: 20. јуна, 27. јула и 23. децембра.

Св. Анђелар.

(† концем IX. вијека).

Анђелар бијаше ревностан сатрудник св. Климента, а особито тада, кад су већ прешли у Бугарску. Кнез Борис-Михајил одреди им пре-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

красан стан и заповједи, да им се даде све, што им је зарад њихова спокојства нужно. Знаменити и богати дворјаници долазише им, да слушају њихову поуку, а позиваху их — са дозволом кнежевом — и у своје домове. Анђелара је волио неки достојанственик Чеслав, те га је особито штовао и љубио. „Но није се за дуго Чеслав наслађавао присуством блаженога Анђелара (вели животопис): Анђелар проживи код њега неко вријеме, те мирно предаде своју душу у руке анђелима“.

И његово књижевно дјелање, кога је по свој прилици морало бити, спада у Моравску и Панонију.

Црква светкује успомену св. Горазда, Саве и Анђелара у један дан и то 27. јула.

Вараждин, 1894.

С руског превео и мјестимице допунио:

Л. Богдановић.

ГЕТСИМАНСКА БАШТА.

Баште су обично таква мјеста, гдје се човјек утјече да мало мирно одахне. Али не бијаше таква башта Гетсиманска у погледу Господа нашег Исуса, јер нијесу текле ондје струје бистре воде, већ потоци крвава зноја; није се чудо ондје харлијање вјетра, већ уздаси и јаук а нити дочекаше на излазу Христа они, који су га тражили, мирисавијем ружама, већ кољем.

Бацимо побожно очи своје на мјесто, гдје се молио Спаситељ свијета, и посмотримо у духу вјере и смирености посред какве буре заводничкијех мисли и осјећаја, посред каквијех брига и колебања душевнијех проведе на земљи пошљедну ноћ најсветији измиритељ земље и неба. Колико унутарњијех мука и с каквом изнуреношћу у очи смрти мораде он поднијети овдје, прије него што потпуно изврши оно велико дјело, које му даде отац, да сврши. Јест, то је била ноћ, којој нема равне, а и не ће је бити међу свијем ноћима и данима од како је свијета: то бијаше ноћ борбе и страдања Христа Богочовјека, Спаситеља свијета — борба на живот и смрт, страдања најљућа и неописана. То бијаше, с једне стране, ноћ онијех његовијех болова смртнијех и биједи адскијех, које пророчки прорече у себи његов праотац, а с друге стране опет, ноћ кад он приклања кољено пред Богом — оцем својим и ноћ молитве његове са удагом јакијем и сузама. Та ноћ бијаше страшна и небескијем житељима, али прерадосна и спасоносна у погледу панулог човјека — а погибелна и убијачна у погледу кнеза таме и ада. Бијаше то ноћ силна делека и крајње изнурености од искона најсветије душе Богочовјека, а по том и безгрјешна тијела његова — ноћ туге и умора уби-

тачна до смрти, ноћ јаука и изнемоглости, увјенчане побједом и слављем духа над тијелом и безусловном преданости вољи очиној над ужаснијем призрацима патње голготске.... Ту су ноћ видјели старозавјетни пророци и праведници — видјели су ју кроз сумрак сјене и нагађања и ужасавали се у себи тијем драговољнијем понижењем Сина Божјег. Не без ужаса видје је и сам Син Божји, сам Господ, кад се она већ примицаше. Још на вечери пасхалној поведе он почешће ријеч о облиској будућности. А за тијем, кад се свршила света вечера и кад пођоше, који бијашу с њиме код вечере, на гору Јелеонску, говораше Господ без устезања апостолима, што бијашу с њиме: *сви ките се ви саблазниши о мене ову ноћ; јер у тисму стоји: ударићу пастира и овце од стада разбјежиће се*“ (Мат. 26., 31.). Пазар и пошљедна опросна бесједа, која истјечаше из његова срца пуна љубави према онима, које до краја љуби (Јов. 13, 1) није баш томе обвезана својом недостижном висином осјећаја и светијех истина, што је онај, који је изрече, јасно видјео све, шта га чека идуће ноћи?

Смрт Искупитеља свијета, из које истјече живот и нераспадљивост јест тајна тајана Божјијех. По предвјечном триипостасном савјету немаше то да буде тек обична смрт, већ ужасна смрт кланица на креном жртвенику — кланица у којој се сјединиле све могуће муке и ужас и то не само овог свијета, већ и подземни, адски. Важно је, да се крена смрт, од које задрхта свијет не само због нечовјечне жестине, већ и ужасне срамоте и проклетства, који је попраћаху, јавила на земљи као казна, прописана законом, мало прије доласка Христа Спаситеља на

земљу, и да се она вршила особитом силом и жестином, скоро тек у једној Јудеји и то не за дуго. Крсна смрт, која натјераваше ужас на сво човјечанство, не могла а да не доведе у ужас и онога између синова човјечијих, коме бијаше баш и предназначена. Његова човјечија природа, увијек безгрјешна и света, која увијек прљаше пуноћу савршенства тјелесног бића из пуноће божанства, која бијаше с њиме, тијем је више осјећала одвратност било према ма каквом насиљу и мучењу, а особито према смрти.

Ко да измјери бездану јада, који тада обузе пресвету душу Спаситеља свијета? Та он премашаше поимање људско. Показа се призор страшан и ужасан: и ако се не машише руке мучитеља — изметника божанственог патника, нити му још окрунише главу оштријем трњем, а пречисте ноге и руке још не прибише на крет, али већ бијаху предназначена његова голготска страдања: *зној његов бијаше као капиље крви, које капаху на земљу* (Лука 22, 44.) и у толикој мјери да се овлажила одјећа његова, а сама земља оросила. Предвиђајући његову изнуреност, вапије пророк Исаија: *за што ти је црвено одијело и хаљине ти као у онога, који гази у каици?* (63, 3.). И ако су га испратили до мјеста патње најврснији између ученика, но они ипак не дјелаху с њиме патњу његову, јер их је преузео сам. Он бијаше као инокос на свему свијету: *чекаш хоће ли се коме сажалиши, али нема никога; хоће ли ме ко потјешити, али не налазим* (Пс. 69, 20) и тада се оте из дубљине душе бџни вапај: *„Оче мој! ако је могуће да ме мимовиће ова чаша* (Мат. 26, 39.). Сви потоци људскијех безакоња као да се слили у ту чашу, вас се ад устремио на душу онога, који је испијаше и за то му она постаде чемерном чак до смрти. Бреме људскијех безакоња притеже Господа к земљи; он на њу паде, као да је заштићује од деснице Свевишњег, која кара, примајући у срце своје све стријеле гнијева Божја. Ужас, смртна чама и тежак јад, што га осјећаше тада Господ, још се удвојио ушљед тога, јер искрену пред његовијем свепроницавијем очима мрачна слика страшнијех гријехова човјечанства, које он узе на себе. Оно, што би морао да претрпи сав свијет за гријехе своје — сво то време паде сад на њега самога. Он јасно виђаше све пре-

ступке, сва безакоња и бешчасност људи од Адама па до смака свијета у потпуној голотињи и гнусности; пред његовијем проницавијем погледом показа се ужасна чаша гњева Божја, и неминовно проклетство, одбацивање и вјечна пропаст, која је ето готова да се сурва на грјешни род људски. Туде Исус, као миритељ човјечанства, стаде пред грозну правду Божју, која изврши над њиме суд за гријехе човјечанства, које узе на себе. *„Онога, који не знадијаше гријехе нас ради учини гријехом да ми будемо правда Божја у њему* (П. Кор. 5, 21). Он предвиђе и ону хладноћу, ону равнодушност и немар за покајањем у многијех грјешника, којом ће му да враћају љубав његову према њима; предосјећаше поквареност срца њиховијех, којом ће, подавши се безумно страстима својијем, одбацивати и омаловажавати ону велику жртву, коју он принесе, само да их спасе. Он као Бог предвиђаше и то, да ће они, који вргоше руке своје на њега, навући на се страшан гњев Оца небеског, који ће се осути на њих и потомке њихове, по властитијем ријечима њиховијем: *крв његова на нас и на дјецу нашу* (Мат. 27, 25) Све је то јаче и јаче морило Божанственог патника, прилажући јад јаду.

Нико нека се не усуди помислити, е је кадар потпуно схватити осјећање божанственог патника за вријеме његова страдања у башти Гетсиманској, јер то је велика тајна Божја. Из св. јеванђеља увјеравамо се, е је Господ препатио оно, чему нема равна примјера у историји страдања људскијех. Погледајући на Господа, гдје је изнемогао под крстом ми морамо у томе увидјети, да су патње његове превршиле сваку мјеру, коју је кадра поднијети људска природа и да се не јави та немоћ, ми не би могли знати, на што би та патња; тада не би имало подражавања њему никакве важности, нити би било у нама оног осјећаја према њему, који је сада; његово страдање везало нас је с њиме везом најчвршће божанствене љубави и у колико је оно било теже по њега, тијем постаде скупоцјенијем за нас, јер све то препати Господ ради спасења нашег, па за то га морамо и ми тијем ватреније љубити.

По руском В. М. Л.

БЕСЈЕДА У НЕДЈЕЉУ ПРАВОСЛАВИЈА.

Говорио у новој сарајевској цркви 1894. год.: **Васо С. Поповић**, протојереј.

Православни Хришћани!

Данашња, прва недјеља великога поста зове се у цркви „недјеља православља“. А тако се назива за успомену онога дана, када су богоносни оци противнике и гонитеље св. икона побједили, осудили и проклели, а православно поштовање св. икона опет успоставили. Јер иконоборци, као противници св. икона, хтјели су у својој грјешној заблуди св. иконе из православне цркве избацити, те тако цркву њеног св. украса и благољепија лишити, а побожни православни народ од погледа на иконе и помисли на светитеље одвратити. Но свети богоносни оци на седмом васељенском сабору у мало-азијској вароши Никеји 787. г. послје Христа, а и доцније при благочестивој царици Теодори у Цариграду, гонитељи су св. икона осудили, заблуде њихове истријебили, а православно вјеру учврстили и утврдили.

Јест, браћо, не само на седмом, него на све седам васељенских сабора православна је вјера утврђена, као што и наш српски народ у својој крсној слави, или „васлави“ за први вселенски сабор онако лијепо вели, говорећи: „318 богоносније отаца сабор саборисаше, Арија оборише и православно вјеру утврдише“.

И тако је на саборима уређено и донешено све што је за утврђење и уређење православне вјере нужно: „Символ православне вјере“, или православно вјеровање, састављено; правила за православне Хришћане написана; обичаји и практика прве хришћанске цркве написмено потврђена и т. д., а на седмом вас. сабору православље је над непријатељима велику и значајну побједу одржало, и од тада друкчијим животом живити почело:

јер заблуде су истријебљене; гонитељи понижени; незнабоштво и иконоборство пало, и хришћанска вјера постала слободна.

Па зато овај дан, када то све православна црква слави и у својим црквеним пјесмама опијева, — овај дан велим и треба да се зове даном православне цркве, даном православне побједе — даном „православља“, а то ће рећи: даном православних Хришћана.

Па ко је православни Хришћанин?

— Ко год чита и вјерује православно вјерују; ко признаје правила и закључке 7 васељенских и 12 помјесних сабора; ко вјерује све оно, што православна црква учи и приповиједа, а *нарочито*, ко се управља у животу своме по науци св. православне цркве: тај припада православној вјери и цркви — тај у истини и јесте православни Хришћанин.

Па ми сви браћо читамо православно вјерују; ми се називамо православни Хришћани, и често пута нам је само на језику, и само у ријечима размећемо се са тим светим именом.

Па кад је тако; када тако говоримо; кад се тако називамо; то да видимо, и да се запитамо: да ли ми по науци православне вјере и цркве живимо, и да ли се ми у животу нашем по правилима православља управљамо?

Ако на то питање хтједнемо по истини и по души одговорити — одговор ће заиста неповољан бити.

Но макар вам и неповољно било, то опет рецимо, проговоримо, и запитајмо се:

Је ли то називати се православни Хришћанин, а поред православне цркве

недељом и празником пролазити, а у њу се Богу на молитву не свратити?

Је ли то називати се православни Хришћанин, а никад, или мало кад исповиједати се и причешћивати, па и када се исповиједи и причести, као данас; то једва чека да само из цркве изађе, те да опет своје старе гријехе настави, и да тако стару рану на ново позлеђује и повријеђује?

Је ли то називати се православни Хришћанин, па не само постове православне цркве не држати, него чак ни у својим грјешним страстима и тјелесним пожудама у вријеме поста не умјеравати се?

Је ли то називати се православни Хришћанин, који при спомену Бога и његових угодника — светитеља, треба да капу скине, и са страхопоштовањем свето име спомене, а он овамо више пута, па још јуначећи се пред другима, псује и грди све што је Богу и православљу највеће и најсветије?

Је ли то називати се Хришћанин православне цркве, која проповиједа љубав и према непријатељима, а он овамо мрзи и браћу своју, па још гријешећи против 9. Божије заповиједи и јавно и тајно опада, клевета, па и код силних „мира сега“ износи на брата свога свјетелства лажна?

И када би се овако још питали, и у питањима мане и пороке износили; то питањима можда за дуго неби краја било.

Па с тога, није доста браћо називати се Хришћанин православне цркве, само за то, што си у православној цркви крштен, и што те је православни свештеник, као повјереник Христов, за члана православне цркве у протокол црквени уписао. Јер, када си крштен; када си добио православно име, и када си за члана православне цркве уписан — тада си баш

и примио дужност и обавезу да ћеш се по правилима и начелима православне цркве управљати, владати и живити.

Та и у данашњим, политичким и хуманитарним друштвима, још као свјетским установама, докле неко држи и поштује начела свога друштва, и управља се по правилима истога, дотле и јесте прави члан тога друштва — дотле му фактично и припада. Па онда, зар у хришћанском друштву — у православној цркви — као Божијој установи може и смије горе и друкчије бити? — Не.

Па за то брате, да би то лијепо име „православни Хришћанин“ достојно на себи носио; то живи по науци св. православне вјере: а да би се, не само називао, већ у истини православни Хришћанин и био; то покоравај се одредбама и прописима православне цркве. Дакле, не само у ријечима, већ на дјелу и у добром владању покажи да си православни Србин и Хришћанин.

Поштуј православну вјеру, — која ти је очувала све што имаш: језик, име и српске народне обичаје, — вјеру славних прађедова твојих — вјеру, за коју су наши претци славно гинули и умирали, те је нама чисту, неповријеђену и без икаквих измјена и дометака на чување у аманет предали.

Па за то **вјеруј** у свету Тројицу: у Бога оца сведржитеља; у Исуса Христа Спаситеља, и у Духа светог животворитеља, као што те о томе и учи православно вјеровање.

Воли и **љуби** све ближње, и све људе на овоме свијету као браћу своју, као што ти православна црква и савјетује.

У сваком своме добром дјелу и раду **надај** се у помоћ и милост Божију.

Буди у истини скроман и побожан, а клони се свију мана и гријехова, које

нике, а православнима никако не приличе. Поштуј св. цркву и у њу често на молитву долази: да се душа твоја у молитви с Богом разговори; да души твојој гријеховни терет олакшаш; да савјест твоју умириш; да у цркви ријечи божије чујеш и научиш, те да срце твоје духом православља облагородиш.

И када таки, не само у ријечима, већ и на дјелу будеш; онда си у истини православни Хришћанин; онда се збиља и поноси православним именом, и онда ћеш заиста сретно и благословено овог кратког вијека на земљи поживити, и тако вјечно небеско царство и блаженство заслужити и задобити **Амин.**

ЧУДЕСА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ.

Написао:

Игуман Дионисије Миковић,

управитељ манастира „Бање“.

(Наставак).

Чудо 14.

Како је св. Јован Дамаскин почео пјевати црквене пјесме.

Свети Јован Дамаскин нашао је у манастиру св. Саве Освећеног, једног врло строгог духовног старца, који је управљао са светим манастиром.

Старац је примио у искушење св. Јована, и заповиједио му: да ништа по својој вољи не смије радити, па ни саме тропаре пјевати.

Св. Јован радо је испуњавао све тешке заповиједи духовног старца, знајући да је лијепи послух од велике душевне користи. Али једном је преступио заповијед. Ево како:

Један дан замолио је св. Јована, један Хришћанин да му сачини упокојени тропар за једног упокојеног брата, да му се с тим одужи за учињена добротина.

Дуго је св. Јован одбијао молбу овог брата бојећи се строгог старјешине. Али кад овај неодустаје од молбе, он се склони и написа дивне црквене пјесме које и данас наша света мати црква пјева: над својом упокојеном дјецом.

Старјешина чуо кад је св. Јован запјевао: „**Бса свѣта челоуѣческаа**“, па се јако расрдио и св. Јована као преслушника из ћелије истјерао!

Свети Јован молио је старца клечући и сузе лијући: да му опрости, али узалуду!

Тек касније дао се старац умолити од манастирског браства, да га поново у ћелију прими, али га осуди: на прање свију манастирских прохода.

Св. Јован изврши ту осуду с великом радошћу.

Видећи то старац, ражали се, загрли св. Јована и повикну му: „Сине блаженог послуха!“

Послије неког времена јави се у сну овоме старцу, пресвета Богородица, и рече му за Јована:

Зашто си затворио тако чудесни источник који је сличан ономе што ври из камена у пустињи?! Пусти га нека напаја свијет; покрије море јереси; претвара жалост у радост; и пјева Господу пјесму нову попут херувима. Ни арфа Орфеова, ни гусле Давидове, ни пјесме Мојсијеве и Маримнинове неће се моћи сравнити с

Његовом пјесмом. Он ће исправљати људе у догматима вјере и сломиће све јереске стријеле⁴!

Кад се старац пробуди, призна св. Јована и рече му:

„Сине Христовог послуха! Отвори уста твоја, али не у огледалу него у истини, не у баснама него у догматима! Говори ријечи које написа св. Дух у срцу твојем. Посјетивши гору Синај, гору Божијег виђења и открића, — много си себе смирио. Сад изиди на гору цркве и проповиједај Јерусалиму гласом силе за коју ми о теби преславно рече пресвета Богородица. И опрости ми што сам ти у незнању згријешно“!

* * *

Хришћани! Од тада је св. Јован написао много богословскијех списа и црквенијех пјесама које наша света црква пјева у славу Бога и пресвете Богородице.

Свети Петар учи нас да будемо покорни свакој људској власти. Његове су ријечи: Будите дакле покорни свакој власти човјечијој, Господа ради; ако цару: као господару; ако ли кнезовима: као његовијем посланицима¹).

Божија је воља да се властима покоравамо.

Властима је у дужност Бог ставио, да се старају за наше добро, за наше спасење.

Свети Петар вели да је Бог поставио власти: „за казан злочинцима а захвалу добротворима²). А свети Павле нас учи: Свака душа да се покорава властима које владају; јер нема власти да није од

Бога, а што су власти, од Бога су постављене.

Тако који се супроти власти супроти се Божијој наредби; а који се супроте примиће гријех на себе.

Јер кнезови нијесу страх добријем дјелима него злијем. Хоћеш ли пак да се небојиш власти, чини добро, и имаћеш хвалу од ње.

Јер је слуга Божији теби за добро. Ако ли зло чиниш бој се; јер узалуд не носи мача, јер је Божији слуга, осветник на гњев ономе који зло чини. Тако се ваља покоравати не само од страха него и посавјести³).

Нама нека служи за добри примјер послушност светог Јована и пјевајмо:

Возсі́авый во Єгѳптѣ просвѣщеніе истины, ѿгна́лъ єси лжи́ тмѣ: і́дшли во єгѳ, Спасе не триа́ще твоєѡ крѣпости, падѡша: сіхъ же избеа́вшиисѡ вопіа́хъ къ́ Гііе: ра́дѡисѡ, непра́вленіе члѣкѡвѣ, ра́дѡисѡ низпа́деніе вѣсѡвѣ: ра́дѡисѡ, прѣлести держа́вѡ попра́вшаѡ, ра́дѡисѡ і́дольскѡю́ лєсть ѡвличившаѡ: ра́дѡисѡ мо́ре потопи́вшеє Фараѡна мыслєннагѡ, ра́дѡисѡ ка́меню, напои́вший жа́ждѡщыѡ жизни: ра́дѡисѡ ѡгни́нныи́ столпе, настава́лѡи́ єбѣныѡ во тмѣ, ра́дѡисѡ покрѡ́ве ми́рѡ, ширѡи́ ѡблака: ра́дѡисѡ пи́ице, ма́нны прѣ́мнице, ра́дѡисѡ, сла́дости єтѡ́ѡ слѡжителънице: ра́дѡисѡ землѣ ѡбѣто́ваніѡ, ра́дѡисѡ, из неѡ́же течѣтъ мѣдъ и млекѡ. Ра́дѡисѡ Невѣ́сто неневѣ́стнаѡ. (Икоє акат. пресв. Богородице).

Чудо 15.

О часној хаљини пресвете Богородице.

Другог јула слави св. црква полагање часне хаљине пресвете наше Владичице Богородице вазда Дјеве Марије, у влахеријску цркву.

¹) I. гл. 2. 13. 14.

²) Пет. I. гл. ст. 14.

³) Рим. гл. 13, ст. 1. 2. 3. 4. 5.

Галвије и Кандид спахије, и сродници Ардавирија и Аспрја, бјеху у служби цара Лава и Ирине, 443. год.

Ови побожни људи одоше из Византије у Јерусалим, да се поклоне светим мјестима.

У Палестини и у галилејским странама, наиђоше на један стан јеврејских жена. Ту лежаше много болеснијех. Донијели бјеху у једну клијет много свијећа и тамјана.

Византијски путници дознадоше да се ту чува часна хаљина пресвете Богородице. Окупљени свијет молио је помоћ пресвете Богородуце и добиваше је тако да се здрави кући враћаху.

Путници измолише дозволу у женâ да ту цијелу ноћ престоје у молитви. Они те ноћи тајно измјерише једним дрветом величину ковчега у ком се чуваше света хаљина.

У Јерусалиму направеше ковчег сасвим сличан ономе ковчегу.

На повратку узеше тајно ковчег са светом хаљином, а свој празни намјестише на његово мјесто.

Срећно се вратише у Византију, царствујући град, и смјестише часну хаљину у своју клијет звану: „Влахерна“.

На овом мјесту тајно саградише цркву у славу светог апостола Петра и Марка.

Ову тајну открише цару немогући је даље у тајности држати.

Цара та вијест испуни неизказаном радошћу, и он ту сагради лијепу и велику цркву.

* * *

Хришћани! Цар је часну хаљину одјенуо у великоскупу хаљину, и положио је у великолијепи мраморни ковчег, и ту запечатио својим царским печатом. Ту болесници који јој приступају с вјером у Богоматер, налазе лијека.

Разне околности неће нама свјема допустити да посјетимо ову часну хаљину. Али кад гријехове своје оперемо сузама истинског кајања, па јој се с тврдом вјером у пресвету Богоматер Дјеву Марију, винемо мислима, излијечиће пресвета царица и владичица у којој је свевишњи Бог себи начинио престол на земљи, све наше душевне и тјелесне болести. Пјевајмо:

Ѡдъкѡнїе всѣмъ вѣрнымъ негѡкнїа,
Бѣокагодатнаа чѣла, даровала еси сїеннїю
рїзѡ твою, бѣже скѡщенное тѣло твоѡ покри-
вала еси, покрове всѣхъ, члѣкѡвѣкъ: ѡдѡже по-
ложѣнїе прѡзднѣемъ люкѡвїю, ѡ копїемъ со-
страхѡмъ тї чїстѡа: радѡйса Дѣо, Хрїтанъ
похвалѡ. (Кондак покрова).

(Наставиће се).

ПРАКТИЧНО РУКОВОДСТВО

како треба саборно служити св. литурђију са ђаконом и без њега.

По Ј. Кутепову и другим изворима, написао: Златоје.

(Свршетак).

Причешћивање свештеника и ђакона. Најстарији свештеник, подижући мало објема рукама св. агнец над диско-

сом, а не изображава њиме крст¹⁾, рече: „Свѡтаа скѡтымъ“.

Ово значи да светиња¹⁾ Покок, къ издѣ, Цѣт. Никѡлаикиго, стр. 440: „Подизање св. хлѣба — вели Симѡн Солунски —

тијела и крви Христове, може бити преподана само светима, а сви смо ми, сами по себи, без освећења кроз Исуса Христа Спаситеља нашега, недостојни да примимо св. дарове, за то, признавајући своју недостојност, сви свештенослужитељи и народ у храму поклонили се до земље¹⁾.

Најстарији свештеник раздоби св. агнец на четири дијела говорећи: „Раздобијте се и раздобијте се“... па га слаже овако: дио на ком су слова ИГ, стави горе на св. дискос, према истоку; дио ХГ, стави доле, према западу; дио ИИ, ставља од сјеверне стране, а четврти дио са словима КИ, стави од јужне стране. Тако постављена слова изображавају крст. После тога узме горњи дио, на ком је слово ИГ, и кад ђакон рече: „Испуни владыко“ начини тим дијелом крст²⁾ над потиром говорећи: „Исполненіе дѣха свѣтаго“, ђакон: „Аминъ“, а свештеник пусти га у потир, ђакон прими топлоту и рече: „Благослови владыко“, а свештеник благосиља говорећи: „Благословена топлота“... и ђакон улијева топлу воду, по потреби, унакрет у св. потир при ријечима: „Топлота вѣрны“³⁾,... преда остатак топлоте и стане мало подаље. При томе ваља пазити, да се не улије превише топлоте, јер би тиме вино изгубило свој природни укус⁴⁾. А и вода не смије хладна бити, јер је речено: свештеник који улијева у чашу мјесто топле

значи подизање Исуса Христа на крст. А кад за тим архијереј раздоби св. хљеб на четири дијела и положи крестообразно на дискосу, тиме изображава распињање Исуса Христа⁵⁾. (Симеон Солунски: Толк. лит. ш. к. Грм. Излож. Слѣжъ, Христ. чт. 1855. г. стр. 420.); Навт. к. Димитрија Ростовскаго о поклон. к. Таинник.

1) Посок. къ издѣ. Цѣт. Никольскаго, стр. 439 (καὶ ὁ λαὸς ὁμοίως πάντες μετὰ ἐδλαβεῖας προσκυνούσιν. Ἡ Θεία λειτουργία. Ed. Venetis 1528. Εὐχολ. Goari p. 65.).

2) Посок. къ издѣ. Цѣт. Никольскаго; стр. 441.

3) Исто.

4) Исто.

хладну воду, тај по уставу црквеном смртно гријешни и преступник је предања црквеног⁶⁾. За тим најстарији свештеник раздоби дио св. агнца са знаком ХГ, на толико дијелова колико има саслужећих свештеника и ђакон, и по трикратном поклону до земље, изговоривши молитву: „Боже, очисти мѧ“... „слави остави“, поклонили се саслужећим свештеницима на десној и лијевој страни св. пријестола па рече: „Благословите отцы свѣти“. А и други свештеници поклоне се најстаријему, па онда један другоме. Најстарији свештеник рече: „Діаконѣ приступи“. Ђакон приступи ближе с лијеве стране св. пријестола говорећи: „Се прихѡждѣ“, а свештеник му даде једну честицу св. агнца, на што ђакон цјелива му руку⁶⁾, прима св. хљеб и говори: „Преподаждѣ мнѣ“. Свештеник у исто вријеме настави: „Имарек свѣщеннодіаконѣ преподаетсѧ“. Ђакон оде на лијево, стане чело трапезе, сагне главу и моли се: „Вѣрѡ господи“... па употријеби св. тијело. За тим и најстарији свештеник, говорећи: „се прихѡждѣ“... поклони се, сложи у накрет руке, десну преко лијеве, прими у десну св. тијело, а лијевом подхвати десницу⁷⁾, рече: Честное и пресвѣтое тѣло“... па оде тако на десну страну св. пријестола, стане тамо као на „возлюбимѣ дрѣвѣ дрѣва“. Овдје држи св. тијело, не над главом својом, него над светим пријестолом, па сагнув главу к длану⁸⁾ прочита молитву: „Вѣрѡ господи“... и причести се. Други свештеник обинав околом частне трапезе с десна на лијево, а с лијева на средину пред пријестолом, гдје је прије стајао најстарији свештеник,

5) Р д. С. II. 1888. г. № 9, стр. 300.; Хойницкѣй. Прик. рѣк. д. кѡщц. Отд. IV. ст. IV. § 61. стр. 78.

6) В. Николајевѣй. Велики шитик, стр. 66.

7) О божеств. лит. Спратилатова стр. 64.

8) Посок. къ издѣ. Цѣт. Никольскаго, стр. 443.

прими као и он свето тијело, оде на лијево око пријестола и стане на десној страни на своје мјесто, одакле је дошао, други до царских двери чита молитву: „Бжрѣю господи“... и причести се. Тим редом дужни су примати св. тијело и сви други свештеници по старјешинству¹⁾. При томе долазе увијек с лијеве стране и враћају се на десно, а не као на „Бозлюбимъ дрѣгъ дрѣга“, кад свештеници обилазе десно иза најстаријега свештеника. А кад су се тако сви свештеници причестили св. тијелом Христовим пријеђе најстарији на своје мјесто на предњу страну св. пријестола.

На реду је сада да се сви причесте пречистом крви Христовом, за то, по старјешинству, долазе свештеници с десне стране св. пријестола, сваки се поклони и рече: „се прихѣждѣ“. Подложивши убрус и узевши чврсто објема рукама²⁾ с убрусом св. потир изговори сваки свештеник најприје ријечи: „Честниа и свѣтѣа крове“, па се у три маха причешћује. Кад први пут сркне рече: „Во има отца“, други пут: „И сына“, а трећи пут: „И свѣтаго дѣха. Аминъ“³⁾, држећи свагда чашу при устима. Па онда отирући своје устне и и потир убрусом додаје „Се прикоснѣса оустнамъ моимъ“... Цјелива крај свете чаше и рече три пута: „Глава текѣ коже“. Сад

1) Исто, стр. 443.

2) Исто, стр. 442.; Николајевић. Велики шшиик, стр. 66.

3) К. Никольки. Поков, кѣ издѣ. Угг. стр. 443.

У литурђији св. Јована Златоуста издање у Веницији 1528. написано је ово: „каὶ ἐν μέν τῷ πρώτῳ ῥοφίματι λέγει: εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ: καὶ τοῦ υἱοῦ. Ἐν τῷ τρίτῳ δὲ: καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.“; Goar. Eclol. Venet. 1638. г. Ово је примно и шшиик Николајевићев стр. 66. — „Нокла Скрижалъ“, стр. 219. § 78., има на томе мјесту: „Свѣтѣа коже“, „свѣтѣа крѣпкѣи“, „свѣтѣа кезлиртни, помилѣи нага“. Отац Кушѣтов узео је ово пошљедње, па још додаје да ту одлучује најстарији свештеник.

најстарији свештеник призове ђакона ријечима: „Дѣконе пристѣпи“. Ђакон поклони се један пут и рече: „Се прихѣждѣ“... „Бжрѣю господи и испѣкѣдѣю“... а свештеник га прачешћује говорећи: „Причащѣтѣса рабѣ кожѣи дѣаконѣ имѣрекѣ“, и настави по причешћу: „Се прикоснѣса оустнамъ твоимъ“, па све даље како је у Служебнику.

При причешћивању свештенослужитеља св. тијелом и крви Христовом треба пазити на ово: 1) Онај, који је примио св. тијело, одлази, како је горе речено, увијек лијево околу пријестола, испред свештеника, а не иза њихових леђа, као што неки раде. 2) Свештеници око пријестола дужни су мало одступити од пријестола, да свештеник, који носи пресвето тијело, узмогне испред њих доћи на своје мјесто. 3) Није пристојно наслонити се на пријесто, разговарати се или можда чак и смијати се. 4) Не треба да свештеници, послѣје како су примили пресвето тијело Христово, цјеливају један другог у рамена као на „Бозлюбимъ дрѣгъ дрѣга“. Томе нема трага у уставу, а било би и доста неспретно свршити то, јер свештеници у то вријеме имаду руке прекрштене. Нема тога ни при архијерејском служењу. Тамо, додуше, цјеливају свештеници десну руку и раме архијереја код ријечи: „Преподѣтѣса текѣ, имѣрекѣ, Јерѣ“. али то не чине међусобно и не изговарају ријечи: „Христосѣ посредѣ насѣ“ „и естѣ и вѣдѣтѣ“. 5) Код причешћивања св. крви Христовом ваља горњи крај убруса сваки пут подложити под свештеничку хаљину, а не, како неки чине, под колијер хаљине испод мантије. 6) Крупице, које су при спуштању честица са св. дискаса у потир пале на антиминос, треба опрезно губом покупити и у св. чашу спустити. Није дозвољено крупнице сабирати претима или језиком.

Овдје споменућемо званичну ин-струкцију једног руског архијереја¹⁾ подручном свештенству његове епархије. Она гласи овако: „Некоји од свештенослужитеља, при архијеререјском или у опште при саборном служењу св. литурђије, по велије кад приме животворно тијело Христово, одлазе с њиме иза леђа других свештенослужитеља који стоје око пријестола; па онда, долазе нередно једни с лијеве други с десне стране. Сталап поредак код тога, није никако од мале важности. „Се входитъ царъ славы...“ „царъ царствѣющихъ и Господъ господствѣющихъ приходитъ датиса къ снѣдъ вкрнымаъ“. А неки свештенослужитељи кад да су то заборавили, кад не пазе гдје и пред ким стоје. Каква би то била дрскост, кад би цар пролазио а поданик, не само да се неби хтјео уклонити, него би му још и леђа окренуо?! Кад је који од свештеника примио пречисто тијело Христово и пошао до свога мјеста, други свештенослужитељи дужни су с „благодарѣніемъ“ одступити и дати му да може проћи покрај пријестола а с лијеве његове стране. Нека нико не рече да је погрјешно из незнања, јер незнање не може се немарношћу извинити. Како треба при томе поступати види у самом Служебнику и његовом „оучительномъ извѣстіи“. Закон или свештеник, кад је примио св. тијело Христово, „входитъ создаи скатыа трапезы, приклонивъ главу и молитса...“²⁾ „Егда Іерей сажай на дланъ своеа десницы Божественное Тѣло возлагаетъ . . . надъ престоломъ да держитъ“³⁾. А у чиновнику архијерејском речено је: „Архиерей вземъ . . . маргаритъ честнаго Тѣла Христова, полагаетъ въ рѣки приходящаго архимандрита, или іе-

реш . . . И цѣловавъ рѣкѣ и рамо архиереа, входитъ на единѣ странѣ“. При таквом служењу видјели смо још и другог переда. Тако н. пр. неки свештенослужитељи забораве се, па, тобоже, уморни у вријеме богослужења наслоне се или рукама подупру св. пријесто. Ко би у присутности царевој смио да се нагне на његов трон?! Свештенослужитељи не смију никада заборавити да је св. трапеза у олтару пријесто божји, на којем невидљиво пребива сам Господ Спаситељ. Било је прилике, кад смо неке између свештеника упозорили на то, али да знаду и други свештенослужитељи напомињемо ово свима и свакоме“.

При појању причесног вјерни, приуговивши се потпуно к св. причешћу, приступе к св. иконама, молећи у светиња да их заступају и да посредују за њих код Бога. Затим поклоне се народу у цркви, молећи у њих опроштај за увриједе, па онда у миру са свима приступе св. причешћу⁴⁾. Ако има причестника, најстарији свештеник подијели два дијела св. агнца **И**. и **К**А. на мале честице и метне их у потир⁵⁾. Закон не смије раздробити св. дарове за причестнике, јер му је то уставом забрањено⁶⁾. Кад је тако св. причест спрењена ђакон отвори царске двери, најстарији свештеник цјелива св. потир⁷⁾ даје га ђакону а овај на царским дверима рече: „Со страхомъ Божіймъ...“, а сви присутни у храму поклоне се до земље⁸⁾, у знак, да је пред њима Господ који је славно ускрсно. Најстарији свештеник прочита молитву: „Вкрѣю Господи...“.

⁴⁾ О бож. литурге. Стратимлашова, стр. 65—66.

⁵⁾ Попок. къ издѣ. Уст. Никольскаго, стр. 65—66.

⁶⁾ Р. д. С. П. 1888. г. N° 46, стр. 281.

⁷⁾ Р. д. С. П. 1888. г. N° 17, стр. 528.

⁸⁾ Наст. к. Димитріа Рогговскаго, о поклон. к. Тайнамъ къ N° 7. ноф. ч. ц. Вѣст. 1887. год. стр. 132.

1) N° 29 ноф. Ч. цркв. Вѣст. 1876. г.

2) Служебник.

3) Учит. извѣст.

Сад приступају вјерни, један по један поклони се, прекрсти руке на прима и прими св. причест, а свештеник причешћује свакога говорећи: „Причащаетсѧ рабъ кожій имѧрекъ...“. Тако отире убрсом усне. Сваки причестник цјелива св. потир, поклони се па оде. Ако има много причестника, тада саслужећи свештеници, могу наизмјенце причешћивати из једнога потира, али никада из два или више¹⁾. Свештеник који не служи, не смије народ у храму причешћивати ни онда, кад би хтио помоћи онима који служе²⁾. Ако нема причестника узме ђакон св. дискос, па над св. потиром полагае у њега св. тијело и све честице са дискоса при ријечима: „Воскресеніе Хрїстово...“ „Свѣтисѧ, свѣтисѧ...“ и „Ѡ пасѧ велиѧ“, отаре добро губом св. дискос и рече: „Ѡмѧй Госноди грѣхѧ...“, покрије св. потир покровцем а на св. дискос метне звјездицу и покровце³⁾.

У оно вријеме кад се причешћују свештенослужитељи, свештеник који не служи говори проповијед. А кад служи само један свештеник, а више их у цркви нема, говори проповијед послје заамвоне молитве⁴⁾.

Послје св. причести најстарији свештеник благосиља народ и рече: „Бгаси Божѧ люди твоѧ...“ окрене се св. трапези, кади трипут говорећи у себи: „Вознесисѧ на некаса Божѧ“, узме св. дискос с дарцима и звјездицом, стави га на главу ђаконову, овај прими и гледећи према дверима ништа не говори, него оде западном и сјеверном страном олтара, и дошавши до проскомидије, остави га тамо. У Служебнику казано је, да ђакон, кад пренаша св. дискос, звјездицу и дарке са

пријестола на жртвеник, чини то „зрѧвкѧ дверемъ“ — царским. А то је баш онда, кад иде од пријестола к жртвенику западном и сјеверном страном⁵⁾. Најстарији свештеник, у то вријеме, узме десницом св. потир, цјелива га⁶⁾, окрене се к царским дверима, гледа народ и тихо рече: „Благословенъ Богъ нашъ“, па онда гласно: „всегда нынѧ и присно...“, оде к жртвенику и остави тамо св. потир⁷⁾. При ријечима „всегда нынѧ и присно“ поклоне се сви вјерни у храму до земље⁸⁾, у знак да се Христос узнесао на небо. Тако се прекрсти и стави ораp свој опет на лијево раме, као и у почетку службе, изиђе на сјеверне двери, стане на амвон и говори јектенију: „Прости примше“. (Свештеници, који имаду, међу камлавке, па остају под њима и даље до свршетка литурђије⁹⁾). У то вријеме најстарији свештеник, кад је цјеливао св. антиминос и губу¹⁰⁾, слаже заједно са саслужећим свештеницима св. антиминос. Најприје покрије горњу страну антиминоса, па онда доњу, за тим лијеву а најпослије десну. Тако се савије и илитон. Најстарији свештеник говори сада „Ѡкѧ ты еси освѧщеніе наше...“ а при ријечима „Оцѧ и Бгынѧ и свѧтомѧ Дсхѧ“ начини уздигнутим св. еванђељем крст над савијеним антиминомом и положи га на њега па рече: „Съ миромъ изидемъ“, а најмлађи свештеник не цјелива пријесто¹¹⁾

5) Р. д. С. П. 1888. г. № 1, стр. 32.

6) Р. д. С. П. 1889. г. № 17, стр. 528.

7) Покок. къ издѧ. Угг. Никольскаго, стр. 447.

8) Наст. к. Дилитрѧ Рогтоскаго о поклон. к. Тайникъ къ № 7 неоф. ч. ц. Вѣст. 1887. год. стр. 132.

9) № 41 неоф. ч. цркк. Вѣст. 1887. г. стр. 689.

10) Р. д. С. П. 1889. г. № 17, стр. 528. —

Антиминос треба савити на јектенији „прости примше...“ тако, да при „возгласу“: „Ѡкѧ ты еси освѧщеніе наше“, буде већ савијен. „Гласникъ прав. далм. истр. епарх.“ Год. I. бр. 6, стр. 53. Гријеше они свештеници, који га савивају одмах по св. причешћу.

11) Р. д. С. П. 1889. г. № 17, стр. 528.

1) Р. д. С. П. 1888. г. № 12, стр. 413.

2) Р. д. С. П. 1888. г. № 21 стр. 96; Хравокъ. Епарх. Вѣд. 1887. г. № 45.

3) Покок. къ издѧ. Угг. Никольскаго, стр. 444.

4) Р. д. С. П. 1888. г. № 9, стр. 302.

него се поклонит најстаријем свештенику, изиђе на царске двери до иза амвона. Ђакон, који је дотле сишао са амвона и стао пред иконом Спаситеља, рече: „Господъ помолимса“. Свештеник чита заамвону молитву: „Благословлаѡй благословлащыѡ тѡ Господи...“ Ђакон, у то вријеме, стоји пред иконом Христа Спаситеља, сагне главу па држи до свршетка молитве орар у руци. По свршетку молитве уђе у олтар, стане на своје мјесто, поклони се пред св. пријестолом, али га не цјелива¹⁾, поклони се и најстаријему свештенику, не иде к жртвенику и не чита молитве „Исполненіе закона и пророков“. Ту молитву чита најстарији свештеник, па и отпуст говори он. А кад је свештеник отишао у олтар и кад је послје отпуста завјеса навучена, ђакон употрејеби „свѡтла“ са страхом и побожношћу. Ако ђакон није за причест т. ј. ако је због тјелесне слабости морао да заложит нешто прије литурђије, или ако му је то друга литурђија у томе дану, примјећујемо ово:

1) Само при саборном служењу дозвољено му је, изнимно, да изађе са другим свештеницима пред царске двери ради „начинателних“ молитава. 2) Такав ђакон неизговара оне ријечи које су приближене пред „возгласом“: „Благословенно царство“, него само рече тихо: „Благослови владыко“ а најстарији свештеник благослови га, овај му цјелива десницу и одлази на амвон гдје отпочиње јектенију са „Благослови владыко“. 3) Послије великога „входа“ не обраћа се он к свештенику за молитву о себи, а тако исто ни свештеник к њему, него, као при почетку литурђије, рече: „Благослови владыко“ а свештеник га благослови па одмах свршује даље свештено служење. 4) Код ријечи: „Покѡднѡю пѡкенѡ...“ не подиже ђакон свјездице над дискосом,

1) Исто.

него то чини најстарији свештеник. 5) Тако исто и при освећењу св. дарова не приступа к св. трапези, нити подиже св. дарове код ријечи „Тѡѡ ѡ тѡнхѡ...“ То чини најстарији свештеник. Тек послје освећења св. дарова кади он на „Достойно стѡ...“. 6) Он не сабира св. частица у чашу и не приступа св. трапези у вријеме причестног. Осим тога, у неким мјестима, не износи такав ђакон св. дарове послје причешћа и не говори „Го страхѡмѡ Божіимѡ...“²⁾.

По свршетку св. литурђије сви свештеници и ђакон цјеливају св. крст на часној трапези. Антидор даје најстарији свештеник³⁾.

Б) Саборно служење без ђакона⁴⁾.

1. На почетку св. литурђије.

„Входне“ молитве читају се истим редом као и при служењу са ђакном. Проскомидију и прво кађење свршује најмлађи свештеник, обично трећи и пошљедни. „Возгласѡ“: „Благословенно царство...“ и велику јектенију: „Мирѡм Господѡ помолимса“ с „возгласомѡ“ „Дѡѡ подѡбаѡтѡ...“ говори први и најстарији свештеник. Прву малу јектенију: „Паки и паки мирѡмѡ Господѡ помолимса“ с „возгласомѡ“: „Дѡѡ тѡѡ дѡѡ жаѡ...“ изговара други свештеник. Другу малу јектенију с „возгласомѡ“: „Дѡѡ владѡ...“

²⁾ Р. д. С. П. 1869. г. т. I. стр. 256—258; Хойницкій. Прак. рѡк. д. ѡ ѡѡѡ. Отд. VI. Ст. IV. § 122. стр. 95; „Истина“ Година III. бр. 7. стр. 319—321.

³⁾ Хойницкій. Прак. рѡк. д. ѡ ѡѡѡ. Отд. VI. ст. IV. § 124. стр. 96.

⁴⁾ Ово саборно служење без ђакона практикује се најчешће код нас на селима о прквеној слави, али треба саборно служити и онда кад то затраже и друге неке прилике. У руској цркви има врло лијеп обичај. Тамо се саборно служи и тада, кад то зажеље стари и немоћни свештеници, који су вољни да литурђишу па због слабости своје не могу да то сами, без помоћи других свештеника, учине. Хойницкій. Прак. рѡк. д. ѡ ѡѡѡ. Отд. VI. ст. IV. § 121 стр. 94.

произноси трећи свештеник. На малом „входѣ“ најстарији свештеник носи свето еванђеље, говори „Премѣдростъ прости“, па даље и „возглас“: „Аkw скат...“.

II. Послије „Свѣтлы Божє“ пред прокименом.

„Бонмемъ“ говори други свештеник. „Миръ кскмъ“ први, а „Премѣдростъ“ трећи свештеник. По прокимену пред апостолом „Премѣдростъ“ и „Бонмемъ“ произноси други свештеник. Кађење свршује први и најстарији свештеник, а његово је да рече и „Миръ ти“.

III. Пред св. еванђељем и послије њега.

„Премѣдростъ прости, оуслышимъ скѣтагъ евангелїа“ говори други свештеник, а „Миръ кскмъ“ и „ѿ (имѣрѣкъ) свѣтагъ евангелїа чтенїе“, произноси најстарији свештеник. Трећи свештеник рече: „Бонмемъ“. Еванђеље чита први свештеник. Он произноси сугубу јектенију с „возгласомъ“: „Аkw милостивъ...“, „Господѣ помолимса...“ пред молитвом и молитву: „Господи, Божє нашъ великій и многомилостивый“, па даље и јектенију за упокој мртвих — држећи у рукама кадило с „возгласомъ“: „Аkw ты еси воскресенїе“. Други свештеник произноси јектенију: „Помолитеса оглашеннїи господєви“ с „возгласомъ“: „Да и тїй...“. Трећи свештеник говори: „Єлицы оглашеннїй изидыте“ с „возгласомъ“: „Аkw подѣаетъ“. Пошљедну јектенију пред херувимском пјесмом с „возгласомъ“ „Аkw да подѣ державою...“ произноси најстарији свештеник.

IV. На великом „входу“ и послије њега.

Кађење свршује први свештеник. Он носи и св. дискос, држећи га на глави лијевом руком, а у десну узме св. потир. Спомиње христољубиви род и императора. На литурђији пређеосвећених дарова узима

дискос десном руком и носи га на глави, а потир држи у лијевој руци¹⁾. Други свештеник носи св. крст, спомиње царску породицу, трећи носи коцље и кашику, спомиње епископа, па онда први заврши спомињање²⁾ уђе у олтар на царске двери стави св. чашу и дискос на пријесто, кади и др. по уставу. За њим уђу и остали свештеници. Трећи свештеник затвара царске двери и навуче завјесу а други говори јектенију: „Исполнимъ молитѣѣ нашѣ господєви“.

V. При освећењу св. дарова.

Први свештеник свршује све почам од „Миръ кскмъ“, што долази послије „возгласа“: „Милостию и щедротами“, па до укључиво: „И да бѣдѣтъ милости“.

VI. Од освећења светих дарова до краја литурђије.

Трећи свештеник произноси јектенију: „Бса свѣтлы поманѣше...“ Први узглашава: „И сподоки насъ владико...“ „Аkw твоє естѣ царство...“ и даље све до свете причести. Па онда, он на царским дверима подиже св. потир при ријечима: „Бѣ страхомъ кожїимъ...“ говори даље: „Бспаси Божє, люди твоѣ...“ „всегда нынѣ и присно“. Други свештеник говори јектенију: „Прѣсти прїймше...“ с „возгласомъ“ „Аkw ты еси освѣщенїе наше...“. При овој јектенији сви свештеници савију св. антимино, а

¹⁾ N^o N^o неофнц. Част. Цер. Вѣст. 48-й 1885. г. и 8 и 41. 1886. г.

²⁾ „Истїна“, Год. III. бр. 2. стр. 81—82; Служб. бєчко изд. 1854. вели ово: први говори почетак и спомиње цара, други спомиње епископа, а трећи сав свештенички и монашки чин. — Отац Кушєлов учи друкчије: Први спомиње императора и супругу његову, други: наслиједника и сав владалачки дом, трећи: св. синод и архијереја дијецезе. Први свештеник заврши спомињање. Кушєлов, међутим, додаје, да је ово питање, све догле док га не ријеши која виша црквена власт, у рукама најстаријега свештеника, који је при служењу и „настоѣтъ“.

најстарији, при „возгласу“ „**Дкв ты еси осващеніе наше**“, начини еванђељем крет над антимином и положи га на њега (на антимино). Трећи свештеник говори: „**Съ миромъ изыдемъ**“, „**Господъ помолимся**“ и чита заамвону молитву. По томе чита први свештеник молитву „**Исполненіе закона и пророковъ**“ на рече и отпуст.

Има гдје-гдје обичај, да свештеник, послје отпуста на литурџији, употреби св. тајне без фелона. То се не смије унапредак догађати¹⁾. Руски архијереји, у своје вријеме, одлучно устадоше против такве самовоље²⁾.

¹⁾ Цирк. Тѣлск. Дѣл. Конист. отъ і 30 юла 1860. г. за № 4966.

²⁾ № 20 цр. окц. Вѣст. 1879. г.

Ако служе саборно пет свештеника, тада, по практичном руководству протојереја Хойнацкога, треба — уз оно што смо већ напријед казали — и ово упамтити: Послје „**Свѣты Боже**“ пред прокименом, „**Конемъ**“ говори четврти свештеник, а пети: „**Премдростъ**“. Па онда четврти свештеник произноси: „**Конемъ**“ и „**Премдростъ**“ пред апостолом и свршује кађење у вријеме апостола. За тим четврти говори јектенију: „**Помолитеса оглашеній господевъ**“ а пети „**Єлицы оглашеній изыдите**“. На великом „входу“ пети спомиње св. синод и Епископа дијецезана¹⁾.

¹⁾ „Истина“, Год. III. бр. 2. стр. 82.

СТАРИНЕ.

I.

Печат манастира Добрићева у Херцеговини.

Г. Уреднице!

Молим вас да увретите у наш лист „Источник“ ово неколико ријечи о печату манастира Добрићева, који је пронађен прије неколико дана код породице Ђеклића у Ерцег-Новоме, у Боки Которској.

Код породице Ђеклића у Ерцег-Новом налази се једна мала баштина, земља маслината, која припада манастиру Добрићеву још из старог времена; и незна се како је и када је ова баштина припала манастиру, ни ти се то налази гђе год записато. Од ове баштине прима манастир по неколике оке уља и наранчи, лимуна и свијећа, и то како које године родило буде. И ове године спремно сам човјека да прими, ако што има. По истоме човјеку послали су ми печат за који се није знало да је био, и да га је нестало, као и то да је у мјесто њега други грађен. Ја сам писао породици Ђеклића да ми јаве: од куда је и када је њима печат дошао у руке? Најстарија баба удовица из те породице, којој отприлике има 80 година, одговорила је да је печат нашао у кући када је први пут у њу ушла т. ј. када се вјенчала, и да јој је муж пре-

поручивао да га добро чува, но она ништа незна од куда је и када је њима допао.

Свакако се види да га је из манастира давно нестало. Може бити, још када су Турци порушили требињске манастире и Добрићево, да су тада калуђери побјегли у Боку — Ерцег-Нови, те и печат собом понијели, а они на истој баштини и помрли. Може бити да је било и калуђера од исте породице Ђеклића у овом манастиру у оно вријеме, када су манастири порушени и опустошени, те су побјегли у своје родно мјесто и печат понијели, гђе је до данас чуват, а исти калуђери баштину манастиру оставили.

Други пак калуђери када су се у манастир на ново намјестили и поправили га, тада су и печат други градили на подобје првога, између којих је, када се сравне, велика разлика, како у изради, тако и у годинама. Овај печат што се је нашао старији је од досадашњег 50 година. Израда нађеног печата врло је лијепа — љепша од много печата, које сам до данас видио. Оба су величине скоро једнаке, и ако су у изради и годинама различни. Може бити да овај што је послје грађен, прегледат је са хартије — са отиска од старог печата, те је величина једнака

израду није било могуће исту подесити. Натпис овога нађеног печата оваки је:

Ваведение † Свѣи печатъ монастира храмъ
входа зовомъ Докричека при реки Трѣбишници
на АСГГ (т. ј. 1232.)

За боље увјерење шаљем од истог почата, слику (отисак) на хартији да се у уредништву „Бос. Херц. Источника“ види израда и величина нађеног печата.

У манастиру Добрићеву 28. Јануара 1894. г

Јевстатије Гаџиновић,
игуман.

* * *

Пошто нам је О. игуман Гаџиновић припослао отисак (на хартији и на воску) од нађеног печата; то смо и ми у стању додати још ово: Отисак је печата велики у пречнику скоро 5 сантиметара. Натпис како смо га ми са отиска прочитали, и који је у округ поред ивице печата, овако гласи;

† сѣи печатъ монастира: храмъ входа
зовомъ: Докричеко. прирѣке Трѣбишница: на
на АСГГ:

Крст, тачка и двије тачке између ријечи стоје овако, као што смо означили, само слово Г. у годинама, неможе се добро разумјети или је Г. или Л. или П. но најприличније је да је Г. Ако је Г. онда је у мјесто слова Л. погрешно стављено, али и у једном и у другом случају значило би да је печат прављен 1232. г. Но ако је то број П., онда би изишло да је прављен 1282. г.

Пошто је натпис у округ поред ивице печата, то између свршетка и почетка натписа стоје двије тачке и крст (:†) да се значи одакле натпис почиње и гђе се свршава. На печату, унутра у натпису, слика је, која представља увођење („Ваведеније“) пречисте дјеве Марије у храм, и то овако: стоје три стуба усправ, који су горе на свод (кубе) састављени и сведени, те изгледа као двоја врата у храму. С лијеве стране код првог стуба стоји Јоаким, пред њим Ана, а пред Аном пречиста дјева Марија, која на слици представља дијете од 10—12 година, јер је много мања од Јоакима и Ане,

и она стоји управ пред средњим стубом, а све троје гледају на десну (јужну) страну. С десне стране од посљедњег стуба, као на вратима, дочекује их окренут њима старозавјетни свештеник Захарије у свештеничком одијелу и пружио руке пречистој дјеви Марији, као хоће да ју прими.

На првом стубу лијеве (сјеверне) стране налазе се четири звјездице; на средњем стубу, изнад главе пречисте дјеве Марије стоји написано: *мариѧ*. На печату је изрезана ријеч „Марија“ право, како се чита, те за то на отиску излази обрнуто; на трећем стубу иза главе Захарије, стоји ријеч: *Захѧриѧ*, такође обрнутим писменим. А изнад свега тога т. ј. изнад цијеле слике повише стубова написана је ријеч: *Ваведениѧ*,

Дакле, ријеч „ваведеније“ није у једном реду са потписом печата, него је унутра стављена, као наслов над сликом. И пошто на печату стоји година † АСГГ, то би значило да је тај печат прављен 1232 године (?)

У „Шематизму Херцеговачко-Захумске Митрополије од године 1990. на страни 36. и 37. при опису манастира Добрићева, између осталог и за печат, који се у манастиру налази, вели се: „по печату црквеном мора се доћи до тог, да је ова црква и манастирска здања из старијег доба... На печату црквеном изрезан је натпис словима, каква се виђају у рукописним црквеним књигама. Натпис тај гласи овако:

„Ваведеније“

а сѣи печат монастира храмъ входа зовомъ докричека при рѣке: трѣбишницѧ аспГГ — 1283.

Овај досадашњи печат, који је у манастиру као што се види прављен је 1283. године, а нађени печат, као што смо горе навели, прављен је: или 1232, или 1282. године. У првом случају био би старији 51. а у другом само 1 годину. Натпис у овог нађеног печата разликује се у неколико од натписа досадашњег манастирског печата, како у ријечима, тако и у појединим писменима.

Ликови на печату (Јоаким и Ана, преч. дјева Марија и свештеник Захарије) са свим су лијепо израђени.

В. С. П.

II.

Повеља манастира Тврдоша од год. 1696.

Повеља, коју је госп. С. Пјешчић објелоданио у првome „Шематизму херцеговачко-захумске митрополије“, год. 1890., стр. 126—127., а у српском пријеводу, чува се оригинал код српско-православне општине требињске. Та је повеља писана на кожи (pergameutu) и то црним и зеленим мастилом, а негдје и златном бојом — особито горњи реци. Горњим крајем повеље — над писмом — извезене су, колико четири прета ширине, гране и разни ратни знаци, међу којима је у средини грб републике — крилати лав. Шаре се протежу лијевим и десним крајем повеље до на дно, али су овуда по половици одстрижене — као код ташије.

Повеља је добро сачувана, само је у средини на прегибу мало иструнула, а тим и пет до шест ријечи оштећено. Оштећене је ријечи неко попунио на комадићу папира.

Повеља је дата — како се из ње чита — за владе дужда млетачкога — Силвестра Валерија 1696. год. Нектарији, владици херцеговачкоме — главару од тридесеторице калуђера требињских и херцеговачких, који још год. 1693. прибјегоше под окриље господства млетачкога, а њом им се потврђују од 12. октобра 1695. г. оне земље и виногради, које имађаху под Турцима.

Ту се потврђују добра калуђерска, односно манастирска, али се не спомиње име манастира.

У опису „Манастир Тврдош“ (Шематизам херцеговачко-захумске митрополије, 1890. стр. 44) налази се ово: „Доба разорења овога манастира било је у оном добу, када је владика, Нектарије (!!) са тридесет калуђера израдио у млетачког дужда (1696.) да може ступити под млетачко окриље, и то сигурно ондје гдје је данас манастир Савина, гдје се и све старине налазе, како од манастира *Тврдоша*, тако и од *Требињскога*“.

Ту дакле писац није начисто с повељом, јер објелодањујући је у истом „Шемат.“ (стр. 126) не зна гдје би је приписао: Савини, или Тврдошу. Но ипак се из горњих редака може судити, да је Нектарије израдио и прибјегао г. 1696. под окриље млетачко — оставивши са тридесет калуђера своја огњишта — и настанио се ондје, гдје је данас манастир Савина; на што му дужд и повељом потврди.

Још се боље то види из описа „Манастир Дужи“ („Шемат.“), гдје се на стр. 39 вели: „Кад се манастир Тврдош порушио, не одоше сви калуђери са владиком Нектаријем (sic!) у Боку Которску, но неки осташе на манастирским *шоринама*, које су биле ондје, гдје је село и манастир Дужи. По томе се разори манастир 1696. год. — „а калуђери из Тврдоша са свима књигама и утварима пријеђу под власт млетачку, која им је дала потпору са ријечима: „„Ови су нам доста помогли, да ове крајеве (sic!) придобијемо од Турака“ — („Шемат.“, стр. 40), те у придобивеним крајевима потврди дужд млетачки земље и винограде Нектарији и пребјеглим калуђерима — повељом (?!)

Повеља је дакле по „Шематизму“ на сваки начин од манастира Савине!

У цитатима ученог г. И. Руварца о „Зажабљу“ (Гласник земаљ. музеја, 1890., књ. I) спомиње се на стр. 12 ово: „So unterwarfen sich freiwillig der Abt von Trebinje mit seinen Mönchen und der Gemeinde dann fast das ganze Popovo polje (l. c. Ragusana 1688. II. Sem.)....“ Тада бијаше требињски манастир Тврдош узгор, када се он и калуђери (1689.) драге воље предадоше царској војсци аустринској; но на стр. 13. (Гласник) како се види — год. 1695. не бијаше више у власти царској: „Пошто Никшић, Пива, Мостарско поље, Требиње, Попово и Читлук са Жажабљем и унутрашњим земљиштем бијаше све пало у млетачке руке (год. 1695.),.... Дакле 1695. год. паде Требиње у власт млетачку, као и год. 1688. „дио требињскога котара и Жажабља“ (Гласник, стр. 13).

Да ли је тада (1695.) био читав требињски манастир — Тврдош, или не — то се не спомиње, но да је био 1688. и 1689. видјели смо.

Госп. В. Клајић говорећи о Требињу у „Opis zemalja“, св. III., пише на стр. 173. „Trebinje bijaše некоć sielo katoličke biskupije; а u samostanu Tvrdošu kraj Trebinja stolovaše dugo grčko-istočni biskup stonski (sve do g. 1693.)“ — Даље наставља на стр. 174. „Duži, selo i glasoviti pravoslavni samostan u kojem je g. 1693.—1777. stolovao grčko istočni biskup za Hercegovinu“.

По томе 1695. год. не нађоше Млечани у цијелости Тврдоша, но га још 1693. разорише Турци, када потискоше Млечане, а прибјегоше: „molte Popolazione dalle antiche loro abitazioni, а nel luoco stesso, e loro Monasterio ridotti li trenta

www.Calogeri, Sacerdoti, e Laici che giasi diedero alla devotione della Signoria Nostra l'anno 1693.“ (повеља). — Друкчије не пише ни учени госп. др. Јиречек, гдје вели: „Im Anfang des XIII. J. stiftete St. Sava das Bisthum für Chlkm in Ston; der Bischofsitz wurde jedoch frühzeitig in das Innere des Landes übertragen, befand sich in der Türkenzeit bei Trebinje in den benachbarten Klöstern Tvrdoš (1693. zerstört) und später in Duži und wurde 1777. von dem ersten fanariotischen Bischof Anthimos nach Mostar verlegt“. (Handelstrassen, p. 26).

С тога је у „Шематизму“ година 1696. погрјешна и криво узета из повеље, као и то да се у освојеним крајевима — Боко Которској (!) исте године 1696. потврђују стара добра калуђерима, када повеља говори: „di 12. ottobre 1695. in titolo di tenere in ocation li Terreni, e li Vignati che possedenano in quelle pertinenze sotto il Turco, e ch' erano....“

Дакле, гдје би на другом мјесту могли тражити земље и винограде, који прије под Турском бијашу, а сада у моћи дуждевој, него опет у Требињу — око Тврдоша. Зар да лутам око Савине, као и Шематизам?! Или да припишемо сеобу калуђера под *Нектаријем*, кад и Шемат. зна¹⁾, да је „Саватије“ пошљедни у Тврдошу био на владичанској столици, и за кога је 1693. год. манастир порушен; а он с братијом исте године (сигурно прије разорења Тврдоша) пребјегао у Нови под окриље господства млетачкога, гдје је већ власт млетачка била и гдје Саватији дадоше један „чардак“ у коме ће он и калуђери становати. Зна и то, да исте год. 1693. ступи Дужи са митрополитском столицом мјесто Тврдоша, на којој сјеђаше „Нектарије“, кому — након освојења Требиња 1695. год., као поглавници од тридесет повративших се калуђера из Новог у Дужи даде влада млетачка 1696. год. повељу поврх добара тврдошких, која припадеше манастиру Дужи — са ријечима: „Ови су нам доста помогли, да ове крајеве придобијемо од Турака“.

По томе: може ли бити повеља, која се чува код српско-православне општине требињске — манастира Савине, или кога другога, но Тврдоша?!

У Чајничу, 1891. год.

Ст. Р. Делић — Требињцац.

¹⁾ Испореди „Шематизам“, стр. 8., гдје су митрополити.

III.

Народно предање о манастиру у селу Дривуши код Зенице.

Село Дривуша лежи 1 сахат далеко од Зенице а у близини чувенога села Јањића — у коме веле, да је било сједиште босанских дјецова. — У горе поменутом селу постојале су развалине, за које народ прича да је био манастир. О томе постоји ово предање: Прије пропасти босанскога краљевства живио је у Јањићима неки властелин, коме су припадали Јањићи и сва оближња села. Исти властелин био је татор дривушкога манастира. Од породице истога властелина, затекла су се два потомка при провали Турака у Босну. Старијем брату било је име Петар а млађем Јанко. Петар бојећи се за своја добра пригргли ислам, и постане поглавар читавог травањског мутесарифлука (окружја¹⁾). Јанко се нехтједне превјерити те остане на својим и братовим добрима у Јањићима. Док је Петар био у Травнику штитио је свога брата као и манастир дривушки; али некаквом несрећом буде збачен, те дође своме брату да с њим подијели добра, на којима ће живити. Браћа се нареду за диобу; те поставе границом једну ријечицу сада звани: „Абачин поток“. Потурчени брат не буде задовољан са диобом; те позове Јанка да поново дијеле. Јанко дође до „Абачина потока“, и ту се с братом састане; али се не могне погодити на нову диобу. Потурчени Петар пође да убије Јанка; али га овај дочека и убије. Петра закопају синови у његовој земљи с десне стране потока. — Послије неког времена дочекају братићи Јанка и убију га те га закопају с лијеве стране потока у његовој земљи. Исти гробови стоје и данас један с десне стране потока са турским надгробним камењем; а други с лијеве са надгробном плочом усправ стојећом, на којој је с једне стране крет а с друге полумјесец и звијезда, што народ овако тумачи: „крет казује да је Јанко био Србин, а мјесец и звијезда да је убијен од Турака“.

Послије кратког времена потомци потурченога Петра ударе на манастир у Дривуши запале га а калуђере побију, и присвоје еву манастирску земљу. Калуђери дривушки држали су многу стоку, па како је у близини била слаба

¹⁾ Како му је послје као потурчењаку било име народ не зна.

тако, што се они имали своје пашњаке преко Босне у селу Брезнику. У Брезнику су такођер имали цркву од које и сад постоје развалине зване: „Ластавица“. Кад манастир буде порушен иста судбина постигне и црквицу на „Ластавици“. О томе даље постоји ово предање: Кад је црква на Ластавици порушена становници из оближњих села сви се истурче и присвоје земљу црквену коју су обрађивали. Али их за то постигне божија казна и за 7 година нијесу имали кише, те мал' сви не помру од глади. Они на све стране почну тражити помоћи, те наиђу на једнога шеха (турски калуђер), који им каже: да је у њиховом селу била богомоља, пак да су је они занемарили, него треба да сваке године чине на њезином мјесту дову (молитву) на онај дан који је славила, пак ће им бити као и прије. Како су они знали да је та црква славила св. пророка Илију, почну на нашег св. пророка Илију чинити дову те им одмах Бог даде кишу. — Исту светковину обдржавају и данас Мухамеданци на св. Илију, т. ј. прије подне је дова — молитва, а послје подне се једе, игра, пјева до самога мрака. На Ластавици је вриједни учитељ г. П. Мирковић нашао једну плочу са натписом, на којој пишеда је ту почивао: „докри гдѣ готъ мнѣчнѣ“.

Од манастира дривушког направили су Мухамеданци себи џамију у Јањићима; а темељ је био заостао све до год. 1865. Исте године кад

су римокатолици правили себи цркву у Зеници раскопају темељ и пренесу сво камење у Зеницу. Међу истим било је много написано ћирилицом. Зеничка српско-правосл. црквена општина пошто је за сигурно држала да је православна грађевина; јер је била на исток окренута; знала се часна трапеза и проскомидија — подизке суду тузбу и добију из Сарајева одлуку, да могу сав камен пренијети нашој цркви. Али ушљед немарности неких чланова иста се ствар заћути и римокатолици употријебе сав камен. Данас је на истом мјесту — гдје је била црква — њива у турском посједу; а зове се сав брежуљак „Пантелијино брдо“, јер вели народ, да је црква била посвећена св. Пантелији. У читавој овој околици има доста камења са натписима — како сам разабрао од парохијана — пак и у самој џамији — јанићкој мора их бити доста; јер има један камен пред џамијом отесан, на коме се само још погдјекоја слова ћирилица разабиру. Један је надгробни натпис нађен, кад се је правила жељезничка цеста али је исти пропао ушљед фанатизма једнога подузетника, који чим је видио да је ћирилицом писан, дао га је разлупати и у мост узидати. Гледаћу неби ли ми пошло за руком, да нађем који натпис у овој околици, можда би се из њега шта више о поменутој цркви сазнало.

Ј. Петронић,
свештеник.

ИЗВОДАК

из главног записника сједница српско-православног свештенства бања-лучког протопрезвитерата¹⁾.

Преписао и за штампу удесио: Петар Ст. Иванчевић, јеромонах.

На сједници држаној дана 18. септембра 1892. год. било је шеснаест позваних свештеника.

На дневном реду било је:

Читање записника ванредне сједнице — држане 11. августа 1892. год., онда читање конзисторијалног дописа број 1658 од 1892. године и т. д.

Пошто се је записник ванредне сједнице држане 11. августа 1892. прочитао и одобрио,

то се је онда читао поново конзисторијални допис број 1658. — од 1892. год.

У овој сједници закључено је, да сваки своју стару парохију послужује до нове год. 1893., а од тог дана, нека сваки по организацији своју парохију наступи.

Закључено је да се тачно спроведе попис у појединим парохијама — душа и кућ и то наравно сваки у својој новој парохији. Осим

¹⁾ Види: пошљедни изводак у овом листу свеска 10. и 11. од 1892. год. стр. 509—517. — П. С. И.

www.тога.у старој парохији извод: рођених, умрлих и вјенчаних.

Даље у истој сједници свештенству је речено да донесу преплату за I. полугодиште 1893. на „Источник“.

Свештенство саопштило је пресједниџу, да је два дописа од стране котареког уреда у Бања-Луци добило, који се односе на исказе рођених и умрлих.

Пресједник упозорује свештенство на конзисторијалну окружницу број 265 од 25. феб. 1884. год. у погледу изказа умрлих и рођених, који се тачно имаду сваког мјесеца котарској области подносити, јер то је и Висока влада у Сарајеву својом наредбом број 3.007. од 1. марта 1884. наредила.

*

На сједници држаној дана 27. априла 1893. год. било је шеснаест позваних свештеника.

На дневном реду било је: читање записника 10. редовне сједнице држане 18. септембра 1892. године прегледање исказа према конзисторијалној наредби број 48. од 8. јануара 1893. године и т. д.

Прије, него што се је прешло на дневни ред, пресједник госп. протопрезвитер Вид Ковачевић саопштава присутном пречасном свештенству, да досадашњи перовођа часни госп. Јован Новаковић, парох бистрички даје оставку на пероводству у свештеничким сједницама овог протопрезвитерата.

Госп. предсједник наставља отприлике овако: „Браћо! Ја од моје стране предлажем, да се оставка госп. Новаковића прими; јер као што знате ево ово је трећи пут, како ју исти под-наша.

Познато вам је, да госп. Новаковић — као узрок навађа, е је исти са својим парохијалним и домаћим пословима оптерећен, што му се у неколико и признаје, а госп. Новаковић вели и то: „Нека сваки од браће свештеника буде оволико перовођа, колико сам ја био, па ћу се ја те дуживети опет драге — воље примити;“ но и то је од госп. Новаковића лијепо, него пристајете ли ви на његову оставку? Сви једногласно изјавише да пристају“.

На то ће госп. предсједник додати: „Е, па лијепо браћо, а ми ће мо сад између нас избрати једног за перовођу“. —

Пошље тога би избрат једногласно за перовођу јерођакон гомионички и учитељ Петар С. Иванчевић. Овај на поново питање предсједниково — хоће ли се примити те дужности; устаје и вели:

„Вама је јамачно сваком више мање познато, е сам ја и онако мојим пословима подоста оптерећен. Но, браћо ја од посла никад бјежао нијесам, па не ћу ни у овој прилици, једино ако би се сједнице чешће држале, него тромјесечно, ја не би могао примити се пероводства, а пошто се држе — (како је до сад у обичајено било) само трећег мјесеца — то се те дужности примам, а прије него заузмем мјесто као перовођа свију вас српски молим, да сви једино, сложено и савијесно радимо у интересу свете матере православне цркве и милог српског народа, вазда имајући на уму ону Спаситељеву: „Добар пастир и душу своју полаже за своје овце“, а сјетимо се браћо и оне српске; „Сложну браћу и Бог помаже“.

Подпредсједник господин Милан Ђ. Радовановић, парох маглајски моли за ријеч и вели:

„Пречасни господине пресједниче и мила моја у Христу браћо! Ја као досадашњи подпредсједник данашњим даном дајем оставку, јер прво е не-руке ми је долазити увијек у варош, а друго и оптерећен сам са мојим пословима, треће пако рад сам — ако буде воља Божија, да е народом ступим озбиљном раду око градње цркве и поправке школе“.

Пресједник му одговара: „Све је то лијепо и похвале вриједно. Но, ја вам браћо свима у опште — као протопрезвитер овог протопрезвитерата велим: „Нека сваки пази на свој рад, и вазда држи на уму ону српску народну пословицу, која вели: „Конац дјело краси“, а опет нека се сваки држи оне српске: „Иди мудро не погини лудо“. Од моје стране вапа се оставка госп. Радовановићу прима, на ово сви остали повикаше и од наше стране прима се оставка досадашњег потпресједника госп. Радовановића.

Сад се пријеђе на избор потпресједника.

Од свију једногласно би изабрат за потпресједника настојатељ манастира Гомионице предобљејши отац игуман госп. Гаврил Стојнић, — на што исти и заузео своје мјесто, и сада се пријеђе на дневни ред.

Пресједник пита, је ли сваки разумио конзисторијалну наредбу број 48. од 8. јануара о. г. — и да ли је истој сваки удовољио? — На шта већина одговорише, е су они исту наредбу разумјели и по могућности по истој наредби и донијели „исказе“ за 1892. год.

Пресједник примивши исказе прегледа исте, и том приликом видје да баш сваки није по реченој наредби исказ саставио.

Пресједник изјави своје сажаљење рекавши: „Браћо! „Ја сам готово сваком више — мање казао како би најбоље било исказе по споменутој конзисторијалној наредби направити; ми смо прије ове сједнице и састанак имали и споразумили се о дотичној наредби, али на жалост видим, да њих двојица-тројица баш слабо удовољише конзисторијалној наредби. — Ја вас браћо свију молим и овим позивам, да у будуће сви једино пазимо на наредбе претпостављених власти, те да тако избјегнемо евентуалним приговорима; што се тиче исказа, то је свима, чији нијесу по већ споменутој наредби начињени, дајем још 15 дана времена, да поново исказе направе и овом протопрезвитерском уреду поднесу, а ради једнакости ја ћу по мојој увиђавности у цјелини за све исказ саставити и предпостављеној духовној власти у Сарајево припослати. Сви једногласно благодарише г. пресједнику на његовој услузи и сви су задовољни, као што он предлаже. Неки моле, да се у записник — бар у скраћеном виду заведу искази појединих парохија. Прима се.

1. „Парохија — варош Бања-Лука“ има у 1892. г. душа 2084, умрло 95, рођено 94, вјенчано пари 21;

2. „Парохија Кола“ душа 2023, рођено 72, умрло 73, вјенчано пари 14;

3. „Парохија Бистрица“ душа 2836, рођено 121, умрло 102, вјенчано пари 29;

4. „Парохија Рекавице“ душа 2474, рођено 114, умрло 113, вјенчано пари 20;

5. „Парохија Ребровац“, душа 2486, рођено 142, умрло 97, вјенчано пари 36;

6. „Парохија Чардачани“ душа 1621, рођено 44, умрло 42, вјенчано пари 16;

7. „Парохија Блашко“ душа 1776, рођено 50, умрло 76, вјенчано пари 11;

8. „Парохија Маглајани“ ? !?);

9. „Парохија Лусићи“ душа 2256, рођено 70, умрло 35, вјенчано пари 15;

10. „Парохија Пискавица“ душа 2400, рођено 51, умрло 50, вјенчано пари 10;

11. „Парохија Градина“ душа 1768, рођено 52, умрло 50, вјен. пари 8;

12. „Парохија Шљивно“ душа 1733, рођено 62, умрло 56, вјенчано пари 10;

13. „Парохија Јошавка“ душа 1558, рођено 104, умрло 93, вјенчано пари 21;

14. „Парохија Бочац“ душа 2284, рођено 59, умрло 46, вјенчано пари 19;

15. „Парохија ман. Гомионица“ душа 4918, рођено 201, умрло 210, вјенчано пари 53.

На другој тачци дневног реда скупљата је претплата за I. полугодиште за 1893. на „Бос. Херц. Источник“; сви положише пртплату, а неки молише, да им се лист шаље непосредно од уредништва. Молитељима пресједник је рекао, нека се сваки сам обрати уредништву у Сарајево, па ако је ово вољно слати, он нема ништа проти томе.

На пошљетку у овој сједници свештенство овог протопрезвитерата пронашло је за сходно, да се данашњем потпресједнику и перовођи изда писмена благодарност. Госп. потпресједнику благодарност гласи:

„Часном господину Мили Ђ. Радовановићу, бившем потпресједнику свешт. сједница и пароху у Маглајанима.

Ми доље потписани овим Вам од свега срца благодаримо на услузи, коју сте као потпресједник наших сједница од 30. јануара 1891., па до данас чинили, и надамо се да ћете и надаље као један између млађих свештеника — новијег кова увијек као и до сад у сједницама разборито радити у слози и љубави братској са свима нама, а све у корист опште ствари“.

Благодарност перовођи гласи овако:

„Часном госп. Јовану Новаковићу, бившем перовођи и пароху бистричком за сад настањен у Бањалуци.

1) Парох ове парохије није никако ни донио исказа!
П. С. Ив.

Ви бијасте перовођа наших сједница од 28. новембра 1889., па до данас; као таки увијек сте по могућности ту дужност савјесно извршавали, и признати се мора, е сте челичну вољу при том послу имали, па за све ваше трудове нека вам је овим братска хвала изречена.

Ми се надамо, да ће те ви и надаље с истом оном досадашњом вољом и марљивошћу нашим сједницама присуствовати и у братској слози и љубави радити“.

*

На сједници држаној дана 8. фебруара 1894. било је петнаест позваних свештеника.

На дневном реду било је: прегледавање исказа за 1893. год. — и то умрлих, рођених, вјенчаних; број кућа, душа, број школа и ђака. Претресање неких конзисторијалних окружница, полагање претплате на „Босанско-Херцеговачки Источник“.

Пресједник г. Вид Ковачевић, прота у подуљем говору образложио је, зашто се сједница никаква држала није у прошлој години од 27. априла, па до данас 8. фебруара 1894. год.

Разлагање госп. пресједника примито је и усвојено од свију присутних г. г. свештеника, јер збиља у овим крајевима било је прошле године узрока, да се сједнице, као и други евантуални састанци нијесу могли држати поред најбоље воље.

Послије овог разлагања чита се записник прошлих двију сједница — X. редовне сједнице 18. септембра 1892. год., и XI. редовне држане 27. априла 1893. год., те се позивље свештенство, да на записник своје примједбе изјави. Пошто су записници једногласно усвојени и на знање узети, то буду потписани и одостовјерени.

Чита се конзисторијални допис број 1265, као одговор на држане свештеничке сједнице 18.

септембра 1892. и 27. априла 1893. — узет је на повољно знање.

Пресједник г. Вид. Ковачевић, прочитао је архијерејску посланицу од 22. новембра 1893. број 2.380, и препоручио свештенству да се исте строго придржавају и да сваког празника у храмовима као и на зборовима сходне бесједе томе дану држе, осим тога да се сваком даном приликом народу слово божје приповиједа.

Свештенство подноси исказе: рођених, умрлих мушких и женских, вјенчаних, број кућа и душа, број цркава, манастира, школа, ђака мушких и женских.

Сви речени искази засебно ће се уз овај записник Високопречасној Конзисторији припослати.

Присутно свештенство положи претплату на лист „Источник“ и то сваки по 4 фор., 2 ф. за II. полугодиште 1893., а 2 фор. за I. полугодиште 1894.

За 1894. год. сви су уплатили по 2 фор., осим г. пароха бистричког Ј. Новаковића?!?

Свештенство овог протопрезвитерата умољава Високопречасну Конзисторију да обнови архијерејску окружницу број 890 екс 1888. год. у погледу свештеничког берива за ово или оно чинодјејство, а за сигурније побирање нека би духовна власт испословала да поједине политичке власти објаве кнезовима, а ови народу.

Једногласно би закључено, да се у будуће сједнице држе тачно у 8 сахати прије подне т. ј. да у то вријеме почињу.

Примједба. Перовођа свештеничких сједница овог протопрезвитерата П. С. Иванчевић јеромонах није присуствовао овој сједници због порушеног здравља.

Овај записник преписат је по концепту г. пароха П. Варнице — односно самог пресједника.

У ман. Гомоници, мјесеца марта 1894. г.

КРАТАК ОПИС ПРОТОПРЕЗВИТЕРАТА ПЕТРОВАЧКОГ.

(Свршетак).

8. Од Кулен-Вакуфа идући југу уз ријецицу Уну цестом, у прошлој години прављеном, којом би и кола за потребу и ако не би баш угодно било, путовати могла, — долази се за

2 сата на коњу у околицу манастира Рмња, који под парохију Бобољушке за сада спада (по новој организацији парохија Рмањска састојаће се из околице манастирске, Великог и малог Очи-

WWW.UNILIB.RS

јева. Ова су два села за сада под парохијом Басташком, Очигрија, Бобољусака и Цвјетнића великог).

Прије него што пријеђем на опште описивање парохије Бобољушке, не могу а да коју не напоменем о манастиру Рмњу, као старини овијех крајева и то што сам о истом дознао и чути могао, па макар и кратко било.

Манастир Рмањ (кажем баш „Рмањ“ а не другчије, као што му неки више различних имена дају, јер му се ово име од народа свагда чути могло, па и данас се чује а не другчије, те за ово и држим, да је најправилније) лежи на десној обали ријечице Унца т. ј. мало више од увора Унца у Уну, а храм му је св. Никола 6. децембра. Народ се обично овдје састаје осим других празника преко године, о Ваведенију 21. новембра, Баговијестима 25. марта и Цвијетима, те све ове празнике као зборове његове сматра.

Овај је манастир више пута, због немира, опустошен па и спаљиван био; тако је што се памтити моме, два пута подизан. Народни заступник Гавро Вучковић код отоманскога је двора у 1863. год. израдио дозволу да се Манастир поправити и поновити смије. Народ чувши за ову дозволу похита са добровољним прилозима те овај заступник кроз двије године св. обитељ обнови и 1865. год. управ на успеније Богородичино у њојзи буде свршена прва св. литургија која кроз више година свршавана није. Али слава манастира непродуљи више него само и то управ 10 година јер у 1875. кад букну пошљедњи устанак у крајини љутој тад и Манастир несретна судба као и многе друге ерпске цркве снађе, те исти од нечовјечних руку лицем на велуку Госпојину т. ј. 15. августа спаљен буде.

По окупацији опет поправљен и подигнут буде, који на 6. августа т. ј. на рођен-дан Његовог Величанства Фрање Јосифа I. у 1883. освећен буде.

Сад да пређем самом и то кратком опису манастира Рмња.

Он је готово од саме седре озидан а окренут је управо истоку. Његов темељ изгледа управ као крет. Олтар му је полукружан а дугачак 4.75 м., самога полукруга ширина је 3.31 м. а свега пак олтара ширина је 6.93 м. Преграда

која раставља Олтар од цркве зидана је. Овај је зид дебео 0.68 м. На овоме су зиду троје двери. Царске су високе 1.96 м. а широке 0.87 м., сјеверне и јужне, као и царске високе 1.96 м., а широка 0.74 м.

Главна црква дугачка је 5.67 м., широка 6.39 м., а висока 6.42 м.

Пребрата дугачка је 6.39 м., широка 4.35 м. и висока 5.07 м.

Пребрата или боље рећи женска црква од главне била је зидом подијељена. На средини тога зида била су врата висока 2.47 м. а широка 0.92 м. Од ових средњих врата била су на југу као и сјеверу опет по једна врата (ово је изгледало као преграда од олтара). Пошљедња двоја и сад постоје, него је зид ове преграде по средини извађен, те од једног и сад постојећег ступца до другог има просторије 3.17 м. гђе су средња врата била.

На цркви и то са западне стране имају само једна врата која су висока 2.05 м. а широка 1.55 м.

Зид црквени дебео је 0.75 центмет.

На цркви имају два прозора и то више пјевница, како са јужне тако и са сјеверне стране по један! Они су високи по 1.87 цм. а широки по 0.80 цм.

На олтару имају три прозора, и то један је управ истоку на средини полукружног олтара, који је висок 1.55 цм., а широк 0.64 цм.. На раменима олтара имају два прозора и то оба су са источне стране. Они су високи по 0.74 цм. а широки по 0.50 цм.

У пребрата је свод један, а у главној цркви имају четири, а на средини исте подиже се једно округло кубе, које је од прилике високо 5—6 метара. Са крстом пак, који се на истом кубету подиже биће 7—8 мет. висине. Кубе је са лимом покривено, а на њему имају четири прозора, са четири стране свијета по један, који су високи по 1.50 цм., а широки само по 0.25 цм.

Круг олтара покривен је башка и то ниже тако да с поља од земље до покривача има висине 3.80 цм. Олтар односно рамена олтара покривена су опет одвојено те има висине 4.50 цм. Покривач главне цркве узет је од кубета, па околно њега на округлао, те је она до покривача висока 6.73 цм.

Препрата опет покривена је башка и то ниже од главне цркве, те је од земље до покривача висока 3.42 цм.

Од западне је стране зид, на ком су врата, висок до врха ластавице 6.06 цм.

Са западне стране цркве начињен је један велики на квадрат надвод са шимлом покривен, покрај кога је са сјеверне стране звоник од дрвета подигнут.

Више црквених врата узидана је на гвозденој тахти лијепо израђена икона св. Николе, која је висока 1 метар, а широка 0.65 цм.

Код манастира на неколико корачаја са југоисточне стране, озидана је и још са врло малом ствари недовршена кућа, у којој ће свештеник, односно парох парохије Рмањске, становати. Ова кућа је дугачка 13, а широка 7 метара са три собе за становање, кухињом и једном собом за ствари. Уз исту има штала за коња као и подрум у седру под њом усјечен је за оставу ствари.

По окупацији (може бити и прије) манастир је сав закречен, те се сад од слика по зидовима ништа видити не може.

Око манастира нијесам могао наћи никаквих надгробних, а ни других натписа, него на јужној страни више једног гроба има камен, који је горе пиљаст, а ком је спријед и остраг крст у рељефу истесан, а тако исто и са обје побочне стране.

На југо-западној страни, од прилике на 3—4 стотине корачаја од манастира, постоји и дан данашњи доста добро сачувана, а и доста висока једна кула у наокруг озидана, за коју ми ништа не знадоше рећи него једино то, да се и она, као и манастир зове „Рмањ“. До ове кулине близу од западне стране пролази ријечица Уна, у коју мало ниже увире Унац.

Са југоисточне стране манастира пружа се једно доста велико са ситном шумом обрасло брдо, звано „Очигријанско брдо“ (изнад овога пружа се село Очигрије) које другчије зову „Гелије“. На овом брду, рекоше ми, да има знакова да су негда биле зидане куће, а приповиједају, да су оvdје калуђери фактиле становали.

Са сјеверне стране од овог брда, а сјевероисточне од манастира, пружа се још узвишеније друго такођер шумом обрасло брдо звано „Погледало“.

Између ових двају брда изгледа као какав прокоп, куд вода Унац пролази. У овом, као што рекох, прокопу има врело звано „Дрно врело“, за које приповиједају, да су из њега калуђери себи воду на брдо Гелије на чекрк теглили.

Од манастира до воде Унца, који са сјеверне стране истога пролази, — и који ниже од прилике на једно 1000 корачаја у Уну утјече, — нема ни пуних 100 корачаји, те кад се вода пријеђе одмах је једна главичица, за коју приповиједају, да је и на њојзи негда црква, а може бити и што друго било.

Више манастира на брду Погледалу находи се један старински гроб, те за њ' приповиједају, да је у њега чобан укопан, кога је мајстор, не отимично, кад је манастир прављен, убио.

Према Погледалу са сјеверне стране има некаква старинска зидина, која се зове „Градина“, али ми о њојзи ништа приповиједати не умједоше.

Изнад Погледала пружа се село, према планини Осјеченици — Очијево мало, које за сад под парохију Басташку потпада.

Толико о манастиру Рмњу, а сад ћу још напоменути, што народ о постанку његовом приповиједа, т. ј. да изнесем причу, која је готово по цијелој околици добро позната:

У близини утоке ријеке Унца у Уну била је у старо вријеме кућа неког поштеног, побожног и честитог човјека. Он се ожени и са својом женом стече мушко дијете, коме на крштењу нађеде име Никола. Послије рођења Николиног на брзо а по божјој вољи пресели се његова мати у вјечност. Тако Никола остане сирота без матере. Отац му се поново ожени и Никола добије маћеху. Никола је поштовао своју маћеху, као своју рођену матер, јер за другу матер није ни знао. Маћеха је Николу волила, као и свога рођенога сина. Многима је било неправдо то, што је божји благослов владао у кући тој, те непријатељи њихови (као непријатељи) гледаху да облажу и оклеветају Николу код његовог оца и изнесу, да он у срамоти живи са својом маћехом. Премда је Николу његов отац волио, као очи у глави, опет повјерова клеветању својих непријатеља, па је од тада пазио на сваки корак своје жене и свога сина. Никола је чувао благо, а маћеха би му чешће односила јело. Једног дана

учини то, однесе Николи јело, те он кад је са јелом готов био, сјео је пред маћеху и наслонио главу на крило њезино, да га побиште по глави. Отац Николин, видећи то, помисли, да се они милују, што неби смјело бити, повјерује клеветању непријатеља својих и ту на мјесту убије свога сина. Николу ту укопају. Кад је било у сред зиме никне на Николином гробу лијеп цвијет. Чобан, који је туда најавио козе, види тај цвијет, убере га па метне у рукавицу и понесе кући, да га покаже, као чудо. Кад је било у вече, а цвијета у рукавици нема. Сјутра дан опет најави козе куд и јуче, кад опет онако исто лијеп цвијет на гробу. Он га убере и у фишек метне. У вече код куће хтједне га показати, али цвијету ни трага у фишеку. Сјутра дан опет нађе цвијет и по трећи пут на гробу. Убере га и по трећи пут, метне га у ћурлику (свиралу) па је са обје стране добро зачепи. Кад у вече а цвијета опет нема. Сјутра дан оде више људи са чобаном, да виде је ли то истина. И збиља нађу цвијет на Николином гробу, а на стабљини виде три кољенца, како је три пута убран цвијет. Они то узму као божје предказаније, да је ту свето мјесто и договоре се, па ту начине манастир, у коме ће се орити пјесма у славу Бога истинога. Манастиру даду име св. Никола, по имену чобанина, који је ту праведно погинуо и закопан.

Од манастира Рмња идући према југоистоку 1½ сат долази се у село Бобољуске, по коме се ова парохија Бобољушком зове, а то је ваљда због тога, што су овдје свештеници од више времена становали, а и родом су одавде били, као што је и садашњи парох. Ову парохију Бобољушку за сада сачињавају села: Бобољусци, Цветнић велики, Цвјетнић мали, Очигрије и околица манастира Рмња.

Ова парохија броји 217 кућа, са 1479 душа.

У цијелој овој парохији живе Срби православне вјере, међу којима има 8 кућа у 1879 г. из Лике насељених, који су као и староејединци исте вјере.

а) Бобољусци село са 102 куће и 635 душа.

Овдје је кућа дотичног свештеника.

б) Од Бобољусака пошавши југу за 1 сат хода, а од манастира Рмња преко села Очигрија 2 сата, долази се у село Цвјетнић велики, који броји 62 куће са 415 душа.

У Цвјетнићу великом била је негда црква, али се не може памтити кад, која је тако засута била, да је као каква громила изгледала. За ово се мјесто држало и говорило само то, да је ту црква била. Исто мјесто звао је народ „Црквином“, али је то тако све до окупације остало, дочим није слободно било ни старе откопавати ни нове подизати цркве. Послије повратка народа по прошлом устанку на своја згаришта те кад окупи слободе под окриљем Његовог Величанства премилостивог нашег монарха Фрање Јосифа I. парохијани Бобољушки откопају зидину, гдје нађу зид преко 2 метра висок. Зидина је била широка 6, а дугачка са олтаром и звоником 16 метара.

Дотични парохијани уз припомоћ 200 фор. од високе земаљске владе у Сарајеву, у 1888. години средњи зид од црквине прошире, а олтар и задњи крај цркве, т. ј. под звоником остане ширине исте као што је и био, у висину подигну и покрију, те тако је сад црква дугачка 13, широка 6, а висока 5 метара. Олтар јој је дугачак 3 метра. Звоник јој је на стражњем крају издан, на коме је већ једно звоно смјештено, а и друго је, као што ми рекосе, већ наручено.

Црква још освјештана није, него се на освећеном св. антимињсу свршава св. литурђија, а храм јој је намијењен св. Христово Преображеније, јер се је народ овдје и прије на исти дан састајао и божанствена литурђија свршавала се.

в) Мали Цвјетнић пружа се уз Велики са јужне стране, које има 29 кућа са 246 душа.

г) Од Цвјетнића великог пошавши сјеверо-западној страни на 1 сат, или од манастира јужној страни такође 1 сат хода уз границу Босне и Лике пружа се село Очигрије које броји 24 куће и 183 душе.

Од села Очигрија идући уз ријеку Уну има мјесто гдје се из Лике у Босну прелази које се зове „Царев брод“. У овом мјесту прије двије године нађена је једна зидина, за коју се држи да је црква била. Овдје је извађено више кола све тесане седре и нађена је једна тесана од меког камена плоча у четврт за коју држе да је негда трапеза била али се од овог свега не може ништа још знати нити се позитивно закључити може да је ово црквина.

9) Парохија Осредачко-Трубарска. Прије су ово биле двије парохије пак су у 1886. год. у

једну спојене. Сад се састоје из села: Трубара, Осредака, Беглука и Тишковца (по новој организацији ово ће бити парохија Трубарска и састојаће се из села: Трубара, Осредака, Беглука, Тишковца и Цвјетнића малог). Она броји сад 194 куће са 1563 душе.

У овој парохији живе све Срби православне вјере а досељеника нема.

а) Трубар, (ово се село дијели опет на сеоца: Трубар, Долове, Ваган и Вучијак), има 98 кућа и 720 душа.

У Трубару готово на средини овог села има једна главица звана „Џидовина“ на којој се још од кад се памтити може, налазило се руком људском прерађена и усађена 2 камена као ступци (може бити да је био још и трећи), на које је метата софра или друго што згодно, те се је ту св. божествена литурђија свршавала. Ово је у мјесто цркве за отоманске власти служило. Још од памтивијека, као и сад на овом мјесту обдржаван је и годишњи сајам на Рождество Богородичино т. ј. 8. септембра, којом приликом готово из цијелог котара Петровачког, особито Испоставе Уначке и Граховске, па и из сусједне Лике народ се састаје.

У прошлој 1892. год. на Џидовини положен је темељ новој парохијалној цркви, која се трудом народа и уз припомоћ Високе Земаљске Владе гради по плану, но још довршена није.

У Трубару више кућа Поповића (усопшег попа Петра Поповића прозваног Здјелара) има једна стара зидина коју црквином народ назива, код које се народ прије прошлог устанка на богослужење састајао. Код ове зидине има камена отесаног доста, који су сељани били намјерили да при зидању садашње нове цркве употребе, али им се трефило много ближе добра камена и на згоднијем мјесту за привожење, па је тако овај не дирнут остао.

б) Осредци су село пошавши од Трубарске цркве западу на 1 добар сат хода са 41 кућу и 442 душе.

На Осредцима на једном брежуљку званом „Вукелића главица“ још прије окупације, а и послје док се парохије ове сјединиле нијесу, свршавана је св. литурђија. Мисли се а и народ говори да је и овдје негда црква била, али се од тога још ништа поузданог незна.

в) Од Трубара идући западу преко Осредака 2 сата (може бити и што више) уз границу сусједне нам Лике, уз воду Уну, пружио се село Беглуци са 45 кућа и 336 душа.

У овом селу приповиједали су ми да је нађена једна рушевина али се још ништа о њојзи незна, нити се може знати да је ту црква била или не.

г) Од Трубара идући југу за једно 2 сата хода настаје село Тишковац и то уз границу Личку, пак се пружа све до заједничке међе Личко-Босанске и Далматинске, која се тромеђом зове и до које се кроз Црни поток, гдје је усташки логор у прошлом устанку био — доћи може.

Тишковац село има што под котар Љевански спада, а ово је Тишковац што котару Петровачком припада, кога има 30 кућа, али од ово кућа послужује парох Петко — тишковачки 20 кућа те парох трубарски Тишковца служи само 10 кућа са 65 душа.

10. Из Трубара пошавши сјеверо-источно преко лијепог сјенокоса „Рњаци“ за 2 сата хода на извору ријечице Басташице, која послје врло кратког тока свога (ни потпун километар), губи своје име утичући у ријеку Унац, лежи село Бастаси, које је од поменуте ријечице и своје име добило.

Басташка парохија састоји се из села: Бастаса, Великог и Малог Очијева (по организацији саставни дијелови ове парохије биће: Бастаси, Горње Врточе и Доње Врточе).

У овој парохији живе Срби православне вјере, међу којима има 7 кућа у 1880. и 1881. год. из Лике насељених, који су као и старосједиоци православне вјере.

Парохија Басташка има 196 кућа са 1617 душа.

а) Бастаси село броји 132 куће и 1115 душа.

Послје окупације оплетена је овдје црква од шепера (плетара) тако, да је сад у врло хрђавом стању. Уз исту подигнут је звоник од дрвета на коме стоје два мала, али сасвим према величини јасна звона.

У Бастасима смјештена је и котарска испостава за Унац.

Народ намјерава правити овдје цркву од тврдог материјала, али почем ће по организацији Очијево велико, као и Очијево мало припасти

парохији манастира Рмња, а Горње и Доње Врточе сјединити се са Бастасима и са њима једну парохију сачињавати, то се очекује и са прављењем цркве проглашење организације, а при тому очекује се и ријешење гдје ће и котарска испостава за Унац бити т. ј. ако ова у Бастасима остане, онда би се овдје и парохијална црква са парохијалним станом правити имала, а ако испостава у Горње Врточе пренешена буде, онда у овом случају како црква парохијална тако и дом за пароха у истом мјесту односно на мјесту „Спасовини“ имала би се правити. У Бастасима пак у пошљедњем случају начињена би била само једна капела.

б) Идући од Бастаса низ ријеку Унац 3 сата пружа се испод планине Осјеченице више манастира Рмња село Мало Очијево које броји 30 кућа са 213 душа.

в) Одмах уз мало Очијево пружа се друго село које се зове Велико Очијево са 36 кућа и 289 душа.

У свој парохији Басташкој од старина ништа сазнати могао нисам.

11. Из Бастаса идући истоку према извору ријечице Унца доћићеш само за $\frac{1}{4}$ сата у парохију сусједну — Горње Врточе.

Ову парохију сачињавају села Горње и Доње Врточе. Иста броји 175 кућа и 1365 становника међу којима има 8 кућа из Далмације и Лике у 1880. год. насељених. Они су, као и старосједиоци православне вјере. (По новој организацији ова ће се парохија, или Басташка укинути, те ће се у једну спојити, па који назив остао из села: Бастаса, Горњег и Доњег Врточа).

а) Горње Врточе има 97 кућа са 735 душа.

Парохијалне цркве у овој парохији нема, него је од дрвета подигнута (изнутра још недовршена) једна зграда на једној, мало узвишеној главици — односно равници, која се зове „Спасовина“. Ово је име добило ваљда отуда, што се је овдје још од вајкада па и сад држао и држи сајам (збор) на Спасов дан. На овај дан не само што народ на богомољу долази, него се овдје тај дан и трговина води, особито са вуном, ако се мало касније Спасов дан трефи. Овдје не само да на овај збор долазе дотични парохијани, него буде народа из цијелог котара Петровачког, а и из Љеванског и Гламачког, па још долазе из Далмације и Лике.

б) Врточе Доње пружило се између Бастаса и Горњег Врточа са 78 кућа и 630 душа.

У овом селу, на једном узвишеном брежуљку (14 метара високу), нађена је једна рушевина црквена од камена, коју народ „црквином“ зове. Црквина ова са олтаром дугачка је $11\frac{1}{2}$ м. а широка 5 метара. Зид јој је дебео 1 метар.

Старији људи приповиједају да се је и овдје народ састајао на св. богослужење, али се је ово још одавна напустило, ваљда због тога, што је спасовина близу.

Црквина има свој полукружни олтар управо истоку окренут по чему се и може судити да је православна црква била, а да опет није ово римска грађевина, као што неки мисле, може се судити по томе што у овом зиду нема, као што се обично у римским грађевинама находи, цигле са кречом. На плочи једној има крст без сваког натписа.

Некаквих старих новаца налазили су одавњи сељани, које су и предавали г. Топићу управитељу Испостава у Бастасима, а овај опет госп. Радимском.

Један од сељана доњо-Врточких казује да ови новци нијесу баш на поменутој црквини нађени него по околним њивама, а што су рекли, да су баш на црквини нађени, учинили су због тога само да би исте што боље продати могли.

12. Трнинића бријег (парохија) лежи источно од парохије Горњо-Врточке и међи са њоме, а од истока опет међи са парохијом — под протопрезвитератом Гламачким — Видово село.

Парохију ову сачињавају села: Трнинића бријег, Дрвар и Шиповљани. (Она ће и по организацији остати у цјелости, као и сад т. ј. нити ће јој се које село додати нити одузети нити пак измјенити). Ова парохија има 212 кућа и 1511 душа.

У свој парохији овој живе Срби православне вјере.

а) Трнинића бријег (село) броји 62 куће са 454 душе међу којима има 7 кућа из Далмације и Лике по окупацији насељених, но они су као и старосједиоци — православне вјере. Овдје је стан дотичнога пароха.

б) Од Трнинића бријега, пошавши западу за $\frac{1}{4}$ сахата, настаје село Дрвар са 71 кућу и

558 душа, међу којима има 9 кућа из Лике и Далмације по окупацији насељених, те су ови, као и старосједиоци једне вјере.

У Дрвару, покрај воде Дрваре има старинско гробље са великим плочама и кретовима, али нигдје и на ничем старинског никаква натписа наћи се не може. Више овога гробља на једном мало узвишеном, по врху равном, брежуљку са-сјечена је једна од дрвета капела али изнутрица, цркви потребита, учињена није.

в) Од Трнинића бријега, односно пароховог стана истоку за $\frac{1}{4}$ сата хода долази се у село Шиповљане које има 79 кућа 499 душа. Међу овима налази се 10 кућа што из Лике што из Далмације досељених по окупацији, али су и они вјере исте као и старосједиоци т. ј. српско-православне.

Од пароховог стана на источној страни за $\frac{1}{2}$ сата хода т. ј. на граници ове парохије и Видова села (котара Гламочког) под старинским градом Висућем (види опширније Источник бр. 4. 1888. год.) у поменутом селу Шиповљанима на мјесту за које се приповиједа да је старински манастир био уз воду Унац, подигнута је једна од дрвета капела споља и изнутра набачена, тако да изгледа, као да је зидана. Она је без олтар дугачка $8\frac{1}{2}$ а широка $5\frac{1}{2}$ метара, висока је пак $2\frac{1}{2}$ метра.

Још и сад овдје на једној плочи види се натпис који се прочитати неможе нити се протим папиром скинути може.

Пошљедње поменуте три парохије т. ј. Басташка, Горњо-Врточка и Трнинића бријега

заједно зову се Унац, а биће због тога што све три управо по средини пресијеца, вода петога имена, Унац, који увире као што сам већ напоменуо у Уну код манастира Рмња.

Из Унца односно из парохије Трнинића бријега преко планине Црвљивице пак онда преко села Колунића и то све сјеверу долази се за 3 сата у Петровац, од кога је преко поменутог села до на врх планине Црвљивице цеста (пут) у прошлој години учињена, те се је надати да ће се ова што прије преко Унца и Грахова са Далмацијом саставити што је народу овдашњем одвећ нужно.

Ово је врло кратак и летимичан преглед овог протопрезвитерата, у колико се тиче његових старина. И ово што је казано, већим се дијелом оснива на народном предању. Традицији народној може се вјеровати у неколико за богомоље, јер се на тим мјестима од памтивијека скупљали зборови и служена св. служба божија. Данашњи остатци осталих старина, увјеравају те о својој великој старости и опомињу те на прошлост Крајине. Многе од ових старина, кад би се стручно истражиле, послужиле би у многоме историји ових крајева.

По статистици државној од 1885. год. у котару Петровачком има: 18247 православних, 4997 мухамеданаца, 503 римокатолика и 2 ине вјере. Сад православних односно у 1892. год. има 21734.

У *Петровцу*, новембра 1893.

Надзиратељ протопрезв.

К. Новаковић,
парох.

РАЗНО.

Триста годишњи спомен спалења моштију светог Саве. Једни наши историчари тврде и доказују да је 27. априла ове године навршило се равно 300 година од дана спалења моштију светог Саве, јер веле да је тијело св. Саве спалењено 1594. године, а други опет кажу да се 300 година навршује 27. априла идуће године, јер тврде да је спалење извршено 1595. године. И усљед тога тристо-годишњи спомен није свуда ове године прослављен.

Ново стање мирског православног свештенства у Румунији. Прошле 1893. године, 29. маја, обнародован је и краљевским указом потврђен нови положај мирског свештенства у краљевини Румунији. Од 1. априла 1894. г. ступа у живот то ново стање, и одмјењује стари, бесправни положај свештенства, за који је црквена власт више пута молила код владе да се то стање измени и поправи. И сада, усљед молбе свијех (16) румунских јерарха, влада је румунска обра-

тила пажњу праведним захтјевима румунске цркве, те је предложила на одобрење сената и сабора и на краљевско утврђење то ново стање свештенства у Румунији.

Ново уређење састоји се из четири главе, и на крају су додата „привремена распоређења“.

У првој глави говори се о „парохијама и парохијалном клиру“. Број парохија у цијелој земљи биће 297 варошких и 2734 сеонских. Но број тај може се доцније повећати или у опште измијенити по споразуму светог синода и протим краљевским указом, али при тој измјени била би као норма за селске парохије *оштинка*, а за варошке цифра 400 домова. Но како у Румунији у садашње вријеме има много више цркви, него што је у новом уређењу означено, то ново уређење дијели цркве на парохијалне и „приписне“ (филијалне), те пошљедње приписује првима, са једним парохијским клиром, који је обавезан по реду у свакој цркви те парохије богослужење вршити. У свакој парохији поставља се 1 свештеник и 2 пјевача, а при варошким црквама и један „пономар“, (црквењак). Ђакон у варошима један, и то само при главној цркви.

При архијерејском двору, гдје су митрополити (2) постављају се по 4 свештеника и по 4 ђакона, а при епископима по 3 свештеника и по 2 ђакона. А ако који од монаха жели да узме свештеничко или ђаконско мјесто при архијереју, то мора имати прописану научну спрему.

При женским манастирима могу бити 2 до 4 свештеника и 1 ђакон.

Што се тиче мушких манастира, то број јеромонаха неодређује се новим уређењем јер они не добијају плате, а осим тога они немогу бити ни настојатељи парохијалних цркви, као што је то до сада могло бити.

Па како сада има у Румунији много више свештеника, него по новом уређењу парохија (више за 2000), а и нови свештенички кандидата близу 2000 (за Румунију од 6 милијуна душа!) то ново уређење унапријед одређује неке мјере ради установљења потребне норме за свештеничка мјеста, остављајући многе сувишне свештенике при црквама парохијалним или филијалним, са звањем „*свръхштитивухъ*“ (прекобројних, сувишних),

забрањујући нове кандидате производити за свештенике противно потребама постојећих закона и црквено-грађанских правила.

У свакој парохији ради управљања црквеним дјелима уређује се „попечитељство“ (црквени одбор), који се састоји од свештеника — настојатеља и још двојице чланова. Од те двојице чланова, једнога бира парохија, на 5 година, а другога, (ако је сеонска парохија), именује окружни управитељ, или (ако је варошка), варошки главар.

Па како друга глава (о дужностима и обавезама парохијског клира) и четврта (о парохијама) стоје у свези са садржином треће главе (о семинаријама), то ћемо ми овдје најприје рећи о особеностима ове пошљедње главе.

Да се добије свештеничко и ђаконско мјесто у варошима кандидат мора имати учени степен лицејиста, или доктора кога било православног богословског факултета. А у селским парохијама могу бити свештеници, који су свршили курс осмогодишње духовне семинарије. Изузетак се чини само за Добручу, гдје за свештеника може бити рукоположен, који је свршио само четири — годишњу семинарију, али увијек са тим условом да неможе прелазити на парохије са лијеве стране Дунава.

И тако по новом уређењу — у Румунији је установљен тип осмюкласне семинарије, која се дијели на двије — нижу (прве четири класе у Роману и Арчесу) и вишу (у Букурешту гдје постоји и још једна осмюкласна „Нифонтовскаја“ семинарија, која се из приватних ерестава издржава, и у Јашу).

У нижу ступају они, који су изучили (у варошима четири годишњу, а у селима шестогодишњу) основну школу.

У току цијелог семинарског курса ученици, како штпендисте, тако и плаћајући (приватисте) живе у општем жићу, (интернату — конвикту) и изучавају ове предмете: свето писмо, свештену историју, богословље — основно, догматично, морално, обличително, пастирско; црквено право, општу и румунску црквену историју, литургику, црквени устав, омилитику и историју проговједништва, патрологију и духовну литературу, православно исповједање (Петра Могиле), филозофију са историјом филозофије, педагогику са дидак-

тиком, методика са историјом педагогије, општу и румунску грађанску историју, општу и румунску географију, језике — румунски и његову књижевност са историјом опште и румунске литературе, грчки, латински, француски, њемачки, јеврејски; аритметику, алгебру, геометрију, тригонометрију, психологију, физику, хемију, зоологију, ботанику, минералогiju, геологију, космографију, агрономију, воћарство, сточарство, популарну и ветеринарну медицину, са кратким знањем из фармакологије (апотекарства), државно (административно) право, црквено пјеније и музику, краснорис, писање, цртање, рукодјелство, гимнастику са гимнастичким играма и хигијену.

Но та множина и претрпаност предмета мора се спроводити или скраћењем појединих наука, или површним изучавањем опширне енциклопедије у току осмогодишњег курса. И који потпуно сврше осмогодишњу семинарију — то који су бољи без испита, и по жељи, ступају на богословски факултет букурештског универзитета, а остали не добијају других права, осим свештенство у селским парохијама и учитељствовање у селским народним школама.

За ректора семинарије може постављен бити протојереј, архимандрит и викарни архијереј, који има учени степ лицејисте, или доктора богословије ма кога православног богословског факултета. Но овај пошљедни услов ступа у кријепост на 5 година послје уведења овог новог уређења.

Парохијални свештеник по новом уређењу обавезан је обављати чинодјјества редом у свима црквама своје парохије, и при том сиромашним парохијанима бесплатно. Тако исто парохијални свештеници дужни су бесплатно предавати вјеронауку у државним школама, ако то буде од министра просвјете наређено. Но у накнаду тога свештеници осим „прихода од епитрахила“ по установљеној такси (од куда свештеници добијају $\frac{3}{4}$ а пјевачи црквени и „пономари“ $\frac{1}{4}$) добијају још и одређену плату.

Кад се достигне 70 година старости, то и свештеници и ђакони подједнако добијају пензију.

У варошким парохијама сваки свештеник добија мјесечно 200 форинти (ако је лицејиста или доктор богословије), или 100 фор. (ако је свршио осмогодишњу семинарију), или најпослије

60 форинти (ако је свршио само четиригодишњу семинарију). Сврхштатни свештеници са вишим образовањем добијају 150 форинти, са осмогодишњом семинаријом 80 форинти, а који немају ни тога образовања 40 форинти. У варошким парохијама и ђакони примају плату равну са свештеницима, ако су само равни и у образовању. Црквени пјевачи у варошима добијају по 50 форинти, а пономар (црквењак) 40 форинти.

У сеоским парохијама свештеник добија 80 фор. мјесечно, ако има осмогодишњу семинарију, 50 фор. ако има четиригодишњу, и 35 ф. ако је сврхштатни. Пјевачи црквени добијају по 11 фор. мјесечно.

У парохијама, гдје нема црквене земље (које за једну парохију треба 8 до 17 јутара) и сврхштатни свештеници добијају 25 % као додатак својој плаћи.

Свештеници и ђакони при архијерејима добијају плаћу једнаку са варошким свештеницима, са додатком награде 30 %.

Најпослије протојереј, који најмање мора имати осмогодишњу семинарију) добија 300 форинти мјесечне плате. Окружног проту одређује епархијални архијереј уз пристанак министра просвјете и утврђује се са краљевским указом.

Цркве, које су признате као историјски споменици, падају на државно издржавање. Цркве које располажу са довољним сопственим иметком, издржавају се саме.

Цио клир, па и пјевачи црквени ослобођени су од селске — полицијске страже и кулука на путовима.

Из „Црквоког Вјестника“.

Митрополија Рашко-призренска. „Црквена Истина“ вјесник васељенске патријаршије у Цариграду, у 2. броју од 14. марта ове године доноси слиједеће: „У прошли вторник по закључку синодалне сједнице Свјатјејши Синод издао је одлуку, да она мјеста, која су до сада припадала Богоспасајемој епархији Херцеговачкој, а изван су Аустро-Угарске окупације, као Шлевље (Таслица), Пријепоље и још неке друге варошице, црквеним путем припоје се у сусједну епархију Рашкопризренску, о чему ће се на скоро и синодална повеља издати“.

В. Н.

Божићњи дар. Турска влада у Цариграду послала је васељенском патријарху, приликом зимунских Божићњих празника, као Божићњи дар 75.000 гроша, које ће се потрошити на нужде и потребе патријаршије.

Нов ректор богословије. Ректор новоотворене богословске школе у Јерусалиму архијакон Фотије умро је у децембру прошле године, те је сада на његово мјесто одређен јерођакон Герман Васиљакис, професор са богословске школе на Халки. Нови ректор врло је учен богослов, а више образовање добио је у Европи и одликује се великом краснорјечивошћу.

„Цр. Вјес.“

Узорит свештеник. „Ви јесте свијет мира“ вели Христос Спаситељ. Ова божанска изрека односи се на Христове апостоле и њихове пријамнике — свештенике. И заиста свештеник је кадар учинити много добра народу своме. А такви је вриједни прото сјенички пречасни госп. Василије Церовић, који многим свештеницима за углед и примјер служити може.

Овај ваљани српски свештеник отворио је прије двије године српску основну школу у својој парохији, у селу Лопижама, коју ове године 52 ученика уредно похађају.

И нијесам се преварио, ако речем, да у цијелом косовском вилајету ова српска школа има највећи број ђака.

Па за то не могу а да преко цијењеног „Источника“ госп. проту Василију из дубине срца и душе не речем: Живио вриједни српски свештениче на понос и дику роду српскоме!

Српчићи, око којих се ти тако очински заузимаш, да им умне очи отвориш, спомињаће те вјечно!

Један учитељ

из новопазарског санџака.

Нов владика. Као што „Српски Сион“ доноси, посвећен је на Ђурђев-дан ове год. епископ бачки, високопреосвештени господин *Герман Опачић*. Посвећење су извршили: Његова светост преузвишени патријарх Георгије и Високопреосвештена г. г. епископи: Никанор темишварски и Михајило горњо-карловачки.

Одликовање. Пречасни господин *Лазар Богдановић*, парох вараждински, а вриједни сарадник

„Босанско-Херцеговачког Источника“, као и других наших црквених листова, одликован је од свога архијереја, високопреосвештеног г. Мирона Николића, епископа пакрачког, *црвеним појасом*. Честитајући му ово одликовање желимо му и већег унапређења.

Храмовска слава и школска забава у Чечави, протопрезвитерат тешањски, на Малу Госпојину 8. септембра 1893.

На малу Госпојину 8. септембра 1893., приредила је ерско-православна црквено-школска општина — уз добровољно судјеловање дичне тешањске омладине и чечавске — забаву, у корист оснивања фонда за сиромашну основну српску школу у селу Чечави.

Истог дана слави наша света православна црква у Чечави, своју годишњу Храмовску славу: Рождество свете Богородице. Тога дана била је двострука свечаност. У очи тог свечаног празника обавише вечерњу са бденијем два свештеника, а тако исто сутра дан и јутрењу, коју је служио пречасни г. прото хаџи Теодор Илић из Тешња, са часним госп. Костом Анђелићем парохом из Церовице. Службу божију одговарала је омладина тешањска, под хоровођством хвале вриједног учитеља г. Алексе Чавића из Тешња. Омладина је појала тако складно и умилно, да су многи од побожних слушалаца сузу радосницу испустили. На причасној држао је научно-популаран говор пречасни госп. прото хаџи Теодор Илић. Народа је пуна црква била, а колико га је било на пољу изван цркве, управ да је десет пута већа црква била, опет сав народ не би могао стати у њу. Послије молитве народ је посједао за софре обједовати и веселити се. Иза обједа настало је опште народно весеље. И овога пута ваљана омладина засвједочава, да је и у весељу, као и у другим корисним приликама прва! Весела млађарија похватала се у братско коло, те се то народно весеље, управ до пред тамну ноћ разлијегало — по цијелој околици.

Пригодом ове свечаности, присуствовао је поглавити г. Б. Христовић, кот. престојник из Тешња, и члан конзисторије г. Ђ. Петровић, прото. Сви отмјенији гости били су на ручку а и на вечери код куће мјесног пароха, близу цркве. Том приликом пало је више искрених

wwwздравница, које су са дуготрајним „многаја лета“ бурно пропраћене.

Забава се је жељно очекивала, те у том радосном очекивању приспео је и осми час у вече. Сјеница, под којом се забава обдржавала, брижљиво је украшена зеленилом, те је убава позорница изгледала, као да је „у сред горе Урвине планине, гдје је Марко живот промијенио“.

Увод забаве отпочела су школска дјеца из Чечаве, са тропаром празнику; иза тога на опште задовољство декламовала су школска дјеца неколико лијепих пјесама српских. При декламовању најбоље се показао и тоном и тахтом Душан Кострешевећ ученик III. разреда, декламујући ону лијепу пјесму „На врачару“. Дуготрајно одобравање, изазвало је тог вриједног ученика поново на позорницу.

По свршетку првог дијела у распореду, био је омањи одмор. Сваки је љубопитљиво очекивао други дио забаве, јер у другом дијелу представљао се веома тежак комад „Сан Краљевића Марка“ алегорија од Јована Ст. Поповића. Ово, вазда радо виђено дјело, представљала је омладина тешањска и чечавска. Сваки члан од присутне публике, био је угодно изненађен и задовољан са свима представљачима и представљачицама. Ко би се могао надати, да се тако тешко дјело може извести и у селу Чечави — али „Прегасу Бог даје махове!“ Хвала буди родољубивој тешањској омладини, која не пожали труда, већ се у потпуном смислу одазва племенитом српском дјелу. Да напоменем ко се је у овом позоришном дјелу најбоље показао са својом улогом. Ако хоћу да будем непристрасан рећи ћу: Сви су дилетанти потпуно схватили своје улоге, те се ни једном ово ил' оно замјерити не може. Све је ишло као што треба! Но ипак канда је најбоље одговорила својој задаћи као „Вила“, гђца Христина Бајићева из Тешња. Ова дична Сркињица заиста је својом појавом, глумачким држањем, радњама и говором очарала публику. Живила! Такођер и Србин Ђорђе Станковић на највеће задовољство одиграо је Марка Краљевића. Са достојанственим говором, историчким дијелом, сабљом и буздованом учинио је најпријатнији утисак на многобројну публику. Он је заиста показао, шта се може трудом и пожртвовањем постигнути, јер он није жалио труда,

па за то је био у стању показати да може похвално одиграти и најтеже улоге. Живио!

И ако је много сељана било на забави, опет би их много више било, да овај дан не бијаше храм црквени, те је сваки имао код своје куће гостију из удаљенијих села.

Онај народ, који се са страхопоштовањем и са најмилијим чувством сјећа великана својих, достојан је сретније будућности!...

Овом приликом сматрам за угодну дужност најтоплије се захвалити г. Алекси Чавићу учитељу из Тешња, који је највише допринио да престава што сјајније изведена буде. Не мања хвала и госп. Ђорђу Лемешеву, трговцу из Тешња, који се цијелог дана и вечери трудио, да што више прилога сабере овој сиромашној школи. Искрена хвала и свима присутним гостима, као и онима, који се не моглоше особно овдје видјети, већ своје добровољне прилоге послаше приређивачком одбору. И најпослије братска хвала сваком оном, који је — било морално, било материјално — допринио, да ова свечаност што сјајније и величанственије испане на част и понос српског рода!...

А сад сво вјечне успомене ради, износим на видно мјесто имена свију поштованих дароватеља, који овој школи тога дана прилог дадоше или са стране послаше.

Г. г. Јово Марковић, трговац из Прњавора 30 фор. По 2 фор.: пречасни г. Ђорђе Петровић, прото из Сарајева, преч. г. Х. Т. Илић, прото из Тешња, Поглавити. г. Б. Христофовић престојник из Тешња, Коста Анђелић свјештеник из Церовице, Јеврем Станковић свјештеник чечавски, Ђорђе Пружановић трг. из Тешња, Феликс Грил Шулиц надлугор из Прњавора, Максим Гачић лугар из Чечаве, Ристо Мајсторовић лугар. По 1 фор.: г. г. Новак из Тешња. Милан Грубић, канцлијист Тешањ, Митар Благојевић трг., Ристо Божић трг. Милан Танасић трг. Нићифор Дучић трг. сви из Тешња, Милош Антонић из Прњавора, Никола Ерловић писар, Иван Јањеш писар, из Чавке, Тодор Јањић, Јосиф Сарић, Јован Арлук из Станара, Игњо Јеросилић из Јасенове, Перо Купрешек Витковци, Сава Јорговић из Врела, Пенца Њењић из Шибова, Кршо Цвијић Јово Попадић из Прибинића, Никола Спасоје-

вић, Лука Душанић, Гавро Крунић сви из Прибинића, Никола Милић, Алекса Костреш, Васкрија Пољанац, Паво Ковач, Тешан Вучић, сви из Шњеготине. Тодор Станојевић, Гојо Ђекић, Пета Станојевић, Јеврем Станојевић, Јевто Гачић, Милић Петковић, Јаћим Пешић сви из Чечаве. Цвијо Летић из Шњеготине. По 50 новч. Алекса Павловић, Марко Јанковић, Пејо Јанковић, Илија Стјепановић, сви из Шњеготине. Косто Куртиновић, Недо Ђекановић, Марко Микановић, Лука Гачић, Шпиро Шоромас, Аћим Мецић сви из Чечаве. Симо Зељић из Церовице Станко Билут из Радње, Јово Савић из Станара Тодор Вуковић, Јефто Софрић сви из Осовице. Ристо Тодоровић, из Бобара, Алекса Јоцић из Прибинића, Илија Гверо из Тешња, Јаков Ковачевић из Остружње. По 40 новч. Тешо Зеленковић, кнез из Радње, Петар Илић, Петар Милојевић, сви из Церовице. Недо Марковић, Марко Томић, из Чечаве, По 20 новч.: Гавро Трњанац, Симо Девић из Станара, Петар Ђућић из Ђућа, Јосиф Вуковић из Церовице, Васо Вуковић, Васкрија Ђекић, Станко Гачић Јелесија Мићић, Глишо Василић, сви из Чечаве. По 10 новч. Јован Станојевић, Игњо Валић из Чечаве, Симо Девић, Гавро Дењиз, Ђујо Ђукић сви из ставара. Петар Грозданић, Тодо Ђућић сви из Кулаша.

Добровољних прилога и од улазница пало је свега 191 ф. 32 н.; кад се одбије расход 78 ф. 10 н. остаје чиста прихода 113. форинти и 22 новчића.

У Чечави 26. октобра 1893.

Ј. Станковић,

свештеник.

Јавна захвала. Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, благоизволила је прошле године издати 3.192 фор. а. вр., те је с тим новцем у селу Томини (протопрезвитерат Сански Мост) подигнут парохијални дом 12 мет. дужине и 10.50 м. ширине, који је у октобру прошле године и довршен.

Поред тога Висока влада подарила је у прошлој години и цркви у селу Томини 1 еванђеље, 1 апостол, и 1 обтоих.

У име цркве и парохије ми се Високој земаљској влади за учињену милост и поклон најтоплије захваљујемо.

У селу Томини, 20. марта 1894.

Цвјетко И. Шпирић,
свештеник.

Црквени одборници:

**Никола Чуковић, Миле Радонић, Стојан Радо-
савчевић, Спасоје Јојић и Стеван Дмитривић.**

Јавна благодарност. Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину благоизволила је нашој ерско-православној цркви у Међувођу најмилијеве подарити слиједеће утвари:

- 2 стихара,
- 2 пара нарукавица,
- 2 појаса,
- 2 фелона,
- 2 епитрахиља,
- 2 велика пред-дверна чирака,
- 2 чирака на часну трапезу,
- 2 тросвјетна чирака на часну трапезу,
- 1 путир,
- 2 дијекоса,
- 2 звјездце,
- 1 копље,
- 1 кашичицу за причешћивање,
- 1 дарохранилницу,
- 1 полијелеј,
- 1 кадионицу,
- 1 велико кандило,
- 1 псалтир,
- 1 триод песни,
- 1 триод цвјетни (пентикостар), и
- 1 антологион.

Од стране одбора и свију парохијана ерско-православне цркве — храма Рождества пресвете Богородице — у селу Међувођу, овијем се Високој Земаљској Влади изриче најтоплија и највећа благодарност на овоме великом и милостивом дару.

У Доњем Јеловцу, 1. априла 1894.

За одбор ерско-православне цркве у Међувођу:

Јосиф Ракић,
парох.

КЊИЖЕВНЕ ВИЈЕСТИ.

Шематизам православне епархије далматинске и истријске за годину 1894. — Задар, печатња Шпира Антале 1894. — Има 57 страна. Из статистичког прегледа у овом Шематизму на страни 45, види се, да је на крају прошле године у далматинско-истријској епархији било: манастира 3, протопезвитерата 5, парохија 53, капеланија 3, црква 79, домова 10068, душа 72152; презвитера: чина монашког 22, свјетовног 47; родило се: законитих мушких 1397, женских 1301, незаконитих мушких 82, женских 82; вјенчало се: првобрачних 477, другобрачних 115; умрло мушких 762, женских 743; прешло у православну вјеру мушких 4, женских 29, из православне вјере мушких 3, женских 16.

Шематизам православне епархије боко-которске, дубровачке и спичанске за годину 1894. — у Дубровнику, „Српска дубровачка штампарија“ А. Пасарића. Страна 50. Из овог шематизма види се да је свршетком 1893. године у овој епархији било: манастира 8, протопрезвитерата 4, парохија 44, капеланија 6, црква 206, домова 5255, душа 27413, свештеника: чина монашког 10, свјетовног 42, дјаконa 2; родило се: законитих мушких 354, женских 368, незаконитих мушких 20, женских 16; вјенчало се: првобрачних 123, другобрачних 30, смјешаних 5; умрло: мушких 262, женских 261. Приправљало се за свештенички чин 16. Број катихумена по средњим и основним школама 1882. Прешло у православље 1, из православља 1.

Архимандрита Игњата Мосхаћа, професора на атинском универзитету *Хришћански дом*, превео с грчког архимандрит Фирмилијан ректор и професор богословије. Биоград 1894. У државној штампарији краљевине Србије. страна 79, цијена 50 пара динарскијех, Садржина књиге: Породица, брак, супрузи, родитељи, дјеца. Архијерејски сабор наградио је ову књигу са 120 динара из фонда почив. архимандрита петковачког Самујила.

О гордости и смирености, написао: игуман Дионисије Миковић, управитељ манастира „Бање“ св. великомученика Георгија. Прештампано из

„Бос.-Херц. Источника“. Сарајево. Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића 1894.

На појутарју св. Саве, позоришна игра у једном чину. За српску младеж написао: Михајло Милановић. Цијена 10 новичћа = 20 потура. Сомбор. Издање књижарнице Миливоја Каракашевића 1894. — Штампарија Фердинанда Битермана.

Полетарке пјесме за српску дјецу од Светозара П. Ђоровића. Мостар. Издање прве српске књижаре М. Радовића. 1894. Има 33 пјесме. Страна 48. цијена 25. новч.

Разлике домаћих Хроничара о години које су спаљене мошти св. Саве од Н. Дучића архимандрита. Биоград. „Смиљево“ штампарија Шере Тодоровића 1894.

Извјештај о стању и раду српско-правосл. пјевачког друштва „Слоге“ у Сарајеву. за вријеме V-те друштвене године. Од 1. фебруара 1893. до 1. фебруара 1894. Друштвено издање. Сарајево. Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића 1894. Садржина (наслови): Рад друштвени. Стан. Сијела (држана три). Помагање чланова читула узајмност и сједнице (7 редовних и једна ванредна сједница са још много конференција. У сједницама ријешено 290 бројева).

Имовина друштва.

I. Благајница

Примање	4017 фор.	35 новч.
Издавање	2125 „	74 „
Чист остатак	1891 фор.	61 новч.
Вриједност поклона	1066 „	50 „
Купљене ствари и стари намјештај	648 „	49 „
Друштвени иметак у готовом и намјештају	3606 фор	60 новч.

II. Намјештај.

III. Књижница.

Списак чланова друштва: I. Почасних 5, II. Добротвора 8, III. Утемељача 32, IV. Помагача 172, V. Судјеловача 83.

Извјештај о раду и стању панчевачке српске православне црквене општине за годину 1893. — подноси црквени одбор главној скупштини сазваној за 10. април 1894. Х. Панчево 1894. Штампарија браће Јовановића. Према овом извјештају општина је прије 25 година примила од старе дотадашње општине, у управу овај иметак:

1. Св. преображенске цркве . . ф. 117.622·45
2. Св. успенске цркве . . . . . „ 30.730·12
3. Проповједничког фонда . . . . . „ 4.782·80
4. Владичине сидоксије и конвенције 1.180·90

У свему ф. 154.316·27

А на крају 1893. године имање је у своти од ф. 293.336·15. Према томе имање се њезино поред свих великих издатака за 25 година увећало за фор. 139.019·88. Књижница црквено-општинска броји на свршетку 1893. г. свега 2983 дјела са 4805 свезака. Проповједничка заклада Васе Бркића на свршетку 1893. г. износи свега ф. 14.131·29. Из те закладе примају годишње: четири пароха по 100 фор. а протопрезвитерски капелан 50 фор.

Неретљанин велики српски илустровани календар за просту годину 1894., која има 365 дана. Уз сарадњу српских књижевника, уређује Светозар Н. Ђоровић. Година прва. Цијена 50 новчића или 1 динар. — У Мостару. Издање прве српске књижаре и штампарије Владимира М. Радовића 1893.

Рајске душе, пише Јанко М. Веселиновић. Садржина књиге: I. Чича Тома — II. Умијана — III. Црнка — IV. Душмани. Биоград. Накладом књижаре Велимира Валожича. 1894. — Цијена 1 дин. 50 п. д.

Све за народ приповијетка Мар. С. Поповића-Родољуба. Трошком великог српског добро-

творца, добро-босанског митрополита господина Георгија Николајевића. Цијена 25 новчића. У Новом Саду. Српска манастирска штампарија 1894.

Св. Мартин (Мрата). Питање из агиологије православне цркве. Написао Димитрије Руварац протојереј и парох Земунски. Земун, С. Пајић 1894. *Примјетба*. Ова расправица изишла је у IV. св. „Весника српске цркве“, за 1894. г., од куд је прештампана у „Новом Времену“ бр. 39 и 40., а из њега оштампана.

Голуб, лист за српску младеж. Бр. 10 — Год. XVI. Садржина: 1. *Црној Гори*, пјесма од Мила Јововића. 2. „*А куд је мачка?*...“ Истинити догађај из живота мога Душка, написао Чика Васа-Љубисав. 3. *Слобода*, спјев од Ј. Ђ. Пантелиј-Дива. 4. *Мајалес*, успомена на 11. мај 1890. год. написао Добривоје Т. Поповић. 5. *Балегар*, сличица из природописа (са сликом). 6. *На сираницици*, приповијетка у шест пјесама, написао Раде, пјесма I. 7. *Ружици*, пјесма од Црнка. 8. *Последња цорука*, прича написао Милевоје Петровић. 9. *Болно чедо*, пјесма од Браца Милана. 10. *Голубов вјесник*, доноси 15 занимљивих новости. 11. *Задашак*, задао Жарко Дрбац реалац из Вуковара. 12. *Ребус*, саставио Душан М. Пантелиј у Зајечару. 13. *Загонешка*, загонета Мих. Ј. Миладиновић гимн. VII. год. у Пожаревцу. 14. *Ријешење*, доноси ријешење коњ. скока из прошлог броја и имена рјешавача. 15. *Голубов писмошоша*, одговара се њима-4-рици.

„Голуб“ излази у Сомбору два пута лјесечно на цијелом табаку велике осмине са сликама и стаје годишње 2 фор. или 5 дин. Уређује га Јов. Благојевић учит. срп. више дјев. школе а издаје књижарница Миливоја Каракашевића, којој се и претплата шиље. Лист се не даје ником на вересију. Још се могу добити сви бројеви од почетка ове године.

РУКОПОЛОЖЕН.

Дана 14. и 17. априла т. г. рукоположен је овдје за ђакона и свештеника свршени рељевски богослов Танасије Косорић и постављен за

помоћника остарјелом оцу му Ђоки Косорићу — пароху живаљевићком у протопрезвитерату и котару рогатичком. Исти је опуномоћен, да

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
може и свога стрица Мићу Косорића, ради његове старости, у парохији годомиљској у свештеним обредима и вођењу парохијалних матри-

кула замјенивати, и отуда половицу доходака из парохије уживати.

ЧИТУЉА.

Дионисије Илијевић,

бивши митрополит Зворничко-Тузлански, умро је у Цариграду 30. марта ове године. Рођен је 3. октобра 1834. године, те према томе било му је 60 година. Вјечна му памјат!

Кирил Аџић,

архимандрит и управитељ манастира Папраће, у власеничком протопрезвитерату. Рођен је у селу Турјаку 14. октобра 1848. Рукоположен је за ђакона и свештеника 3. и 4. децембра 1872. од митрополита Паисија у Сарајеву, произведен је за архимандрита 15. августа 1883. у манастиру Моштаници од Митрополита Саве Косановића. Умро у Папраћи 9. априла 1894.

Вјечна му памјат!

Прото Јован Шорак — Ђедо,

умро је на Ријечи (у Фијуми) 22. марта ове године у 73-ој години свога живота. Овоме узо-

ритом свештенику и родољубивом Србину нека је вјечан спомен!

Тешо Модић,

парох Српске Мравице, у протопрезвитерату прњаворском, рођен је у селу Галуповцима 12. фебруара 1832. године. — Рукоположен је за ђакона и свештеника 28. и 29. јуна 1853. од митрополита Прокопије у Сарајеву. — Умро 7. маја 1894. године

Вјечна му памјат!

Димитрије Малешевић,

парох Кралупски, височког протопрезвитерата, рођен у селу Лепеници 22. октобра 1829. године. — Рукоположен је за ђакона и свештеника 10. и 11. септембра 1876. године од митрополита Антима у Сарајеву. — Умро 16. маја 1894. године.

Вјечна му памјат!

СТЈЕЧАЈЕВИ ЗА ВЈЕРОИСПОВЈЕДНЕ ШКОЛЕ:

Потписана општина потребује једног учитеља и једну учитељицу на овдашњој српско-православној четвороразредној основној школи. Учитељу је плаћа 500 (пет стотина) форинти а. вр. годишње; а учитељици ако би била супруга изабраног учитеља 300 фор. (три стотине) а. вр.; ако ли буде изабрана учитељица не-

удата, имаће 360 (три сто шездесет) фор. год. плаће.

Учитељ и учитељица имаће бесплатан и врло угодан стан, и огрјев у школекој згради.

Дужност је учитељу мушку, а учитељици женску дјецу, у прописаним за основну школу

предметима обучавати; учитељу недјељом и празником за пјевницом у цркви пјевати и дјецу појању учити, а учитељици женску дјецу ручном раду учити и недјељом и празником на богослужење у цркву доводити. Натјецатељи имају свједоштва доказати: да су Срби православне вјере, да су оспособљени за службовање на основним

школама, уз то свједоштва надлежне им политичке власти (маџистрата) о њиховом владању. Таке свједоштва имаду се на потписану општину најдаље до 1. јула о г. послати.

Варџар-Вакуф (у Босни) 19. априла 1894.

Српско-правосл. црквено-школска општина.

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА:

Ј. Николајев-у. Ваше писмо није за „Б. Х. Источник“, јер ово није лист за преширку. — Боље је некога и похвалити више но што му треба, него га напасти и изгрдити колико није заслужио.

Ј. М. С. М. Није за овај лист.

У Гацно. Боље ће бити да се нештампа. У ономе је, што сте написали, прва половина *признање*, а друга грђа на дописника.

ПОШТОВАНИМ ЧИТАОЦИМА.

Досадашњи уредник „Босанско-Херцеговачког Источника“ пречасни господин Ђорђе Петровић, протопрезвитер и конзисторијални савјетник, престао је уређивати овај лист, што му је власништво и уважило, као што је у претходној (трећој) свесци „Источника“ поштованим читаоцима и објавио.

АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска, као власништво листа, повјерила је уредништво Васи С. Поповићу, протојереју и члану конзисторије, који је са овим данашњим бројем и предузео уређивање овог листа.

Но због промјене уредника неће никакве измјене у правцу и програму листа бити, јер власник је листа АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска, која у смислу прописâ концесије овога листа, листом управља, правац му одређује и уредника бира и именује.

„Источнику“ је сада од почетка његовог изласка наступила осма година, и за све то вријеме он је — као једини црк-

вени лист српско-православног свештенства у Босни и Херцеговини — старао се, да што је могуће више задовољи црквено-просвјетним потребама у оквиру програма свога. Па и од сада ће се старати, да буде збиља источник и извор, који ће натапати и напајати духом чистог православља све оне, који су жедни „воде живе“ — божанске науке — ријечи Христове; стараће се да што више одговори — својој истакнутој цијељи — „потребама српско-православног свештенства“ у Босни и Херцеговини.

А у тој жељи и намјери ново уредништво (примајући уређивање листа) и поздравља све читаоце и претплатнике „Источника“, те умољава поштовану г. г. сараднике, као и све досадашње пријатеље „Источника“ да лист са својим цијењеним радовима помажу, и да му своју умну и моралну помоћ пруже и неускрате. — Од њихове помоћи, и од тачног плаћања претплате и зависиће опстанак и излазак листа, а поред тога наша добра воља изостати неће.

Но и поред досадашњих старих пријатеља — сарадника, претплатника и читаоца „Источникових“, уредништво жели да још и нових стече и добије. За то овом приликом уредништво моли и обраћа се свима онима, којима на срцу и души лежи наша света православна вјера и српска народност; који знаду наше прилике, нужде и потребе; који знаду, да у нас има много свештеника, који, осим „Источника“, других књига и листова и немају, нити их могу, ни имају зашто купити и набавити, и најпослије обраћа се онима, који хоће, могу и умију — нека овај лист својом умном, моралном и материјалном помоћи уздрже и помогну.

У то име Бог нам помогао!

Уредништво.